

Marja Kettunen

KIRJASTOPOLULLE!

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolun suunnittelu ja toteutus

KIRJASTOPOLULLE!

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolun suunnittelu ja toteutus

Marja Kettunen
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Marja Kettunen

Opinnäytetyön nimi: Kirjastopolulle!: Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolun suunnittelu ja toteutus

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2011
sivua

Sivumäärä: OSA 1: 84 sivua, OSA 2: 46

Opinnäytetyöni aiheena oli tehdä Kajaanin kaupunginkirjastoon Kirjastopolku, joka liittyy osin Kajaanin sivistystoimialan toteuttamaan Kulttuuripolku-hankkeeseen. Työn toimeksiantajana oli Kajaanin kaupunginkirjasto – Kainuun maakuntakirjasto. Projekti toteutettiin 6.9.–3.12.2010 välisenä aikana ja sitä varten oli saatu Opetus- ja kulttuuriministeriön hankeavustus. Projektissa oli kaksi päätehtävää: 1) laatia tavoitteellinen suunnitelma kirjastonkäytön opetuksesta ja 2) määrittellä tavoitteet ja sisältö peruskoulun seitsemäsluokkalaisten Kulttuuripolun Kirjastopolulle. Muita tavoitteita olivat muun muassa seitsemäsluokkalaisten Kirjastopolun testaaminen ja erilaisten tiedotusmateriaalien tuottaminen Kirjastopolun yhteyteen.

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen toteuttamiseen on käytetty erilaisia laadullisia menetelmiä, kuten keskusteluja, sähköpostitse tehtyjä asiantuntijalausuntoja ja tyypittelyä. Kirjastopolku-projektin yhtenä osana tehtiin esiselvitys Kajaanin kaupunginkirjaston eri toimipisteiden kirjastonkäytön opetuksen sen hetkisestä tilasta. Sillä pyrittiin saamaan selville työssään kirjastonkäytön opetusta antavien henkilöiden toiveita koskien Kirjastopolulle kirjattavia tavoitteita ja sisältöjä. Kunnan- ja kaupunginkirjastojen suunnitelmallisen kirjastonkäytön opetuksen sisältöjä ja kohde-ryhmäjaottelua selvitettiin tutkimalla kirjastojen kotisivuja. Tavoitteena oli saada selville onko kirjastojen toteuttamissa malleissa samankaltaisuuksia ja jos oli, niin minkälaisia. Projektin alussa kysyttiin sähköpostitse asiantuntijoiden kokemuksia Kulttuuripolun Kirjastopolun toteuttamisesta viidestä eri kirjastosta. Opinnäytetyö on jaettu kahteen osaan: ensimmäinen osa luo tietoperustan toteutetulle projektille ja toinen osa on projektin päätuotos.

Projektin alussa määritellyt tavoitteet saatiin täytettyä, ja Kirjastopolusta saatu palaute on ollut kauttaaltaan erittäin hyvää. Projektin päätuotos, Suunnitelma Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kirjastonkäytön opetuksesta, syntyi yhteistyössä koulun ja kirjaston kanssa, ja se jaettiin joulukuun 2010 alussa Kirjastopolun eri osapuolten käyttöön. Projekti oli tärkeä siksi, että sen aikana Kajaaniin määriteltiin ensimmäistä kertaa koulun ja kirjaston välinen yhteistyösuunnitelma.

Asiasanat: kulttuuri, kirjastot, koulut, yhteistyö, Kulttuuripolku, Kirjastopolku

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information services

Author: Marja Kettunen

Title of thesis: To the Library Path!: the Design and Execution of Kajaani City Library' Library Path

Supervisor: Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2011 Number of pages: PART 1: 84 pages, PART 2: 46 pages

---

The main target of this thesis was to create a Library Path for the Kajaani City Library – Kainuu Regional Library, which is partly linked to the Culture Path –project by Kajaani Department of Education and Cultural Services. The thesis was commissioned by the Kajaani City Library – Kainuu Regional Library. The project was executed between 6 September and 3 December 2010, and it had received a project grant permitted by the Finnish Ministry of Education and Culture. The project had two main goals: 1) to draw up a goal-oriented plan of library user education and 2) to define objectives and content of the seventh graders' Culture Path's Library Path. Other targets included i.a. testing the seventh graders' Library Path and producing various Library Path related information materials.

This is a functional thesis which was implemented by employing different qualitative methods such as discussions, expert opinions received via e-mail and typology. One part of the Library Path project was to conduct a prestudy of the current state of Kajaani City library's user education in its units. The study aimed to identify the personnel's expectations on the goals and content of the Library Path. Contents in library user education and target group differentiation in Finnish public libraries were examined by exploring libraries' homepages to find out what type of similarities there were between different models. In the beginning of the project the specialists from five libraries were asked to share their knowledge on how the Library Path was put into practice in their service area. The thesis was divided into two parts: in the first part a knowledge base for the project was created and in the second part projects main product was introduced.

The Program of Library's User Education in Early Childhood Education and Comprehensive School in Kajaani was a result of collaboration between the school and the library. It was distributed to the parties involved in the project at the beginning of December 2010. The project was important because the collaboration program between the school and the library was determined in Kajaani for the very first time. The objectives defined at the beginning project launch were met and the feedback received so far has been most encouraging.

Keywords: culture, schools, libraries, cooperation, Culture path, Library path

SISÄLLYS

OSA 1

1 JOHDANTO	7
2 KULTTUURI, SIVISTYS JA KULTTUURIPALVELUT	9
2.1 Kulttuuripalvelujen yhteiskunnallisesta merkityksestä	10
2.2 Kirjasto kulttuuripalveluna	12
2.3 Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuuripalvelut	12
3 KIRJASTO JA OPPIMINEN	14
3.1 Oppiminen ja elinikäinen oppiminen	14
3.2 Mediakasvatuksesta informaatiolukutaitoon.....	15
3.3 Kirjasto perinteisen lukutaidon edistäjänä ja ylläpitäjänä	17
3.4 Kirjaston tiedonhaunopetus.....	19
4 LASTEN JA NUORTEN KIRJASTOTYÖSTÄ	23
4.1 Lasten ja nuorten lukutaito	23
4.2 Nuoret kirjaston käyttäjinä.....	26
4.3 Kirjaston ja koulun yhteistyö.....	28
5 KIRJASTO- JA KULTTUURIPOLUT SEKÄ MUU KIRJASTOJEN KOULUYHTEISTYÖ SUOMESSA 2010 – 2011	31
5.1 Kirjastoon johtavat Kulttuuripolut.....	34
5.1.1 Espoon KULPS! – Kulttuuripolku	35
5.1.2 Kuopion Kulttuuripolku	37
5.1.3 Mikkelin Kulttuuripolku	38
5.2 Kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmat kirjastonkäytön opetuksesta	39
6 KAJAANIN KAUPUNGINKIRJASTON TOIMINTAYMPÄRISTÖ	44
6.1 Perustietoa toimintaympäristöstä	44
6.2 Kajaanin kaupunginkirjasto – Kainuun maakuntakirjasto	46

6.3 Kulttuuripolulle sisältöä tuottavat kulttuurilaitokset	48
6.4 Perus- ja esiopetus Kajaanissa	50
7 KIRJASTOPOLKU–PROJEKTIN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	51
7.1 Esiselvitykset ja projektin käynnistäminen	51
7.2 Pääkohtien, kohderyhmien ja sisältöjen määrittely	52
7.4 Kirjastonkäytön opetuksen materiaalipankki ja tiedotusmateriaalit	56
7.5 Testaus	58
7.6 Projektin päättäminen ja palaute	59
8 POHDINTA JA KEHITYSEHDOTUKSET	61
LÄHTEET	68
LIITTEET	78
OSA 2	1

1 JOHDANTO

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolku on osa Kajaanin kulttuuripalveluiden Kulttuuripolku-hanketta. Kulttuuripolun tavoitteena on tehdä kaupungin kulttuuritarjontaa ohjatusti tutuksi lapsille varhaiskasvatuksesta aina peruskoulun viimeiselle luokalle ja saada heidät käyttämään kulttuuripalveluja omaehtoisesti ja aktiivisesti. Kulttuuripolkua toteuttavat tällä hetkellä kaupungin kulttuurilaitoksista Kainuun museo, Kajaanin taidemuseo ja nyt myös Kajaanin kaupunginkirjasto - Kainuun maakuntakirjasto sekä kaupungin liikelaitoksista Kajaanin kaupunginteatteri. Kajaanin kaupungin Kulttuuripolku on jatkohanke Kulttuuripassi- ja VIP9 -projekteille, joiden tarkoituksena oli innostaa nuoria tutustumaan itsenäisesti kaupungin kulttuuritarjontaan. Idea Kajaaniin Kulttuuripolun rakentamiseen oli alun perin saatu Kuopiosta, missä on toteutettu samankaltainen hanke.

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolku-projektin päämääränä oli laatia seitsemäsluokkalaisille tarkoitettu Kulttuuripolun Kirjastopolku ja ikäryhmät esikoulusta aina peruskoulun yhdeksäsluokkalaisiin asti käyvä suunnitelma kirjastonkäytön opetuksesta. Suunnitelman tarkoituksena on antaa tietoa ja selvittää kirjaston ja koulun välisen yhteistyön vastuualueita. Kaiken suunnittelun pohjana käytettiin Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaa sekä Kajaanin kaupungin esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelmaa.

Suunnitteluprosessin aikana selvitettiin Kajaanin kaupunginkirjaston toimipisteiden kouluyhteistyökuvioita sekä pääpiirteittäin Suomessa aiemmin toteutettujen Kirjastopolkujen ja opetussuunnitelmiin vahvasti sidoksissa olevien yhteistyösuunnitelmien sisältöjä. Selvitykset tehtiin joko ottamalla yhteyttä sähköpostitse tai keskustelemalla valittujen henkilöiden kanssa sekä tutkimalla ja kokoamalla tietoa kuntien ja kaupunginkirjastojen suunnitelmallisesta kouluyhteistyöstä kirjastojen kotisivuja tarkastelemalla.

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolku projekti toteutettiin syksyn 2010 aikana. Seitsemäsluokkalaisille kohdennettu Kulttuuripolun Kirjastopolkua varten kehitetty sisältö testattiin ennen käyttöönottoa kahdella eri ryhmällä seitsemäsluokkalaisia Kajaanin lyseosta. Testauksen jälkeen pystyttiin tarkentamaan tehtyä sisältömallia ja tekemään siitä paremmin toimivan kerätyn palautteen perusteella. Projektin aikana laadittiin Kirjastopolut seitsemäsluokkalaisten lisäksi myös toisen, kolmannen, viidennen ja yhdeksännen luokan oppilaille. Projektiin käytettävissä ollut aika ei

kuitenkaan riittänyt edellä mainittujen luokka-asteiden sisältöjen testaamiseen, lukuun ottamatta joitakin yksittäisiä tehtäväkokeiluja. Polut sisältöineen tullaan kuitenkin tulevaisuudessa testamaan ja ottamaan käyttöön, kun rahoitus niiden jatkokehittämiseen ratkeaa. Tällä hetkellä ainoastaan seitsemäsluokkalaisten Kirjastopolku on yhteydessä Kulttuuripolkuun.

Opinnäytetyö koostuu teoriaosasta ja erillisestä projektiosasta, johon on liitetty tarpeellisilta osin projektin aikana tuotettu materiaali. Ensimmäisessä osassa viitataan toisinaan myös toisen osan liitteisiin. Näissä tapauksissa liitemerkintä on muotoa (OSA 2: Liite x). Kajaanin kaupunginkirjastolle tehtiin erillinen projektikansio, josta selviää projektin koko elinkaari.

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen ja projektiluonteinen. Toiminnallisen opinnäytetyön luonteeseen ei kuulu tutkimusongelmien erittely, vaan pääosassa on usein jonkinlainen kehittämistehtävä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51)¹ Tässä työssä kehittämistehtävänä oli Kirjastopolun tekeminen Kajaanin kaupunginkirjastolle. Opinnäytetyön toiminnallisen osan ratkaisujen perustelemiseksi päädyttiin tekemään myös pieni esiselvitys Kirjastopoluista ja suunnitelmallisen kirjastonkäytön opetuksen laajuudesta. Tämä toteutettiin keräämällä tietoa kirjastojen kotisivuilta. Lisäksi kysyttiin eri Kulttuuripolun Kirjastopolkujen asiantuntijoilta muutamia tarkentavia kysymyksiä sähköpostin välityksellä. Tarkennuksia kyseltiin silloin, kun tutkittua tietoa tai painettua materiaalia aiheesta ei ollut saatavilla.

Kirjastojen kotisivuilta koottujen tietojen analysointiin käytettiin laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysiä perustasolla. Tarkoituksena oli etsiä ja tunnistaa sekä suunnitelmien että kohderyhmien yhteisiä tekijöitä ja eroavaisuuksia. Tällä pyrittiin löytämään mahdollisimman samankaltaiset menetot ja käyttämään niitä hyväksi Kirjastopolun suunnittelussa. Tutkimusaineiston käsittelyssä käytettiin aineistolähtöistä analyysimallia, jonka avulla saatu informaatio tyypiteltiin ja ryhmiteltiin sopiviksi kokonaisuuksiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 109–115, 117–119.)²

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolku-projekti toteutettiin Kajaanin kaupunginkirjastossa aikavälillä 6.9.2010–3.12.2010 Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän hankeavustuksen turvin.

---

¹ Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

² Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

2 KULTTUURI, SIVISTYS JA KULTTUURIPALVELUT

Kulttuurin määrittely on hankalaa, sillä käsite on laaja ja monisyinen. Kulttuurista puhuttaessa ei voi puhua pelkästään taiteen lajeista, vaan se on taiteen lisäksi esimerkiksi ihmisten välistä kanssakäyntiä. Laajemmassa mittakaavassa se sisältää myös ihmisten elämäntavat, rutiinit, moraalit, yhteiskunnan säännöt ja yleiset arvostukset. Taiteet ovat vain osa isompaa kokonaisuutta – kulttuuria. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 8.)

Opetusministeriön julkaisussa Kulttuurin aika kulttuuri määritellään ihmisten kautta. Ihmiset ovat yhteisönä osa suurempaa kokonaisuutta – kulttuuria – ja kaikella mitä ihmiset tuottavat yhteiskunnassa on kulttuurista arvoa. Kulttuuria ei voida määritellä pelkästään menneellä, vaan myös tulevalla. Toisaalta identiteetti ja luovuus määrittyvät sillä mitä on ollut, ja täten kaikki ihmiset ovat jollakin tavoin osa kulttuuria. Kulttuuriperinnön vaaliminen vaatii sen, että nuorille annetaan mahdollisuus tutustua omaan kulttuuriinsa ja vaalia sen perintöä. (Setälä 2003, 14.) Kirjasto on mitä suurimmissa määrin osa ihmisen historiaa ja täten myös kulttuuria. Kirjastot vaalivat kulttuuriperintöä tarjoamalla asiakkaiden käyttöön esimerkiksi kotiseutukokoelman ja tämän kautta laajemman ymmärryksen omasta paikallisesta identiteetistä.

Kulttuuri ja etenkin kulttuurintuntemus rinnastetaan usein sivistyneisyyden kanssa. Sivistys taas määritellään usein kulttuurin kehittyneisyyden kautta – sivistynyt ihminen on tietoinen kulttuurisesta taustastaan. Mitä sitten on sivistys? Toiset pitävät sivistystä kollektiivisena kokemuksena, toiset yksilön hiottuna taitona. Professori Liekki Lehtisalon mukaan sivistys on joko yksilön tai yhteisön henkistä pääomaa. Hän toteaa sivistyksen olevan yksilötasolla erilaisista rakennusaineista koottu ja jota henkilö rakentaa koko elämänsä ajan. Lehtisalo kytkee olennaisena osana suomalaiseen sivistykseen myös oppimisen välineen - lukemisen. (2003, 44–48, 59.) Lukemisen taito auttaa ihmistä laajentamaan kokemuspiiriään ja kehittymään ihmisenä. Se auttaa ihmistä sivistämään itseään ja tulemaan tietoiseksi asioista, joista hän ei tietäisi jos ei osaisi lukea.

Kulttuuripalvelujen tarjonta on jaettu neljään kohtaan julkaisussa Sivistyksen avaimet (2002). Nämä kohdat ovat 1) kirjastopalvelut 2) taiteen perusopetus 3) varsinainen kulttuuritoiminta ja 4) yleinen kulttuuritoimi. Varsinaisella kulttuuritoimella viitataan teoksessa kunnan kulttuuri- ja taidelaitoksiin. Kulttuuristen palvelujen tuottajana nähdään myös nuorisotoimi sekä koulut. (Sivistyksen

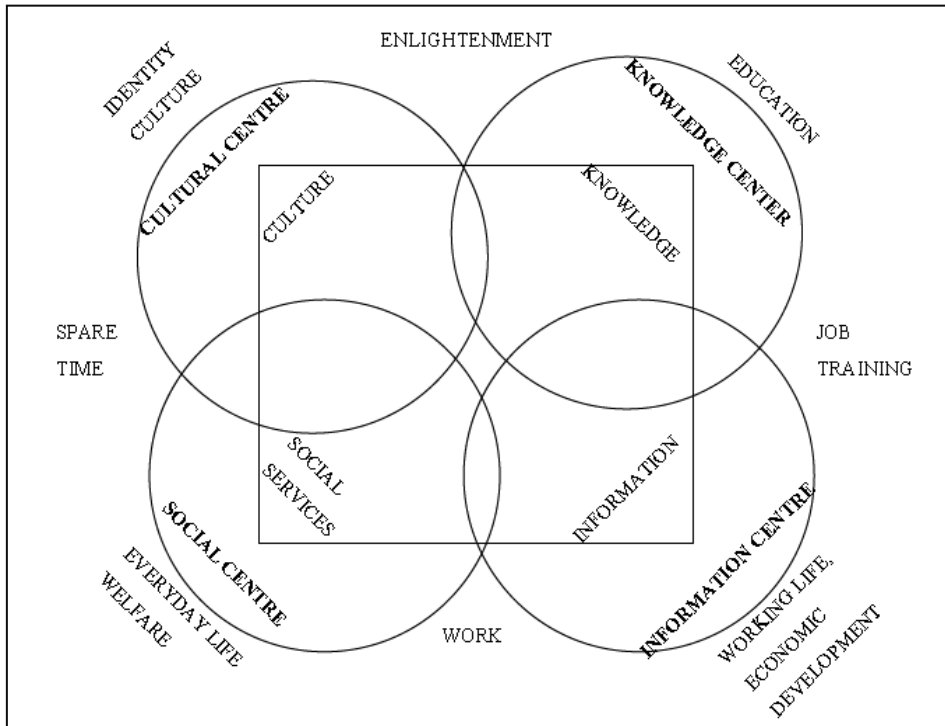
avaimet 2002, 77.) Kulttuuripolkuhankkeessa nämä kaikki osapuolet, lukuun ottamatta nuorisointia, tekevät yhteistyötä ja antavat koululaisille tärkeän mahdollisuuden tutustua laaja-alaisesti kaupungin tarjoamiin kulttuuripalveluihin. Kulttuuripolku antaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden sivistää itseään ja tulla tietoiseksi omasta kulttuuristaan. Sivistyksen väline, lukeminen, otetaan huomioon etenkin Kirjastopolulla. Esimerkiksi eri kirjallisuudenlajeihin tutustuminen ja lukuharrastuksen ylläpitäminen auttaa lapsia ja nuoria sisäistämään kirjaston osaksi kulttuuria ja näin ollen myös sivistystä. Lukuharrastuksen merkitykseen palataan tarkemmin luvuissa 3.3 ja 4.1.

2.1 Kulttuuripalvelujen yhteiskunnallisesta merkityksestä

Kulttuurin saatavuus on jokaisen kansalaisen perusoikeus. Pietikäinen toteaa, että ”kulttuurinen luku- ja kirjoitustaidottomuus ovat yhtä yksilöä syrjäyttäviä ja yhteisöä vammauttavia kuin tiedollisenkin osaamisen puute ja hitaammin korjattavissa kuin taloudellinen eriarvoisuus”. Kulttuurin saatavuus on pohjimmiltaan myös tasa-arvokysymys – kaikilla ei ole samoja edellytyksiä olla kulttuurin parissa. (Pietikäinen 2003, 78.) Kulttuuripolku vastaa systemaattisesti edellä mainittuun haasteeseen tarjoamalla lapsille ja nuorille mahdollisuuden tutustua ja olla mukana tuottamassa kulttuuria. Hankkeessa annetaan tasa-arvoisesti kaikille perusopetukseen kuuluville katsaus kulttuuritarjonnasta. Nämä kokemukset voivat parhaimmillaan sitouttaa heidät myöhemmässä vaiheessa myös käyttämään kulttuuripalveluja.

Kulttuuripalvelut ovat osa hyvinvointiyhteiskuntaa. Hyvinvointiyhteiskunnasta puhuessa kulttuuripalvelujen tulisi olla kaikkien kansalaisten ulottuvilla, jotta henkisen hyvinvoinnin päämäärä täyttyisi. Kulttuuritoiminnan tuottamiseen ja osallistumiseen tähtäävä toiminta auttaa myös syrjäytymisen ehkäisyssä. (Heiskanen 2003, 47.) Kulttuuri on sekä panostusta yksilön hyvinvointiin että antaa myös edellytykset hyvinvoinnille tulevaisuudessa (Pietikäinen 2003, 78). Kulttuuripalvelut ovat siis eräänlaista kollektiivista hyvää, joka näkyy paitsi yksittäisen ihmisen kohdalla myös valtakunnallisesti. Kirjasto on hyvä esimerkki kulttuuripalvelusta, joka on kaikkien ihmisten ulottuvilla. Kirjastonkäyttö on ilmaista, ja se antaa mahdollisuuden sekä itsensä sivistämiseen että rentouttamiseen. Kaikilla on samat oikeudet ja velvollisuudet kirjaston asiakkaina. Kirjasto estää siis parhaimmassa tapauksessa yhteiskunnasta syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa. Alla olevassa kuviossa kuvataan, miten kirjaston tarjoamat palvelut vaikuttavat monella eri kentällä. Kuva kertoo hyvin, kuinka monimuotoista kirjaston tekemä työ on ja mikä sen rooli on paitsi ihmiselle myös yhteiskunnalle. Kirjasto vaikuttaa 1) kulttuurillisesta näkökulmasta ihmisen kulttuuri-identiteetin

muodostumiseen, 2) opetuksellisesta ja informaation saatavuuden näkökulmasta oppijan tietotaitojen kehittymiseen ja 3) sosiaalisesta näkökulmasta yksilön hyvinvointiin. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001–2004, 77.)

KUVIO 1. The Profile of the public library (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001–2004 2001, 77.)

Kun taideaineiden opetusta ja kulttuuripalvelujen menoja koko ajan supistetaan, on selvää miksi Kulttuuripolun kaltaisia hankkeita tarvitaan. Kulttuuripolun kaltaisten hankkeiden vahvuus ei ole pelkästään pitkäjänteisessä ja päämäärätietoisessa kulttuurikasvatuksessa, vaan vastuuntuntoisessa yhteiskunnallisessa toiminnassa, jossa yritetään vaikuttaa positiivisesti yksilön tulevaisuuteen. Uhkakuva syrjäytymisestä ei ole keksitty, vaan se on tiedostettu myös valtiotasolla. Kirjastopoliittisessa ohjelmassa eriarvoistavaksi ongelmakohtaksi on mainittu tiedonhallintataitojen puuttuminen tai täten tiedollinen syrjäytyminen tietoyhteiskunnasta (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001, 114). Ilman kunnollista strategiaa ja panostuksia kansalaisten tiedonhallintataitojen parantamiseen, seurauksena voi olla vähitellen tapahtuva yhteiskunnallinen syrjäytyminen, jota ei voi missään tapauksessa pitää kestäväenä ratkaisuna. Kirjaston merkitys korostuu tässä kohdin ratkaisevasti, sillä missä muualla olisi yhtä hyvät mahdollisuudet tarjota asiakkaille tasa-arvoinen ja parempi tulevaisuus tiedonhallintataitojen opetuksen muodossa.

2.2 Kirjasto kulttuuripalveluna

Kirjasto määritellään eräänlaisena ihmiskunnan muistiyksikkönä, jonka oikeutena ja velvollisuutena on säilyttää ja vaalia kulttuuriperintöämme. Näiden lisäksi se nähdään myös paikkana, joka tarjoaa käyttäjilleen tiedonhallintataitojen opetusta ja näin ollen mahdollistaa elinikäisen oppimisen kaikissa ikäryhmissä. (Sivistyksen avaimet 2002, 75.) Kirjastopoliittisessa ohjelmassa kirjaston tehtäväksi luetaan perinteisen kansallisen kulttuurin säilyttämisen ohella myös nykyaikaisen sivistyskäsityksen kehittäminen. Kirjasto nähdään eräänlaisena vaihtoehtokulttuurina markkinatalouden tuottamien maksullisten palvelujen joukossa. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001, 67.)

Ihmiset eivät ole tasa-arvoisessa asemassa kulttuurin kuluttamisen suhteen, vaan esimerkiksi taloudelliset ja henkiset resurssit vaikuttavat siihen miten ihmiset kulttuuria tuottavat ja kuluttavat. Edellytyksiin taas vaikuttavat muun muassa yhteiskunnalliset, taloudelliset ja poliittiset rakenteet. (Herkman 2007, 25.) Kirjastolaissa todetaan, että yleisten kirjastojen tulee ”edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen” (Kirjastolaki 4.12.1998/904, hakupäivä 29.8.2010). Kirjasto voidaan nähdä periaatteiltaan tasa-arvoistavana kulttuurialan toimijana, jonka keskiössä ovat henkiset arvot taloudellisten sijaan. Näin ollen kirjastolla on annettavaa myös niille ihmisille, jotka eivät voi käyttää kulttuuripalveluja taloudellisten resurssien puutteen takia.

Kirjastostrategia 2010:ssä korostetaan myös yleisen kirjaston tärkeää tehtävää olla edesauttamassa kirjastonkäyttäjän tietä kohti aktiivista kansalaisuutta ja todetaan kirjaston olevan eräänlainen tiedon ja kulttuurin vapaa pyhäkö vastakohtana ”median ja opetustoimen ohjatulle tiedon ja kulttuurin tarjonnalle” (Kirjastostrategia 2010 2003, 21–22).

2.3 Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuuripalvelut

Lasten ja nuorten kulttuurin saavutettavuuden parantamista on pohdittu muun muassa Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus-toimenpideohjelmassa (2006). Ohjelman eräs pääideoista on poistaa erilaisia esteitä kuten esim. taloudellisia tai fyysisiä esteitä kulttuurin saavutettavuudelle. (Opetusministeriö 2006, 7–9.) Kulttuuripolku seuraa omalla tavallaan tätä valtiotasolla määriteltyä lin-

jausta ja edelleen kehittää lapsille ja nuorille suunnattujen kulttuuripalvelujen saavutettavuutta paikallistasolla. Kirjastopolku on osaltaan oiva väline saada lapset ja nuoret tulemaan kirjastoon, lainaamaan, oppimaan ja näin ollen myös sivistymään.

Anttila & Rensujeff vertaavat 2000-luvun lapsia ja nuoria uhanalaiseen lajiin, jota pitää suojella kaikilta riskitekijöiltä ja valistaa hyvistä ja nimenomaan aikuisen näkökulmasta katsottuna oikeista tavoista tehdä ja toteuttaa asioita (Anttila & Rensujeff 2009, 118). Lastenkulttuurihankkeille on ollut ominaista se, että lapset ja nuoret jäävät passiiviseen tarkkailijan rooliin, kun heidän tehtäväkseen on vain kuunnella tai nähdä mitä tapahtuu (sama, 103). Aikuisten suunnittelemat lastenkulttuurin tuotteet voivat täten kaikessa valistuksessaan näyttää lasten ja nuorten silmissä pahimmassa tapauksessa hengettömiltä ja oman elämän kannalta merkityksettöminä.

Lapsille ja nuorille suunnattu aikuisten suunnittelema lastenkulttuuritarjonta ei kuitenkaan aina tarkoita passiivista ottajan roolia lapsille ja nuorille. Kokemukset voivat jäädä mieleen positiivisina mielikuvina ja auttaa heitä omaksumaan näitä annettuja malleja myöhemmässä vaiheessa. (Anttila & Rensujeff 2009, 118–120.) Pelkkä positiivinen kokemus lapsille ja nuorille suunnatusta kulttuurista voi siis jäädä kytemään ja tuottaa myöhemmässä vaiheessa elämää halua kokeilla itse taitojaan taiteen saralla – passiivisesta vastaanottajasta tulee aktiivinen osallistuja.

3 KIRJASTO JA OPPIMINEN

Elämme niin sanotussa tietoyhteiskunnassa, mutta mitä tietoyhteiskunta tarkoittaa terminä? Ilkka Niiniluodon mukaan tietoyhteiskunta on yhteiskunta, jossa prioriteetteina ovat tietoa antava koulutus sekä uuden tiedon hankinta ja hyväksikäyttö (Niiniluoto 1989, 96). Mitä tieto sitten on? Antiikin kreikkalaisten määrittelemä tietoteoria on kaikkein tyypillisin. Sen mukaan ”tieto on perusteltu, tosi uskomus” (Karvonen 1997, 171.) Karvosen mukaan realistinen tieto on käsitteenä myös ”väitelauseiden semanttista informaatiota” (sama, 193). Kirjaston ikivanha rooli perinteisen lukutaidon ylläpitäjänä on vankka. Nykyaika on kuitenkin luonut uudenlaisen lukutaidon tarpeen, jota myös kirjasto voi osaltaan olla edistämässä. Tiedonlähteille pääseminen, tiedon tulkinta ja analysointi sekä tarvittu tiedon valinta edellyttävät paitsi lukutaitoa myös informaatiolukutaitoa, jotka yhdessä luovat vakaan pohjan elinikäiselle oppimiselle.

3.1 Oppiminen ja elinikäinen oppiminen

Julkunen viittaa sveitsiläisen kehityspsykologi Jean Piagetin oppimisteoriaan, jonka mukaan lapsen oppiminen tapahtuu kehitysvaiheittain ja toiminnan kautta. Lapsen kehitysvaiheen lisäksi korostuu lapsen kiinnostus käsiteltävään aiheeseen (Julkunen 1990, 36.) Tiedon omaksumista voidaan myös edistää monin eri keinoin esimerkiksi havainnollistamalla, käsitesuhteiden kautta tai keskustelemalla lapsen kanssa (sama, 39). Yhdistämällä eri tapoja opettaa ja oppia asioita tavoitetaan paremmin haluttavat tulokset. Oppimisteorioista konstrukttiivinen oppimiskäsitys näkee oppijan aktiivisena ja oma-aloitteisena toimijana, joka tutkii, prosessoi, ymmärtää ja kritisoi tietoa. Näillä keinoilla oppija teorian mukaan konstruoi uutta tietoa jo opitun päälle ja muodostaa sen pohjalta oman mielipiteensä opittavasta asiasta. Konstrukttiivinen oppimiskäsitys käsitetäänkin osaksi elinikäisen oppimisen käsitettä. (Rissanen 1998, 18–19; Härkönen 1999, 45.)

Oppiminen ei ole yksinkertainen käsite. Jotta oppimista ja näin ollen kehitystä tapahtuisi, täytyy oppijalla olla lähtökohtaisesti tarve oppia. Itse prosessiin vaikuttavat paitsi oppijan motivaatio, myös ulkoiset tekijät. Jos ihminen ei koe opetettavaa asiaa itselleen merkitykselliseksi, on hänen vaikeampi linkittää syy ja seuraus -suhteita käsiteltävän kontekstin ympärillä. Ilman todellista tiedon omaksumista sen syvälinen olemus jää kokematta. Suurin este oppimiselle onkin oppijan oppimistapahtumaan liittyvä negatiivinen kokemus. (Lehtisalo 2003, 91, 127–129.) Jokaisella

meistä on myös yksilöllinen tapamme oppia asioita. Tavan lisäksi oppimisprosessiin vaikuttavat motivaatio sekä kyky omaksua tietoa. Tietoyhteiskunnan perusedellytyksinä ovat samankaltaisten tietoteknisten taitojen omaksuminen. (Stachon 1997, 11.)

Lehtisalon mukaan oppiminen on nivoutunut enenevässä määrin ihmisten vapaa-aikaan ja hän toteaaakin, että työn, opintojen, harrastusten, oppimisen ja vapaa-ajan käsitteiden rajat ovat hämärtyneet. (Lehtisalo 2003, 164). Tästä voisi vetää johtopäätöksenä, että ihmisen oppiminen ei ole tila- tai aikasidonnaista. Elinikäisen oppimisen käsite on jokaisen kansalaisen ulottuvilla ja esimerkiksi kirjasto voisi olla luonteva opas tiedon äärelle. Elinikäisen oppimisen yhdeksi ulottuvuudeksi tulisi tiedon etsinnän ja käsittelijän kohdalla liittää luovuus, sillä ihminen ”rakentaa luovasti merkityksiä ja tulevaisuuttaan” (sama, 134).

Unescon yleisten kirjastojen julistuksessa tuodaan selvästi esille kirjastojen merkitys ”Yleinen kirjasto, joka on läheisin portti tiedon ääreen, luo perusedellytykset elinikäiselle oppimiselle, itenäiselle päätöksenteolle sekä yksilön ja sosiaalisten yhteisöjen kulttuurikehitykselle” (Suomen Unesco -toimikunta, 4.) Julistuksen ytimessä on kirjaston tiedonhallintataidon opettajan rooli – oppiva ihminen kokee ja rakentaa siinä yhtäältä laajemmassa merkityksessä kulttuuria ja toisaalta pienemmässä mittakaavassa omaa henkilökohtaista sivistystään.

3.2 Mediakasvatuksesta informaatiolukutaitoon

Koulussa ja kirjastossa annettavasta tiedonhaunopetuksesta sekä näiden kahden toimijan vastualueista on puhuttu jo pitkään. Kymmenen vuotta sitten julkaistussa Kuntaliiton julkaisussa Luku- ja tiedonhallintataidot 2000+ puhuttiin paitsi koululaisille suunnattujen parempien kirjastopalveluiden tarjoamisesta myös heille tarjottavien, riittävien, tiedonhallintataitojen opettamisesta (Lovio 1999, 3). Asia on näin ollen tiedostettu jo pitemmän aikaa, mutta toteutuksen taso vaihtelee paljon. Puhuttaessa kirjastonkäytön opetuksesta törmätään myös usein erilaisiin lukutaidon käsitteisiin.

Mediakasvatus ei käsitteenä koske vain medioita tai välineellistä pedagogiikkaa. Mediakasvatus on medialukutaidon väline, joka puolestaan pitää sisällään muun muassa tiedonhankinnan, sen tulkinnan, analysoinnin, kyseenalaistamisen ja uuden luomisen käsitteet. Medialukutaito koostuu kolmesta pääkohdasta:

1. kyky lukea ja tulkita erilaisten viestimien mediatekstejä
  2. päämääränä oman elämän hallinta: taju, tietoisuus tai autonomia, joka sisältää mediakulttuurista ymmärtämystä ja kykyä itsenäiseen ja kriittiseen pohdintaan
  3. läpi elämän kehitettävä valmius
- (Sallmén 2009, 18.)

Pelkkä medialukutaito ei riitä, vaan sen laajempaan käsitteenä voidaan ymmärtää mediataidot. Mediataidon osa-alueiksi määritellään viisi kohtaa:

1. eri viestintäteknologioiden ja –välineiden tekninen hallinta,
  2. taito arvioida ja analysoida vastaanottamaansa tietoa ja viihdykettä,
  3. kyky käyttää viestintää ja viestintävälineitä itseilmaisuun
  4. kyky yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen viestinnän avulla, ja
  5. poliittinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus.
- (Herkman 2007, 48.)

Sallmén kertoo, että kirjastot eivät ole ymmärtäneet vielä täysin mediakasvatuksellista rooliaan ja mediakasvatuksen opettamisen roolia kirjastoissa on paitsi vähätelty myös terminä ymmärretty väärin. Avattuna terminä mediakasvatus tarkoittaa kirjastoissa tiedonhaun opastusta, lukemisharrastuksen innostamista, kirjavinkkausta, satutuntien pitämistä ja käyttäjäkoulutusta. (Sallmén 2009, 9–11.)

Lasten mediakasvatuksesta puhuttaessa pitäisi huomiota kiinnittää ennen kaikkea siihen, että lapsille opetetaan mediakriittisyyttä ja tiedon arviointia (Lehtisalo 2003, 109). Kirjastopoliittisessa ohjelmassa mainitaan kirjaston tehtävänä olevan lukutaidon ylläpitämisen lisäksi uusien lukutaitojen kuten medialukutaidon ylläpitämisen. Ohjelmassa tosin korostetaan perinteisen lukutaidon merkitystä, sillä kirjallisuuden lukeminen voi olla tiedontarpeen lisäksi myös elämyksellistä ja harrastusmuotoista virkistytymistä – arjesta irrottautumista. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001, 67–68.) Oulussa toteutettu Tietoyhteiskunnan koulukirjasto –hanke tähtää oppijan osalta sekä perinteisen lukutaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen että lukutaidon käsitteen laajentamiseen (Kurttila-Matero 2004, 28). Avuksi hankkeessa ovat olleet Tiedonportaat, jotka on laadittu luokkasteittain Eisenberg & Berkowizin The Big 6 Skills -mallin mukaisesti. (Oulun koulukirjasto, Haku päivä 22.9.2010).

Kuten muilla Suomen Kulttuuripoluilla, myös Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolulla tiedonhaunopetuksen rooli tulee korostumaan muita asioita enemmän. Hyvät tiedonhakutaidot ovat osa informaatiolukutaitoa. Informaatiolukutaidolla tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on hallussaan taito

hankkia, hallita ja tuottaa tietoa (Gaunt, Morgan, Somers, Soper & Swain 2009, 1). Teoksessa Opas informaatiolukutaidon opetukseen luetellaan viisi pääkohtaa, jotka informaatiolukutaitoisen oppijan tulisi osata:

1. määrittelemään tarvittavan tiedon luonteen ja laajuuden
2. hakemaan tarvittavaa tietoa tehokkaasti
3. arvioimaan tietoa ja sen lähteitä kriittisesti sekä liittämään valitun tiedon omaan tietopohjaansa ja arvojärjestelmäänsä
4. käyttämään tietoa tehokkaasti, joko itsenäisesti tai osana ryhmää, saavuttaakseen tietyn päämäärän
5. ymmärtämään tiedon käyttöön liittyviä taloudellisia, oikeudellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä sekä toimimaan eettisesti ja laillisesti hakiessaan ja käyttäessään tietoa” (sama, 2.)

Verrattaessa aikaisemmin tekstissä mainittuun mediakasvatuksen, medialukutaidon ja mediataitojen käsitteisiin ja lähtökohtiin, informaatiolukutaito vie vieläkin pidemmälle oppijalle asetettuja vaatimuksia tiedon analysoinnin, tulkinna ja hankinnan suhteen. Matka kohti informaatiolukutaitoa ja elinikäistä oppimista onkin turvattu, jos lapsille ja nuorille opetetaan suunnitelmallisesti jo peruskoulussa tietyt perusasiat kuten lähdekritiikki, lähdemerkintöjen tekeminen, tekijänoikeuden pääkohdat, perushakumenetelmät ja tiedon vertailu. Riitta-Liisa Karjalaisen mukaan informaatiolukutaidon päämääriä tulisi soveltaa. Esimerkiksi peruskoululaisille annettavan medialukutaidon opetuksen päämäärät tulee suhteuttaa opetettavien ikään ja vaatimustasoa nostaa ajan kuluessa vastaamaan ikäryhmäkohtaisesti määritellyjä vaatimuksia. Informaatiolukutaitoiseksi kasvaminen vaatiikin hänen mukaansa pitkäjännitteistä työtä koululta, kirjastolta sekä oppijalta itseltään. (R.-L. Karjalainen, keskustelu 3.9.2010). Periaatteessa tämä tarkoittaa siis sitä, että mitä aikaisemmassa vaiheessa edellä mainittuja periaatteita aletaan opettaa, sitä suurempi todennäköisyys on, että oppija omaksuu opetetut käytänteet. Vaatimustasoa nostettaessa oppija oppii uusia keinoja löytää tarvitsemansa tieto yhä kasvavasta tietovirrasta.

3.3 Kirjasto perinteisen lukutaidon edistäjänä ja ylläpitäjänä

Kirjastoon tehtävä on paitsi säilyttää arvokasta kulttuuriperintöä myös välittää uutta tietoa ja kulttuuria. Sen vahvuutena ovat monialaiset kokoelmat ja monikulttuurisuus. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001, 67.) Kirjastojen merkitystä lukemisen tukijana ei pitäisi aliarvioida. Tällä viitataan kirjastojen yhä niukkeneviin määrärahoihin ja näin ollen edelleen kokoelmatyön systemaattiseen rajoittamiseen. (Koistinen 2007, 51.) Monikulttuurisuus ja monialaisuus antavat asiakkaalle mah-

dollisuuden laajentaa omaa kokemuspiiriään ja nauttia valitsemastaan aineistosta. Kirjasto auttaa ihmisiä vaalimaan vapaa-aikaansa ja sivistystään tarjoamalla asiakkaidensa käyttöön painettuja ja elektronisia aineistoja sekä oheistuotteita ja palveluja, joita ei voi perinteisessä mielessä ”hyllyttää”. Määrärahojen pienentäminen ei varmastikaan ole se tie, jolla kirjastot voivat pitää yllä asiakkaidensa sivistymisen ja lukemisharrastuksen ylläpitämisen tarpeita.

Kirjastopoliittisessa ohjelmassa muistutetaan myös, ettei kirjaston rooli perinteisen lukutaidon ylläpitäjänä ole poistunut, vaikka asiakkaiden käyttöön tarjotaan yhä enenevässä määrin myös elektronisia aineistoja. Tehtävä on vain laajentunut – perinteisen lukutaidon ylläpitäjän roolin lisäksi kirjaston tulisi auttaa ihmisiä myös kehittämään ja ylläpitämään uudenlaisia, tietoyhteiskunnan vaatimia lukutaitoja. Uusista haasteista huolimatta merkitys orastavan lukutaidon koulijana ei ole hävinnyt. Elektronisten aineistojen ei koeta myöskään syrjäyttävän tätä sivistyksellistä tehtävää valistaa ja edesauttaa lasten ja nuorten perinteistä lukutaitoa. Kehittymättömän lukutaidon päälle on hankala konstruoida uutta tietoa ja näin ollen lapsen kehittyminen lukutaitoisesta medialukutaitoisesta ja informaatiolukutaitoisesta kautta elinikäiseksi oppijaksi voi katketa. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001, 67–68.)

Kaunokirjallisuuden olemassaolo ja sen julkaisumuoto ovat puhuttaneet varsinkin viime aikoina sähköisen kirjan tullessa yhä näkyvämmiin markkinoille. Sarjalan mielestä kaunokirjallisuus tuskin kadonnee, vaikka kirjan muoto voi muuttuakin. Hänen mukaansa lukeminen ei ole pelkkä harrastus. Sarjalaa suoraan lainatakseni: ”kaunokirjallisuus antaa kriittisen tarkastelun vaatimaa suhteellisuudentajua ja kykyä arvottaa oman aikakautemme ilmiöitä”. Hän toteaa edellä mainitun lisäksi, että kirjallisuuden lukeminen parantaa mielikuvitusta ja edistää näin ollen luovuutta. (Sarjala 1999, 11.) Lukeminen on prosessi, jossa lukija vuorovaikuttaa muun muassa oman kokemusmaailmansa, muistinsa ja tunteidensa kautta. (Koskela & Lankinen 2003, 15). Parhaimmillaan lukija voi siis elää elämäänsä, unelmiaan ja pelkojaan tekstien kautta (sama, 17). Kirjallisuuden lukeminen voi auttaa myös laajentamaan ihmisen omaa kokemusmaailmaa ja hylkäämään liian helpot selitykset. Sarmavuori kirjoittaa lisäksi lukemisen olevan keino poistaa ennakkoluuloja ja antavan lukijalle uusia näkökulmia analysoida asioita. (Sarmavuori 1998, 62.)

Kirjastostrategia 2010:ssä todetaan kirjastoilla olevan merkittävä rooli lukutaidon ja lukemisen edesauttamisessa (2003, 10). Lapselle lukeminen ja hänen kanssaan lukeminen edistävät lukutaidon kehitystä. Kaikkien perheiden arkeen kirjallisuuden lukeminen ei kuitenkaan kuulu. Mitä

vähemmän lapsi lukee tai mitä vähemmän hänen kanssaan luetaan, sitä heikommaksi hänen lukutaitonsa jää. Heikko lukutaito voi jopa heikentää lapsen itsetuntoa. (Lehtonen 1998, 21.) Koulu ja kirjasto voivat yhteistyössä kehittää lapsen lukutaitoa esimerkiksi erilaisten lukudiplomien avulla. Hyvin valittu teos puhuttelee lukijaa ja tukee tämän lukutaidon kehitystä. Tätä tukee Lehtosen argumentti, jonka mukaan luettavalla teoksella on suuri merkitys suhteessa lapsen lukuhaluun ja lukemisen kehitykseen (sama, 39).

3.4 Kirjaston tiedonhaunopetus

Kuntaliiton julkaisussa Sivistyksen avaimet etsitään pääkohtia tuleviin yhteiskunnallisiin toimintaympäristön muutoksiin. Teoksessa yhdeksi osaksi ovat määritelty tietoyhteiskunnalliset muutokset. Kirjasto nähdään yhtenä kehittyvistä organisaatioista, joissa korostuu tulevaisuudessa elektronisten palvelujen monipuolinen tarjonta ja tiedonhallintataitojen ohjaajan rooli. (Sivistyksen avaimet 2002, 18.) Kirjastoalan ammattilainen tulee tulevaisuudessa antamaan yhä enemmän ohjausta kaikille ikäryhmille vapaasti verkossa olevien aineistojen suhteen. Lukutaidon ylläpitäminen ja lukemaan innostaminen ovat myös tulevaisuudessa tärkeä osa kirjaston kouluyhteistyötä. (Mäkinen-Laitila 2009, 117–118.)

Kirjastostrategia 2010:ssä yhdeksi tavoitteeksi on määritelty ”kirjastojen oppijoiden tietohuoltoon ja tiedonhallintataitoihin” liittyvien tehtävien kehittäminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että kirjasto- ja tietopalvelualan ammattilaiset pitävät huolta opettajien tiedonhallintataitojen kehittämisestä. Edellä mainitun lisäksi eräänä tavoitteena mainitaan, että tiedonhallintataidot pitäisi integroida osaksi kaikkia kouluaineita. Tavoitteiden saavuttamisen keinona on nähty yhteistyön kehittäminen koulujen ja kirjastojen välillä muun muassa lisäämällä virtuaalisia kirjastopalveluita korvaamaan lähikirjaston antamaa palvelua. (Kirjastostrategia 2010 2003, 16–17.) Vuonna 2009 päivitettyssä Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 julkaisussa määritellään kirjastoille tulevaisuuden suunta ja päämäärä. Siinä otetaan muun muassa kantaa kirjaston rooliin tuottaa yksittäisille kansalaisille tietoyhteiskunnassa tarvittavia palveluja kuten esimerkiksi tiedonhaun opastusta. Strategiassa määritellään myös selvästi tavoitteet kirjaston ja koulujen yhteistyöstä: ”Tiedonhankinta ja –hallintataitojen opastamisessa koulun ja kirjaston yhteistyö on ensisijalla”. (Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 2009, 7, 9, 11, 13, 26.)

Kuten aiemmin todettiin, tulisi koulun opettaa lapsille kriittisyyttä, lähdekriittisyyttä ja mediakriittisyyttä. Medialukutaidon tarve on kasvanut uudenlaisten medioiden kautta. (Hirvi 1999, 9.) Kirjaston tehtävänä on opettaa tervettä kriittisyyttä aineiston käyttökelpoisuutta kohtaan sekä auttaa oppilasta ymmärtämään tekstin plagiointiin liittyviä kysymyksiä (Lindberg & Valtakorpi 1999, 28). Näiden kahden näkemyksen välimaastoon sijoittuisi yhteistyö, jossa kirjasto ja koulu jakaisivat uusien lukutaitojen opettamisen taakkaa. Avaintekijäksi yhteistyössä määrittyy vastuualueiden jakaminen eli minkä osan vastuuta tiedonhallinta- ja medialukutaitojen opetuksesta kantaa kirjasto ja minkä koulu. Vastuualueista päättäminen olisi tärkeää, jotta tiedonhallintataitojen opetus olisi mahdollisimman suunnitelmallista ja päämäärätietoista.

Koulut ovat kehittäneet kirjasto- ja tietopalveluihin kohdistuvaa opetustaan muun muassa antamalla opettajille koulutusta tiedonhallinta- ja tiedonhakutaitojen parantamiseksi, käyttämällä opetusmenetelmiä, jotka vaativat tiedonhakutaitojen opettamista ja korostavat itsenäisen tiedonhaun osuutta, parantamalla verkkosisältöjen käytettävyyttä sekä tekemällä enemmän yhteistyötä yleisen ja tieteellisen kirjaston kanssa. (Hirvi 1999, 9.) Esimerkillisen hyvin edellä mainittuja kokonaisuuksia on toteutettu Oulussa. Oulun Tietoyhteiskunnan koulukirjasto -hanke on tehnyt yhteistyötä myös yleisen kirjaston kanssa. Tiedonhallintataitojen ja lukuharrastuksen kehittymistä edesauttaa suunnitelma, jossa jokaiselle peruskoulun luokka-asteelle on määritelty vaatimustasot ja keinot, millä päästä määriteltuihin päämääriin. (Koulukirjasto, hakupäivä 22.9.2010; Oulun koulukirjasto, hakupäivä 22.9.2010.)

Vuosina 1994–1998 tehty CHILIAS -tutkimus tehtiin 9–12-vuotiaille lapsille kuudessa Euroopan maassa. Suomesta tutkimukseen osallistui Vantaa. Tutkimuksessa tarkasteltiin kirjastojen lapsille suunnattuja Internet- ja www-pohjaisia palveluja suhteessa heidän taitoihinsa ja tietoihinsa. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa analysoitiin käyttäjien tarpeita ja yksi tarkasteltavista osaluista oli lasten tiedonhakutaitojen taso. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että 9–12-vuotiaat olivat innokkaita kokeilemaan uutta teknologiaa. Lapsille teetetystä kyselystä selvisi, että edellä mainitun ikäryhmän tiedonhakuun liittyvät ongelmat liittyivät tiedonhaun rakentamiseen ja relevantin tiedon löytämiseen. Hypoteesina esitettiin, ettei lapsilla ole riittävää informaatiolukutaitoa selvittääkseen ongelmista tiedonhakua rakentaessaan, tietoa haettaessa, arvioidessaan hakutuloksia ja valitessaan käytettävää materiaalia. Loppupäätelmissä todettiin myös, etteivät kirjastojen luettelot ole helppokäyttöisiä aikuisillekaan. Tutkimuksessa ehdotetaankin, että tiedonhaun opetuspaketti voisi auttaa lapsia, kun he käyttävät kirjastoa ja Internetiä. (Tuominen 1997, 5, 16, 75.)

Nuoret haluaisivat tiedonhaun yhteydessä tarpeellisen tiedon löytyvän jo ensimmäisellä yrittämällä. Tällainen asenne taas peilautuu äkkiä tehtävän työn sisältöön. Aikuisten maailmassa kaikki asiat toimivat järjestelmällisesti ja hitaammin kuin nuorilla. Näiden kahden välistä pitäisi löytää sopiva näkökulma, joka sopii nuorten sekä aikuisten maailmaan. Peltosen mukaan nuoret ovat mediakriittisiä ja taitavia tiedonhankinnassa, jos aihe on tarpeeksi kiinnostava. (Peltonen 2007, 130–131.) Suunniteltaessa tiedonhallintaan liittyviä sisältöjä tulisi siis ottaa huomioon paitsi nuorten kiinnostuksen kohteet, myös se, mistä tiedonhaun opetus aloitetaan. Vaikka päämääränä olisikin jonkin tietyn aihealueen oppiminen kirjastonkäytöstä tai tiedonhausta, pitäisi laaditun tehtävän kohderyhmän vaatimuksiin kiinnittää tarpeeksi huomiota.

Nykyajan lapsen arki pyörii enemmän median ja tietotekniikan ympärillä. Muun muassa elinympäristön, arvojen ja informaation määrä ja laatu korreloivat sen kanssa miten lapset määrittelevät oman identiteettinsä ja hyvinvointinsa. (Inkinen, T. 2005, 9–10.) Koska nuoret ja lapset ovat tottuneita verkkoympäristöihin, olisi luontevaa aloittaa tiedonhaun opetus verkosta. Tiedonhankinnan opetuksen tulisi olla luonteva yhteistyö koulujen kanssa, sillä koulutehtäviin liittyy usein tiedonhakua. Helmet -kirjastoissa käytettiin tiedonhankinnan opetuksen apuna PowerPoint-esityksiä ja tekstitiedostoja, jotka oli liitetty osaksi Espoon kaupungin Internet-sivuja. Materiaalit oli tehty kolmelle eri ryhmälle (3.- 4., 5.–6. ja 7.–9.-luokat). Paketeista oli tehty kaksi versiota – ensimmäinen opettajan johdolla tapahtuva tiedonhaun opetus ja toinen itseohjautuva, jossa opettaja oli lähinnä tukihenkilö. Pakettien sisällöt sivusivat tiedonhankinnan perusperiaatteisiin kuten Boolean operaattorien, kirjan nimellä hakemiseen, sanahakujen ja varauksen tekoon liittyviin aihepiireihin. Yläluokkalaisille oli tehty oma materiaalinsa kirjastoluokituksesta. (Peltonen 2007, 133.)

Helsingissä toteutettiin projekti, jossa neljännen ja seitsemännen luokan oppilaiden tuli tutustua kirjastoon. Kirjastokäyntien ohkeen kirjastot kehittivät opetuspaketteja, jotka oli sijoitettu kaupungin intranettiin opettajien helposti saataville. Projektissa oli Kulttuuripolun tavoin opetussuunnitelma. Projektista tulleet kokemukset osoittivat, että seitsemännen luokan oppilaiden kanssa olisi hyvä kerrata perusasioita ennen uuden opettelua. Helsingissä kirjastovierailu oli jaettu neljään osaan – esittelyyn, kirjastosta kertomiseen, kirjastokorttiin ja esitelmäntekijän tietovisaan. Tietovisan pääajatus oli saada oppijat tutustumaan aiheeseen, miettimään kysymyksen asettelua ja hakusanoja sekä valita luotettavimmat lähteet tuloslistalta. Visassa, joka on edelleen käytössä, tuotiin esille myös plagiointiin, tekijänoikeuksiin ja lähdekriittisyyteen liittyviä asioita. (Heinonen 2009, 141–144.)

Koulut tarvitsisivat palvelukseensa pedagogisia informaatikkoja, jotta oppilaiden kirjaston käytön ja tiedonhallintataitojen opetus olisi turvattu (Jääskeläinen 1999, 22). Kulttuuripolku voi kuitenkin olla osittainen ratkaisu edellä mainittuun ongelmaan, sillä siinä koulun ja kirjaston yhteistyötä on tiivistetty ja kokonaisuudet rakennettu yhdessä sekä pedagogin että kirjastoalan ammattilaisen näkökulmasta. Näkökulmaa vahvistaa Kirjastopoliittisessa ohjelmassa mainittu seikka, jonka mukaan paikallisella tasolla tehty kehitystyö on kirjasto- ja tietopalvelualalla tärkeintä. Paikallistason kehittämistyön lähtökohtina ovat kirjaston sidosryhmien tarpeet. Tällainen käyttäjälähtöinen kehittäminen vaatii kirjastolta jatkuvaa uudistumista ja valmiutta reagoida nopeasti muutoksiin. (Kirjastopoliittinen ohjelma 2001, 111.) Toisaalta jatkuva uudistuminen ja reagointivalmius muutoksiin parantavat kirjaston mahdollisuuksia taistella olemassaolonsa puolesta muiden medioiden rinnalla.

4 LASTEN JA NUORTEN KIRJASTOTYÖSTÄ

Lasten ja nuorten vapaa-aikaan liittyvät muutokset ovat kirjaston kannalta huolestuttavia. Harrastuksena lukeminen ja kirjastossa käynti eivät enää välttämättä kuulu olennaisesti kaikkien lasten ja nuorten vapaa-aikaan. Tässä kappaleessa käsitellään enemmän lasten ja nuorten lukemisharrastuksen merkitystä suhteessa heidän kasvuunsa. Lisäksi kappaleessa tuodaan esille keinoja, joilla saada nuoret ja lapset kiinnostumaan kirjastosta ja lukemisesta.

4.1 Lasten ja nuorten lukutaito

On todettu, että ihmisen lukutaito ja kiinnostuksen kohteet kehittyvät läpi elämän. Vauvaikäiselle luetaan loruja, jotka auttavat äänteiden opettelemisessa siinä vaiheessa, kun lapsi opettelee puhumaan. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvien lasten kohdekirjallisuudeksi on luokiteltu lastenrunot, kuvakirjat, sadut ja saturoomaanit, jotka muokkaavat toden ja epätoden ymmärtämistä. Aikuisen tulisi myös jatkaa ääneen lukemista lapselle, joka on juuri oppinut lukemaan, jotta tämä ei tuskastuisi oman lukemisensa hitauteen. Juuri edellä mainittu vaihe onkin kriittinen lukuhalun herättämisen kannalta, sillä lapsi joka kokee lukemisen liian työläänä, voi korvata asian jollakin muulla harrastuksella. Ahmimisikäisistä puhuttaessa viitataan yleensä 3.–4. luokkalaisiin, jotka lukevat paljon sarjoja. Kriittisimpänä aikana lukuharrastuksen jatkuvuuden kannalta pidetään juuri ahmimisikäisiä 9–10-vuotiaita. Jos ikäryhmälle ei anneta tarpeeksi luettavaa myös koulussa, saattaa lukuharrastus korvautua jollakin muulla harrastuksella. (Kirstinä 2001, 19–20.)

1990-luvun laman aikaan yksi nuorten suosituimmista harrastuksista oli lukeminen. 1980-luvun alusta nykypäivään tultaessa lukemisharrastuksen osuus on pienentynyt merkittävästi. Aikavälillä 1981–2002 yhden kirjan puolen vuoden aikana lukeneiden määrä laski 98 prosentista 86 prosenttiin. Sekä harrastuksen osuus että lukijat ovat vähentyneet. Trendiä voi selittää suoraan ajankäytötottumusten muutoksena. Nuoret käyttävät ennen lukemiseen käytettyä aikaa enemmän esimerkiksi tietokoneen käyttöön. (Anttila & Rensujeff 2009, 22–23.) Lukeminen ja kirjasto eivät välttämättä kuulu enää nuorten kulttuuriin. Nuoret ovat lapsesta asti hyvin tietotekniikkaan orientoituneita, joille esimerkiksi verkkokirjastot ja erilaiset tietokannat sopivat välineenä paremmin kuin perinteiset kirjat ja kirjasto. (Holmberg, Huvila, Kronqvist-Berg, Nivakoski & Widén-Wulff 2009, 116.)

Kuten edellisessä kappaleessa todettiin, lukemisharrastus kilpailee useiden eri muiden harrastusmahdollisuuksien kanssa samalla kentällä. Alla olevasta kuviosta voi nähdä mitä medioita parin viime vuosisadan aikana kirja on saanut rinnalleen kilpailemaan harrastusmahdollisuuksista.

1800-luvun

alussa	1850	1900	1950	2000
kirjat	valokuvat	elokuvat	televisio	äänikasetit
lehdet	kirjeposti	radio	kaitafilmit	videokasetit
	puhelin		äänilevyt	tietokoneet
				CD-DVD, MP3
				matkapuhelin
				Internet

KUVIO 2: Saarisen ja Korkiakankaan esittämä malli viestimistä ja tekniikoista (2009, 14).

Pojat samastavat lukemisen koulunkäyntiin, eivätkä pidä sitä harrastuksena (Saarinen & Korkiakangas 2009, 21, 161). Poikien kohdalla lukemisharrastus problematisoituu myös tietokoneharrastuksen takia. Lukemisharrastuksen vähenemisestä on vuosien saatossa syytetty niin televisiota ja tietokonetta kuin Internetiäkin. Saarisen ja Korkiakankaan mukaan asia ei ole yksiselitteinen. Heidän tekemässään nuorten lukemisharrastuksen muutoksia käsittelevässä tutkimuksessa osoitetaan, että tietokoneharrastus ei rajaa absoluuttisesti lukemisharrastusta pois, vaan osa nuorista (myös pojista) pystyy harrastamaan molempia. (sama, 65.)

Wicks selvitti tutkimuksessaan 13–15-vuotiaiden poikien lukutottumuksia ja kirjan valintaan liittyviä kysymyksiä. Tutkimuksessa selvisi, että varsinkin 15-vuotiaat pojat olivat enimmäkseen kiinnostuneita aikuisten osaston kirjatarjonnasta. Kirjaa valitessa poikien tärkeimmiksi valintakriteereiksi nousivat kirjan takakannen teksti ja genre. Kirjojen sisällön avaaminen ja kirjallisuudenlajien esittely ovat teini-ikäisten poikien lukuvalintojen kohdalla täten erittäin tärkeässä asemassa. Kirjasto voisi osaltaan innostaa poikia lukemaan avaamalla kirjojen sisältöjä, sillä tutkimuksen mukaan esimerkiksi kirjan kansikuvalla oli hyvin vähän merkitystä kirjan valintaan. (Wicks 1995, hakupäivä 1.2.2011.)

Pojat on määritelty monesti yhdeksi vaikeimmista asiakasryhmistä, joille on vaikea löytää sopivaa lukemista. Tämän lisäksi poikien lukutaito on paljon tyttöjen lukutaitoa huonompi (Grünthal 2007, 129). Ja kuten luvussa 3.3 jo todettiin, lukemisen määrä vaikuttaa suoraan lukutaidon kehittymiseen. Lukutaito vaikuttaa suoraan kirjoittamisen taitoon ja siitä edelleen ajattelun taitoon ja oppimiseen. Poikien lukuharrastusta voi edesauttaa esimerkiksi työstämällä luettua näyttelemällä, käsikirjoittamalla tai vaikka omien runokirjojen ja lehtien tuottamisella tietokoneavusteisesti. (sama, 129–130.) Tästä voisi päätellä, että pojat tarvitsevat jonkin välineen, jolla tehdä luettu asia merkitykselliseksi. Pelkkä lukeminen lukemisen vuoksi ei siis tyydytä, vaan opittavalla asialla pitäisi olla jokin funktio.

Kirjaston ei tulisi tyrkyttää nuorille sellaista kirjallisuutta, mikä ei kiinnosta heitä. Nuoria ei voi ajatella pelkkänä kasvottomana joukkona, vaan yksilöinä, joilla on erilaiset mielenkiinnon kohteet. Kirjastolla pitäisi olla nuortenosaston kirjahyllyissä mahdollisimman uusia teoksia, jotta tarjottava materiaali ei olisi nuorten näkökulmasta aikaansa jäljessä. Tämä ei niinkään johdu tarinoiden tasosta, vaan käsiteltävistä aiheista. Nuortenkirjallisuudessa käsiteltävät aihepiirit, jopa nuorten käyttämä slangi vaihtuu vuosien saatossa. Teoksen täytyy puhutella nuorta tai olla jollakin muulla tavoin merkittävä hänelle, jotta hän tarttuisi siihen. Kirjavinkkaus ja nuorten toisilleen välittämät kirjallisuudesta saadut hyvät lukukokemukset ovat parhaita suosituksia, sillä nuorten on havaittu tarttuvan harvemmin opettajan tai vanhemman suosittelemaan teokseen. (Alameri-Sarjama 2007a, 122–123.)

Mervi Kosken mukaan mietittäessä minkälaista kirjallisuutta nuorille tulisi suositella, kannattaisi kiinnittää huomiota muun muassa siihen 1) milloin teos on julkaistu, 2) kuinka uusi painos siitä kirjastolla on käytössään, 3) onko teoksen kieli sellaista johon nuori voi samaistua ja 4) minkä tasoisesta lukijasta on kysymys (Koski 2008, 7). Nuoret ovat pääsääntöisesti kiinnostuneita oman aikakautensa ilmiöistä ja lukevat mieluiten omalle aikakaudelleen tyypillisellä kerrontatavalla kirjoitettuja teoksia. Kirstinä kuitenkin huomauttaa, että nuoret ovat aikuisten tavoin myös yksilöitä yksilöllisine kiinnostuksen kohteineen (Kirstinä 2001, 20–21).

Kymmenen vuotta sitten julkaistussa teoksessa Kirjaseikkailu todetaan, että peruskoulun päättävistä pojista 40 % ja tytöistä 20 % ei lue kirjoja vapaa-aikanaan. Jo tuolloin oltiin huolestuneita etenkin poikien rappeutuvasta lukutaidosta. Nykyajan lukutaito koostuu taidosta lukea monenlaisia informaatiota, joka kuitenkin pohjaa perinteiseen lukutaitoon. Kyky ymmärtää lukemaansa,

analysoida ja prosessoida sitä, ei kehity jos lapsi tai nuori ei lue. (Kirstinä 2001, 17–19.) Poikien kohdalla on todettu, että jos lukunopeus ei ole kehittynyt tarpeeksi hyväksi murrosikään mennessä, lukeminen harrastuksena menettää kiinnostavuuttaan ja se korvataan jollakin muulla harrastuksella (sama, 20).

4.2 Nuoret kirjaston käyttäjinä

Teoksessa *New directions for library services to young adults* on listattu kymmenen kohdan luettelo asioista, joita tulisi pitää nuorten aikuisten kirjastotyön peruspilareina. Teoksen mukaan nämä kymmenen kohtaa auttavat kirjastoja määrittelemään ja pitämään päämäärät nuorten aikuisten kirjastotyössä. Osa asioista on vaikeasti sovellettavissa suoraan suomalaiseen kirjastokulttuuriin, mutta osa niistä on selvästi jo tärkeä osa suomalaistakin kirjastokulttuuria. Listan mukaan kirjastojen tulisi ottaa nuoret huomioon muun muassa tarjoamalla nuorille aikuisille ohjelmia ja palveluja, jotka sopivat heidän kehittymiseensä nuorina aikuisina, kehittämällä lähdeaineistoja, jotka on kohdennettu heille, kohtelemalla heitä hyvin ja tarjoamalla hyvää asiakaspalvelua ja työskentelemällä yhdessä muiden kirjastojen kanssa edesauttaakseen nuorten aikuisten informaatiolukutaidon kehittymistä. (Young adult library services association & Jones 2002, 16.)

Peruspilareiden lisäksi teoksessa on huomioitu, että kaikki kirjaston nuorille aikuisille tarjoamat palvelut sisältävät kymmenen pääkohtaa, jotka ovat nuoriin kohdistuvien toimenpiteiden menestyksen salaisuus. Kirjastojen tulisi muun muassa ottaa huomioon nuorten aikuisten kirjastotyötä kehittäessään esimerkiksi seuraavat asiat: nuorten osallistumisen mahdollisuudet, yhteistyön mahdollisuudet, informaatiolukutaidon eri osa-alueet sekä nuorison lukutaidon lähtökohdat. (Young adult library services association & Jones 2002, 17.) Kaiken kaikkiaan teoksen mukaan informaatiolukutaitoon ja elinikäiseen oppimiseen päästään etenemällä helpommasta kokonaisuudesta vaikeampaan. Eteneminen tulisi olla myös johdonmukaista ja suunniteltua, jotta oppija hyötyisi siitä enemmän. (sama, 48–51.)

Kirjastoissa on jouduttu viime vuosina seuraamaan avuttomina, kun perinteisesti hyviä lainaus- ja kävijälukuja keränneet lasten- ja nuortenosastot ovat alkaneet kärsiä lainauslukujen ja asiakaskäyntien laskusta. Lasten kirjastonkäytön aktivointia on harrastettu jo pitkään, mutta nuoret on koettu ikään kuin ei-toivottuna asiakasryhmänä (Jäppinen 2007, 22). Kirjastossa käyvät nuoret pitäisikin aktivoida mukaan kehittämään kirjaston toimintaa. Yhteistyötapoina voisivat olla esimer-

kiksi uutuushyllyjen, näyttelytelineiden ja tietokilpailujen kehittäminen yhteistyössä nuorten kanssa. Yhteistyöhön päästään parantamalla asiakaspalvelusuhdetta nuoriin asiakkaisiin. Mielipiteiden ja palautteen saaminen on helpompaa, jos lasten- ja nuortenosastolla on kehitetty vuorovai-
kutusta nuoriin asiakkaisiin päin. Palvelutilanteesta jäävä kokemus myös vaikuttaa paljon siihen, tuleeko nuori takaisin kirjastoon ja mitä hän kertoo muille kokemuksestaan. (Alameri-Sarmaja 2007b, 14–15; Köykkä 1992, 77.)

Asiakaspalvelun laadun lisäksi nuorten kirjastonkäyttäjien tarpeet tulisi ottaa huomioon kirjastoissa kenties vielä nykyistäkin paremmin. Eeva Jäppinen muistuttaa, etteivät kaikki nuoret lue kirjoja. Hänen mukaansa kirjasto voi ihan hyvin olla ajanviettopaikka, jossa lukea lehtiä, pelata pelejä ja nähdä ystäviä. Tärkeintä nuortenosastolla olisikin viihtyvyys ja toiminnallisuus, ei esillä oleva aineisto. (Jäppinen 2007, 22, 26.) Yhtenä toiminnallisuuden muotona voisi olla pelaaminen. Useassa lähteessä otettiin esille nuorten kiinnostus pelejä ja pelaamista kohtaan. Monille nuortenosastoille on myös hankittu pelikone tai lautapelejä, jotta nuoria on saatu houkuteltua kirjaston asiakkaisiksi. Marko Forstenin mielestä pelit ja pelaaminen kirjastossa ovat samantasoinen kynnyskysymys kirjastoille kuin DVD-elokuvien hankkiminen kokoelmiin oli aikoinaan (Forsten 2007, 66 – 67). Kirjastoissa pelaaminen kirjastontiloissa nähdään nuorten kohdalla lähes samanlaisena ongelmana kuin tietokoneen käyttäminen kaikkeen muuhun paitsi esimerkiksi koulutehtävien tekemiseen. Tietokoneiden käyttö esim. pelaamiseen tai chattaamiseen on kuitenkin samalla tavalla viihdettä, kuin perinteiset lukeminen ja musiikin kuuntelu (Pervala 2007, 82).

Hankintaehdotukset ovat yksi tapa saada tietoa nuorten mielenkiinnon kohteista. Nuorilla tulisikin olla selkeä ja helppokäyttöinen kanava hankintaehdotuksien jättämiseen kirjastolle. Kirjaston Internet-sivuilla oleva palaute- tai hankintaehdotuslomake tulisi olla helppo täyttää, jotta nuorelle ei tulisi kynnystä esittää mielipidettään. Kirjastot ovat tehneet usein palaute- ja hankintaehdotuslomakkeiden täyttämistä liian monimutkaisia. Ne on sijoitettu joko hankalasti löydettävään paikkaan tai niistä on tehty liian vaikeita täyttää. (Alameri-Sarjama 2007a, 126–127.) Myös Brehm-Heeger korostaa hankintaehdotusten tärkeyttä. Nuorelle tulisi myös informoida suoraan, aiotaanko hänen ehdotuksiaan toteuttaa käytännössä. Lähtökohtana onkin arvokkaan keskusteluyhteyden muodostaminen suoraan nuorten asiakkaiden kanssa. (Brehm-Heeger 2008, 117.)

Kirjavinkkaus on jo lähes vakiintunut osa lasten ja nuorten kirjastotyötä. Vinkkauksen roolia ei voi vähätellä, sillä se avartaa vinkattavien näkemyksiä kirjoista ja kirjaston kokoelmista. Vinkkauksel-

la voi myös parhaimmassa tapauksessa suoraan vaikuttaa siihen, mitä lapset ja nuoret lukevat. (Hypén 2007, 116.) Lehtikankaan lähikirjaston koulujen kirjastovierailuista vastaava kirjastovirkailija Sinikka Kontio totesi käymässämme keskustelussa kirjavinkkauksen olevan vaativa, mutta palkitseva palvelumuoto. Lapsi tarttuu hänen kokemuksensa mukaan vanhempaankin kirjaan, jos sitä on suositeltu. Harva nykylapsi osaa tarttua omaehtoisesti 20 vuotta sitten julkaistuun kirjahelmeen, joka parhaimmassa tapauksessa on sijoitettu varastoon, jonne asiakkaat harvoin pääsevät tutustumaan. Toisaalta hän toteaa kirjavinkkauksen olevan ajallisesti vaativaa ja rajoittavaakin. Esimerkiksi nuorten kirjoihin perehtyminen ei ole niin nopea prosessi kuin helppolukuisiin lastenkirjoihin perehtyminen. (S. Kontio, keskustelu 8.9.2010.) Näin ollen nuoret, joita kirjastot kaipaisivat asiakkaikseen, jäävät ikään kuin väliinputoajiksi toteutettaessa kirjavinkkausta, jos kenelläkään ei ole aikaa perehtyä tarpeeksi nuortenkirjallisuuteen.

Kirjavinkkauksen on todettu olevan erinomainen yhteistyömuoto koulun ja yleisen kirjaston välillä. Oulussa vinkkausta on järjestetty sekä kouluilla että kirjastossa. Kirjaston tiloissa tehty vinkkaus on oppilaiden kannalta parempi vaihtoehto, sillä oppilaat voivat halutessaan myös lainata kirjoja vieraillessaan kirjastossa. (Puolakka, Heino & Kurttila-Matero 2004, 157). Heinon ja Valtakorven mukaan kirjavinkkaus Tietoyhteiskunnan koulukirjasto –hankkeen oheistoimintana on lisännyt lasten ja nuorten kirjallisuuden lukemista (Heino & Valtakorpi 2004, 38).

Myös kirjailijavierailut voivat innostaa lukemaan tai tutustumaan käsiteltävän aihepiirin kirjallisuuteen. Esimerkiksi Lukukeskus auttaa rahallisesti kouluille järjestettävien kirjailijavierailujen toteuttamisessa (Grünthal 2007, 130). Kirjavinkkauksella ja kirjailijavierailuilla voisi olla merkittävä rooli esimerkiksi poikien lukuharrastuksen aloittamisessa ja näin ollen myös lukutaidon kehittämisessä. Esteiksi voi kuitenkin muodostua resurssipula, koska nuortenkirjallisuuteen perehtyminen vie suhteessa lastenkirjallisuuteen perehtymiseen enemmän aikaa eivätkä kirjailijavierailut ole ilmaisia järjestää. Resurssipulaan luonnollisena apuna voisi käyttää lukevia lapsia ja nuoria. Vertaisvinkkauksessa koululainen vinkkaa toiselle koululaiselle. Tällä tavoin vinkkaaminen on tehokasta ja hauskaa. (Heinonen 2009, 138 – 139.)

4.3 Kirjaston ja koulun yhteistyö

Useat kirjastot tekevät tahoillaan yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa. Yhteistyön laajuus vaihtelee pienimuotoisesta toiminnasta aina suunnitelmalliseen ja hyvin monimuotoiseen yhteis-

työhön. Yhteistyön sujumisen yhtenä tärkeänä periaatteena voidaan pitää tietynlaista avoimutta, jossa kirjastolla on mahdollisuus tutustua esimerkiksi koulun opetussuunnitelmaan. Lappalaisen mielestä vastuualueiden määrittely koulun, yleisen kirjaston ja mahdollisen koulukirjaston kesken on tarpeellista sujuvan yhteistyön takaamiseksi. (Lappalainen 2003, 121.) Pirjo Humalaisen vuonna 2010 valmistuneessa pro gradu–tutkielmassa selvitettiin Laihian kirjaston ja koulun yhteistyökuvioiden sujuvuutta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kirjastovierailut ovat mitä suurimmissa määrin riippuvaisia sekä kirjaston että koulun henkilökunnan aktiivisuudesta, vaikka kirjasto oli laatinut kirjastonkäytön opetussuunnitelman helpottamaan vastuualueiden jakoa. Tämän lisäksi tuotiin esille, että kirjastonkäytön opetussuunnitelma olisi hyvä tehdä yhteistyössä koulun kanssa – jolloin suunnitelmaan saadaan myös koulun näkökulma (Humalainen 2010, 6; 74–75.) Tästä voi päätellä, että kirjaston ja koulun yhteistyön päämäärät tulisi määritellä yhteistyössä kuunnellen molempien osapuolten näkökannat sekä ottaen huomioon opetussuunnitelmien sisällöt tavoitteineen.

Yhtenä yhteistyön metodina ovat ohjatut kirjastokäynnit. Kirjastovierailu koulun puolesta on tärkeä, sillä kaikkien lasten vanhemmat eivät käytä lapsia kirjastossa. Kirjastovierailulle voi kuitenkin muodostua este, jos kirjasto ei ole kävelymatkan päässä koulusta, sillä kuljetuksen järjestämisestä syntyy aina kustannuksia. Vierailuperiaate voi toimia myös vastavuoroisesti, jos koululla ei ole mahdollisuutta mennä kirjastoon. (Ziarnik 2003, 65.) Yhtä merkittävää kuin suunnitelmallisesta kirjastonkäytön opetuksesta sopiminen yhdessä koulun kanssa, on siitä tiedottaminen. Sähköpostin ja tiedotteiden lähettämisen lisäksi kirjasto voi myös jalkautua koululle ja kertoa palveluistaan. (Lauhikari & Alin 2002, 62 – 63.)

Marja-Leena Mäkelä kertoo jakaneensa kirjastokäynnin kolmeen osaan 1) palvelujen ja 2) kirjastotalon esittelyyn sekä 3) kirjoista keskustelemiseen. Kymmenluokitusta tärkeämmäksi seikaksi muodostui hänen mielestään kirjojen sisältöjen avaaminen, perusteluinaan se, että aakkostus, kirjaston palvelut ja hyllyjärjestys käydään läpi jo koulussa opettajan johdolla, mutta moni oppii löytämään kirjat hyllyistä omatoimisesti. Vaikka kutsut kirjastokäynnille osoitettaisiin tietyille luokka-asteille, ei se poissulje muiden luokka-asteiden kirjastokäyntejä. Mäkelän mielestä Espoosta lähtöisin oleva kirjastoleikki on opettanut lapsille perusasioita kirjastosta ja lapsuuden mielikuva kirjastosta kivana paikkana auttaa heitä sitoutumaan kirjaston asiakkaiksi myöhemmälläkin iällä. (Mäkelä 2001, 26–27.) Köykkä mainitsee opettajan roolin olevan tärkeä kirjastonkäytön opetuksessa. Tällä hän viittaa siihen, että opettaja voi toiminnallaan rohkaista oppilaita kysymään kirjas-

tonkäytön opetukseen liittyvistä asioista ja myös osallistumaan opetukseen ja näin ollen antamaan tukensa kirjastonhoitajalle. (Köykkä 1992, 76.)

Kuten kappaleen alussa jo todettiin, kirjaston ja koulun yhteistyön laajuus vaihtelee perustason kirjavinkkauksesta aina laajoihin yhteistyössä laadittuihin tietopalvelustrategioihin asti. Suunnitelmallisissa ohjelmissa on myös huomioitu erikseen kirjavinkkaus ja tiedonhallintataitojen opetus. Usein esille voi tulla kuitenkin näiden kahden painotukseen liittyvä ongelma: yhtäältä lukemisen edistäminen kirjavinkkauksen keinoin, toisaalta tietoyhteiskunnassa vaadittavien taitojen kehittäminen tiedonhallintataitojen opetuksen kautta. Usein kirjastonkäytön opetus painottuu enemmän joko kirjavinkkaukseen tai tiedonhaun opetukseen. Lukuharrastuksen ja tiedonhallintataitojen opetuksen tulisi olla keskenään tasapainossa, eikä niitä saisi arvottaa suhteessa toisiinsa nähden (Hinkkanen 2005, 58). Eriäviä mielipiteitäkin on. Hinkkanen (2005, 48) viittaa Kruutiin ”kirjavinkkauskkin ON kirjastonkäytön opetusta – kirjasto tulee myös elämysten kautta tutuksi”.

Viivi Raunola selvitti vuonna 2005 valmistuneessa opinnäytetyössään 3.–6. luokkalaisten kokemuksia Turun kaupunginkirjaston Kirjastopolulta. Lasten kokemuksia oli selvitetty sekä kyselyn että haastattelun keinoin. Haastateltavat nimesivät Kirjastopolku-käynnin hyväksi puoliksi muun muassa kirjavinkkauksen, jonka avulla he saivat tietoa uusista kirjoista ja saattoivat löytää jopa uuden lempiteoksen. Kyselyyn vastanneiden lasten vastauksissa hyvinä puolina oli viitattu eniten kirjavinkkaukseen ja kirjaesittelyihin. He olivat oppineet muun muassa kirjanvalinnasta ja kokeneet hyvänä asiana sen, että kirjaston henkilökunnalta voi kysyä kirjoihin liittyvistä asioista. Osa lapsista oli maininnut kirjavinkkauksen ohessa hyväksi asioiksi myös hyllyjärjestyksen oppimisen. Raunola oli kysynyt myös kirjastokäynnin huonoista tai hankalista puolista. Lapset olivat vastauksissaan maininneet vaikeiksi asioiksi esimerkiksi kirjojen löytämisen, valitsemisen ja etsimisen. (Raunola 2005, 42–43, 53–54.) Kyselyssä ilmi tulleiden seikkojen perusteella voidaan päätellä, että ainakin osa lapsista hyötyy tiedonhaun opetuksesta ja kokee sen hyvänä asiana. Kyse lie-neekin varmasti kirjaston ja koulun yhteistyössä määrittelemästä tasapainosta näiden kahden pääteeman välillä.

5 KIRJASTO- JA KULTTUURIPOLUT SEKÄ MUU KIRJASTOJEN KOULUYHTEISTYÖ SUOMESSA 2010 – 2011

Suomessa toteutetaan tällä hetkellä Kulttuuripolku-nimen alla kahdenlaisia projekteja. Kulttuuripolku voi tarkoittaa 1) paikalliseen kulttuurihistoriaan ja perinteisiin tutustuttamista tai 2) paikallisesti ja laaja-alaisesti kulttuuripalveluihin tutustuttamista. Ensimmäisessä tapauksessa Kulttuuripolku tarkoittaa yleensä polkua, joka vie ihmiset tavalla tai toisella paikallisen kulttuurihistorian ja perinteiden pariin. Yleensä tämä tarkoittaa sitä, että polku vie lähinnä museoihin ja muihin paikallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisesti tärkeiden rakennusten luo. Toisessa tapauksessa tarkoitetaan Kulttuuripolkuja, jotka vievät museoiden lisäksi myös muihin kulttuurilaitoksiin. Tässä tapauksessa Kulttuuripolku on myös yleensä sidottu osaksi koulujen opetussuunnitelmia ja kohderyhmät ja niille tarjottavat sisällöt ovat tarkasti määriteltäviä. Kulttuurihistoriallinen arvo on toissijainen toisessa tapauksessa, koska niissä tärkeintä on lasten- ja nuorten tutustuttaminen kaupungin senhetkiseen kulttuuritarjontaan, tarkoituksena aktivoida heidät kuluttamaan kulttuuripalveluja.

Kulttuuripolku on käsitteenä melko uusi, eikä siitä löydy juurikaan julkaistua materiaalia. Tämän vuoksi koin tarpeelliseksi tehdä suppean selvityksen koulun ja kirjaston toteuttamasta suunnitelmallisesta yhteistyöstä. Tarkoituksenani oli vertailla keskenään selvityksellä saatuja tietoja ja ylipäättään saada lisäinformaatio esimerkiksi kohderyhmäjaottelumalleista ja sisältövaihtoehtoista. Vertailua varten tein hakuja Internetistä sekä käytiin systemaattisesti läpi Kirjastot.fi³-sivuston listaamat kunnan- ja kaupunginkirjastojen Internet-sivut. Tein tiedonhaut syyskuun 2010 aikana ja toistin ne 9.2.–15.2.2011 välisenä aikana. Molemmilla tiedonhakukerroilla Kirjastot.fi -sivustolla olleista 336 linkistä 23 ei toiminut ollenkaan. Vertailua varten kokosin kirjastojen Internet-sivuilla olevia tietoja taulukoihin. Osalla kirjastoja ei ollut kotisivuillaan muuta tietoa kuin aukioloajat ja yhteystiedot. Selvitykseni ei sen vuoksi ole kattava ja luotettava, mutta antaa mielestäni selkeän kuvan kouluyhteistyön nykytilasta.

Pohjimmiltaan Kirjastopolku-projektissa Kajaanissa on kyse kirjastonkäytön opetuksesta ja siitä, mitä se pitää sisällään. Selvittääkseni sisältöjä ja kirjaston ja koulun välistä yhteistyön suunnitelmallisuutta tutkin kunnan ja kaupunginkirjastojen Internet-sivuilta löytyviä tietoja. Tiedon hakemi-

---

³ <http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjastot/kunnan-ja-kaupunginkirjastot/>

nen tällä tavalla oli erittäin vaikeaa, sillä epäilen, etteivät kaikki kirjastot ole kertoneet yhteistyöstään kotisivuillaan. Systemaattisen linkkien läpikäymisen avulla kirjastot tyypittelin karkeasti kuuteen luokkaan:

1. Kulttuuripolun Kirjastopolut
2. Opetussuunnitelmasidonnaiset kirjastonkäytön opetuksen suunnitelmat
3. Kirjaston, koulun ja päiväkodin väliset yhteistyösuunnitelmat
4. Kirjaston suunnitelmallinen kirjastonkäytön opetus
5. Perustason yhteistyö
6. Ei mainintaa yhteistyöstä

Ensimmäinen ryhmä on sidoksissa myös toisen tyyppin jaotteluun, sillä Kulttuuripolkujen sisällöt on yleensä integroitu opetukseen ja sitä myötä koulujen opetussuunnitelmiin. Toisen ryhmän kohdalla Internet-sivuilla oli selvä merkintä siitä, että laadittu ohjelma on opetussuunnitelma sidonnainen. Kolmannen ryhmän kirjastojen kohdalla sivuilla oli maininta yhteistyösuunnitelmasta, mutta mainintaa opetussuunnitelmasidonnaisuudesta ei löytynyt. Neljännessä tapauksessa kirjastoilla oli sivuilla maininta kirjastonkäytön opetuksesta sekä maininta joko kohderyhmistä tai hyvin seikkaperäinen kuvaus sisällöistä. Tärkein seikka on kuitenkin se, että sivuilla ei ollut mainintaa min-käänlaisesta yhteistyösuunnitelmasta koulujen ja päiväkotien kanssa, eikä myöskään mainintaa opetussuunnitelmasidonnaisuudesta. Viitostason kirjastot toteuttavat jotain perustason yhteistyötä, kuten toimittavat kouluille ja päiväkodeille kirjapaketteja tai ovat laatineet yhteistyössä lukudiplomilistoja. Kuudes tyyppi edustaa kirjastoja, joilla ei ollut sivuillaan juuri mitään tietoja toiminnastaan, palveluistaan saati kouluyhteistyöstä.

Sisältö ja kohderyhmäkuvaukset olivat tarkimmat kolmessa ensimmäisessä tapauksessa ja tämän vuoksi päädyin rajaamaan kohderyhmä- (taulukot 1, 2 ja 3) ja sisältöerittelyt koskemaan vain kolmea ensimmäistä ryhmää (liite 1.) Erittelin sisältökokonaisuudet edelleen kirjastojen sivuilla olleen informaation perusteella. Jaoin taulukon neljään pääsisältöön ja siitä edelleen tarkempiin kokonaisuuksiin sen mukaan, mitä informaatiota kirjastojen kotisivuilla oli eritelty. Ryhmittelin kirjastot vastaamaan edellisessä kappaleessa mainittua kirjastotyyppittelyä siten, että ensimmäisenä vasemmalta lukien tulevat Kirjastopolut, toisena opetussuunnitelmasidonnaista yhteistyötä tekevät kirjastot ja kolmantena yhteistyösuunnitelmaa noudattavat kirjastot. Erotin ryhmittelyt toisistaan paksummalla viivalla. Kaksi taulukoinnissa mukana olevaa kirjastoa ei kertonut kirjas-

tonkäytön opetuksen ja kouluyhteistyön sisällöistä tarkasti. Ne olen erottanut taulukosta o-merkillä.

Kuten taulukosta (liite 1) voi huomata, kirjastojen sisältöerittelyjen laajuus vaihtelee keskenään radikaalisti. Tämä johtuu siitä, että joidenkin kirjastojen sivuilla tiedot oli lueteltu selvästi tai yhteistyöstä löytyi erillinen dokumentti, esimerkiksi pdf-tiedosto, johon myös sisällöt oli merkitty hyvin tarkasti. Vaikka taulukko ei olekaan täysin luotettava, saa siitä selvän kuvan suunnitelmallisessa yhteistyössä painotettavista asioista. Tällaisiksi nousevat esimerkiksi opastetun kirjastokäynnin ohella annettu kirjastonkäytön opetus ja siinä erityisesti lainaus, palautus, hyllyjärjestys tai luokitus, kirjastokortin hankkimiseen liittyvät seikat sekä eri osastojen esittely. Lukemaan edistämisen kohdalla tärkeimmäksi asioiksi nousivat lukudiplomilistat yhdessä kirjavinkkauksen kanssa. Vähiten viitattiin lukupiireihin. Vain yksi kirjasto mainitsi järjestävänsä lukupiiritoimintaa lapsille ja nuorille.

Tiedonhallintataidoista useimmin mainittiin pääteemana tiedonhaun opetus ja siitä alateemana kirjaston tietokannasta tiedon hakeminen. Muita useimmin mainittuja asioita olivat lähdekritiikistä puhuminen kirjastovierailun tai tiedonhaun opetuksen yhteydessä, muista tietokannoista kuten Aleksi-artikkeliviitetietokannasta tiedon hakeminen, luokitus ja asiasanoitus tiedonhaun yhteydessä sekä kirjastossa tehtävät tiedonhaun oppimistehtävät tai oppilaiden projektiin tai esitelmään linkitetty tiedonhaun tehtävä. Neljännen pääkohdan alle tyypittelin kirjastojen kotisivuilta löydettyjä sisältöjä. Kirjastojen sivuilta löytyi eniten linkkivinkkejä lapsille ja nuorille, oppimateriaaleja kuten tiedonhakutehtäviä tai kirja- tai lukuvinkkejä. Lisäksi useasti oli löydettyvissä kirjastovierailun ohjeistus opettajalle.

Sisältöerittely toi hyvin selville sen, millaisia sisältökokonaisuuksia Kirjastopolulle tulisi laatia. Internet-sivuilla oleviin tietoihin tutustuttaessa esille tuli myös paljon mielenkiintoisia yksityiskohdita, joita kannattaisi myös kokeilla käytännössä. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi ohjattuja kirjastovierailuja varten kehitetty sähköinen ajanvarauslomake, Boolean operaattorien läpikäynti varsinkin nuorten asiakkaiden kanssa, satuhetki sekä kirjan rakenteeseen tutustuminen. Viimeiset kaksi mainittiin varsinkin päiväkotikäisten ja peruskoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden yhteydessä.

5.1 Kirjastoon johtavat Kulttuuripolut

Kulttuuripolku-nimen alla kirjastoon vieviä Kirjastopolkuja on Suomessa selvitykseni mukaan tällä hetkellä viisi: Espoossa, Hyvinkäällä, Kuopiossa, Mikkelissä ja Turussa. Selvittäessäni periaatteita ja kokemuksia kirjaston näkökulmasta, kysyin lyhyesti joitakin tarkennuksia sähköpostin välityksellä jokaisesta edellä mainitusta kirjastosta. Viesteihini vastasi kolme kirjastoa. Sähköposteihin vastanneiden kirjastojen vastauksia on käsitelty omina kappaleinaan. Jokaiselle kirjastolle esitettiin seuraavat kysymykset:

1. Milloin aloititte hankkeen?
2. Mille ikäryhmille polku on suunnattu?
3. Miten rakensitte polun ja mitä kannattaisi ottaa huomioon projektin aikana?
4. Millaisia sisältöjä otitte mukaan polulle ja miksi?
5. Oletteko tuottaneet oheismateriaaleja polun yhteyteen?
6. Millaista palautetta olette saaneet projektistanne?
7. Miten projekti on mielestänne vaikuttanut lasten- ja nuorten kirjastonkäyttöön/(tiedonhakutaitoihin)?
8. Omat kokemuksenne hankkeesta?

Keräsin alla olevaan taulukkoon (taulukko 1) Kulttuuripoluille tulevia ikäryhmiä koskevaa tietoa. Taulukkoon on jaoteltu kaupungeittain, mille ikäryhmille erityissisältöjä tarjotaan. Espoossa yhteistyösuunnitelmaan on kirjattu kaikki luokka-asteet, mutta erityistä ohjelmaa kirjaston puolesta tarjotaan vain 3., 5. ja 7. luokan oppilaille. Kulttuuripolun Kirjastopolku vie hyvinkääläiset lapset ja nuoret kirjastoon 3., 6. ja 9. luokalla. Hyvinkään koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelma pitää kuitenkin sisällään tavoitteet ja sisällöt kaikille peruskoulun luokka-asteille ja toisen asteen opiskelijoille. Kuopiossa Kirjastopolku-käynti tehdään peruskoulun ensimmäisellä luokalla.

Mikkelissä erityissisältöä Kirjastopolun sisällä tarjotaan 2. ja 4. luokan oppilaille. Suluissa oleva merkintä K9 tarkoittaa sitä, että kyseisellä kaupungilla on käytössään nk. K9-kortti, jolla yhdeksäsluokkalaiset tutustuvat kaupungin kulttuuritarjontaan itsenäisesti ja Kulttuuripolku -suunnitelman mukaisesti. Turun Kulttuuripolun ohjelmassa kirjastokäynnit mainitaan jokaisen luokka-asteen kohdalla, mutta kirjaston puolesta erityistä sisältöä tarjotaan vain 2., 4. ja 9. luokan oppilaille. Ohjelmassa suositetaan Kirjastopolku-käyntiä yhdeksännellä luokalla, mutta sen voi

vaihtoehtoisesti tehdä myös seitsemännellä tai kahdeksannella luokalla. Kirjastokäynnit muilla luokka-asteilla tapahtuvat opettajan johdolla.

TAULUKKO 1. Kirjastoon vievät Kulttuuripolut Suomessa

kaupunki	esikoulu/ päiväkoti	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	7. luokka	8. luokka	9. luokka	lukio/ 2. asteen koulu
Espoo				x		x		x			
Hyvinkää				x			x			x	
Kuopio		x									
Mikkeli			x		x					(K9)	
Turku			x		x					x	

Etsittäessä taulukkoon kootuista tiedoista samankaltaisuuksia, voidaan heti huomata kaksi tärkeää seikkaa. Yksikään Kirjastopolku ei vie esikoululaisia kirjastoon eikä yhdelläkään kirjastolla ole lukiolaisille suunniteltuja sisältöjä Kirjastopolulla. Taulukosta voidaan havaita, että poluissa on pieniä eroja verrattuna toisiinsa. Useimmat tarjoavat Kirjastopolkua oppilaille kolme kertaa koko peruskoulun aikana, joskin poikkeuksiakin on. Kohderyhmät vaihtelevat paljon, vaikka joitakin samankaltaisuuksiakin on, kuten esimerkiksi se, että yhdeksäsluokkalaiset otetaan huomioon *Kirjastopolku-suunnitelmassa* kaikissa muissa paitsi Espoon ja Kuopion mallissa. On kuitenkin tärkeää huomata aiemmin mainittu seikka siitä, että Kirjastopolkujen erityisisällön lisäksi kirjastoilla voi olla käytössä koulun kanssa yhteistyössä laadittu opetussuunnitelmasidonnainen yhteistyösuunnitelma, joka parhaimmillaan pitää sisällään tavoitteet ja keinot kaikille luokka-asteille esikoulusta aina toisen asteen kouluihin saakka. Tällainen tilanne on esimerkiksi Espoon, Turun ja Mikkelin kohdalla. Olen kategorisoinut Kirjastopolkujen sisältöjä Internetistä tehtyjen tiedonhakujen pohjalta (liite 1). Seuraavassa käsittelen tarkemmin sähköpostiviestein saatuja asiantuntijoiden vastauksia.

5.1.1 Espoon KULPS! – Kulttuuripolku

Espoon Tapiolan kirjaston lasten- ja nuortenosaston erikoiskirjastonhoitaja Marjukka Peltonen vastasi KULPS! -Kulttuuripolun Kirjastopolkua koskeviin kysymyksiini. Espoossa hankkeeseen oli ryhdytty vuonna 2006, jolloin kaikkien kaupungin kulttuuritoimijoiden koululaisten kävijämäärissä tapahtui radikaali pudotus. Tämä johtui siitä, etteivät koulut saaneet enää pyytää kodeilta rahaa retkien toteutukseen. KULPS!:n rakentaminen oli aloitettu yhteistyössä koulutoimen ja kulttuuri- ja

liikuntatoimijoiden kanssa. Tämän lisäksi eri yksiköillä, kuten Kirjastopolulla, Liikuntapolulla ja Kulttuuripolulla, oli omat suunnitteluryhmänsä. Suunnittelutyötä oli tehty paitsi omien suunnitteluryhmien sisällä myös yhteistyössä muiden suunnittelutyöryhmien kanssa. (Peltonen 7.9.2010, sähköpostiviesti.)

Olenneisinta Kulttuuripolun kaltaisen projektin rakentamisessa on tiivis yhteistyö koulujen kanssa. Tärkeää on myös sisältöjen sisällyttäminen osaksi koulujen opetussuunnitelmia, jotta tehty työ olisi johdonmukaista. Suunnittelussa on otettu huomioon kirjaston resurssit tarjota ohjattuja käynnejä tietyille ikäryhmille. Lisäksi Kirjastopolku-työryhmä oli neuvotellut kirjaston johtoryhmän kanssa siitä, kuinka monta ryhmää Kirjastopolulle voidaan tuoda. Kaiken tämän päätteeksi he päätyivät valitsemaan kohderyhmiksi 3., 5. ja 7. luokan oppilaat. Yhteistyöohjelmaan on kirjattu kaikki luokka-asteet, vaikka erityissisältöä tarjotaankin tietyille luokka-asteille. Espoon Kirjastopolku ei ole näin ollen poissulkeva, vaan kirjasto suosittelee, että jokainen luokka-aste kävisi kirjastossa edes kerran vuodessa opettajan johdolla, vaikka kirjasto ei pystyisikään takaamaan ohjattua sisältöä näille ryhmille. Jos perinteinen kirjastovierailu ei jostain syystä onnistu, käynniksi lasketaan myös verkkokirjastokäynti. Espoon Kirjastopolku tarjoaa 3. luokkalaisille vinkkausta, 5. luokkalaisille tiedonhakua ja 7. luokkalaisille joko vaihtoehtoisesti vinkkausta, kirjastotaitojen kertauksen, tiedonhaun opetusta tai kaikkia näitä. (Peltonen 7.9.2010, sähköpostiviesti.)

Espoossa kirjasto on tehnyt luokille verkosta löytyviä itseopiskelumateriaalipaketteja muun muassa Helmet-verkkokirjaston käytöstä. Osa tehtävistä on Microsoft PowerPoint-esityksinä ja osa on monistettavia. Tehtäviä päivitetään Peltosen mukaan koko ajan. Tähän syksyyn asti materiaalit ovat sijainneet Espoon koulujen suljetussa Opit-verkkoympäristössä. Peltonen kertoi kirjaston siirtävän materiaalit syksyn aikana avattaville kirjastopolun omille verkkosivuille, jolloin materiaalien löydettävyytensä paranee. Uusien sivujen myötä kirjasto on tehnyt itseopiskelumateriaalia tiedonhakuharjoitusten lisäksi myös esimerkiksi käyttösäännöistä ja aakkostuksesta. Näiden uuden sukupolven tehtävien joukosta löytyy myös sanataidevihjeitä. (Peltonen 7.9.2010, sähköpostiviesti.)

Itseopiskelumateriaalien sijaitessa vielä Opit-verkkoympäristössä kirjasto oli saanut opettajilta palautetta siitä, että materiaaleja oli ollut hankala löytää. Kirjastopolun verkkosivujen myötä löydettävyytensä paranee. Pääsääntöisesti kirjaston saama palaute on ollut kuitenkin hyvää. Varsinkin verkossa paljon liikkuvat, uudet opettajat löytävät kirjaston tarjoamat palvelut Kirjastopolun

myötä helpommin. Kirjastopolun on sanottu muun muassa parantaneen kirjaston näkyvyyttä kouluille. (Peltonen 7.9.2010, sähköpostiviesti.)

Kirjastopolun vaikutusta lasten- ja nuorten kirjastonkäytön ja tiedonhallintataitoihin on Peltosen mukaan käytännössä vaikeaa arvioida. On kuitenkin niin, ettei kirjaston käyttö ole itsestään selvyyttä kaikille lapsille ja nuorille, joten Kirjastopolku antaa arvokkaan mahdollisuuden tutustua kirjastoon ja sen tarjontaan. KULPS!-n kirjavinkkaus on jo pitkään ollut vakiintunut tapa aktivoida ja ylläpitää lasten ja nuorten lukuharrastusta. Lapset ovat vinkkausten ja kirjastokäyntien jälkeen yleensä normaalia innokkaampia käyttämään uusia, vastaopittuja taitoja. Tiedonhallintataidoissa on isoja eroja eri luokkien välillä. Alakoulussa luokanopettajan vaikutus tiedonhallintataitojen kehittymiseen on suuri ja kirjasto voi olla auttamassa niiden kehittämisessä, mutta ei pysty yksin täyttämään tätä vaativaa tehtävää. Kirjaston antamalla tiedonhallintataitojen opetustunneilla käykin usein ilmi, että opetettava asia on uutta oppilaiden lisäksi myös opettajalle. Peltosen mielestä olisikin tärkeää, että tiedonhallintataitojen opetuksen osuus huomioitaisiin paremmin jo opettajan koulutuksessa. (Peltonen 7.9.2010, sähköpostiviesti.)

5.1.2 Kuopion Kulttuuripolku

Kuopiosta sähköposteihini vastasi kaksi eri henkilöä – kulttuurisuunnittelija Jonna Forsman Kuopion kulttuuripalvelukeskukselta sekä kirjastonhoitaja Tiina Kainulainen Kuopion kaupunginkirjastosta. Kuopiossa on pitkät perinteet kirjaston ja koulun yhteistyön saralla. Kirjasto oli vuosina 2002 – 2003 mukana LukuSuomi-hankkeessa, jossa kehitettiin koulun ja kirjaston yhteistyötä. Tuolloin tavoitteena oli ollut laatia koko perusopetuksen kattava kirjastonkäytön ja tiedonhankinnan opetusohjelma. Ohjelma oli saatu valmiiksi, mutta sitä ei ole otettu virallisesti koskaan käyttöön kirjaston ja koulun yhteisenä toimintasuunnitelmana. (Kainulainen 21.9.2010, sähköpostiviesti.) Kuopion Kulttuuripolku-hanke on kulttuuritoimen kulttuurikasvatushanke, johon tulevaisuudessa linkittynee myös perusopetussuunnitelman kulttuurikasvatussuunnitelmaan. LukuSuomi-hankkeen puitteissa jo mietitty teksti lukemisen ja tiedonhankinnan kulttuurikasvatuksesta yhdistetään edellä mainittuun kulttuurikasvatussuunnitelmaan. (Kainulainen 26.3.2011, sähköpostiviesti.)

Forsmanin mukaan Kuopion Kulttuuripolun Kirjastopolku on suunnattu ensimmäisen luokan oppilaille. Ensimmäisen luokan oppilaat on valittu Kirjastopolun kohteeksi, koska he kävisivät joka

tapauksessa tutustumassa tuolloin kirjastoon. Kuopion Kulttuuripolkumallissa jokainen luokkaste tutustuu suunnitelman mukaisesti tietyllä vuosiluokalla eri taiteenaloihin. Kulttuuripolku on käynnistetty Kuopiossa vuonna 2006, jolloin 3. luokan oppilaat vietiin museopolulle. Kirjastopolku aloitettiin vuonna 2008. Suunnittelutyössä oli otettu huomioon jo valmiina olevat käytänteet ja oppimateriaalit. Kuten Espoossa, myös Kuopiossa on samanlainen kanta muiden kuin Kirjastopolulle valikoidun ryhmän käynteihin – käyntejä toivotaan, eikä mikään estä muita luokkia tutustumasta kulttuuripalveluihin myös Kulttuuripolun ulkopuolella. (Forsman 2.9.2010, sähköpostiviesti.)

Kuopiossa kirjasto on käyttänyt hyväksi LukuSuomi -hankkeessa tehtyä ohjeistusta vain osittain. Toteutus on Kainulaisen mielestä jäänyt puolitiehen opetuspuitteiden ja opettajien aktiivisuuden vaihtelevuuden takia. Kirjastolla on luokkatasokohtaiset opetustavoitteet, mutta toteutus vaihtelee sekä kirjasto- että koulukohtaisesti. Sisällöllisesti kirjasto tarjoaa oppilaille lähinnä tukea ensimmäisten kouluvuosien kirjallisuuden opetukseen ja yrittää vinkkauksen avulla lisätä koululaisten lukuintoa. Kirjavinkkauksen ja tiedonhaunopetuksen suhde kallistuu huomattavasti vinkkauksen suuntaan. (Kainulainen 21.9.2010, sähköpostiviesti.)

5.1.3 Mikkelin Kulttuuripolku

Mikkelin Kulttuuripolkua ja Kirjastopolkua koskeviin kysymyksiin minulle vastasivat Mikkelin kaupungin kulttuurituottaja Susanna Latvala sekä Mikkelin kaupunginkirjaston – Etelä-Savon maakuntakirjaston informaatikko Pirjo Sapman. Susanna Latvalan mukaan Mikkelin Kulttuuripolkua on alettu rakentaa vuoden 2008 alussa ja varsinainen Kulttuuripolku toiminta on lähtenyt vaiheittain käyntiin saman vuoden syksyllä. Ennen Kulttuuripolun varsinaista toteutusta Mikkelissä oli toteutettu kysely, jossa oli kartoitettu koulujen jo olemassa olevia käytäntöjä tutustua eri taidelaitoksiin sekä toiveita uuden hankkeen suhteen. Kulttuuripolku on käynnistynyt täysimääräisenä lukuvuonna 2010–2011, jolloin kaikki peruskoulun oppilaat ovat ensimmäistä kertaa mukana polulla. (Latvala 9.9.2010, sähköpostiviesti.)

Yksi Kulttuuripolun polku johtaa kirjastoon myös Mikkelissä. Kirjastopolut sisältöineen on Mikkelissä suunnattu 2. ja 4. luokan oppilaille. Kuten Kuopiossa, myös Mikkelissä kirjastolla oli jo valmiita sisältöjä ja pitkät perinteet kouluyhteistyöstä. Kirjasto ja koulu ovat tehneet ensimmäisen yhteistyösopimuksen jo 1970-luvulla, jonka mukaan kaikkien koulujen 2.–4. luokan oppilaat käyvät kirjastonkäytön opetuksessa sekä kirjavinkkauksessa. Myöhemmin yhteistyöhön on otettu

mukaan tiedonhallintataitojen opetus 7. luokan, lukion sekä ammatillisen koulutuksen aloittaville ryhmille. Kirjastopolku on vain tavallaan brändi sille, mitä Mikkelin kaupunginkirjastossa on tehty jo vuosikymmeniä, sillä kirjastokäynnit ovat olleet osa peruskoulujen opetussuunnitelmia jo vuodesta 2003 lähtien. (Sapman 21.9.2010, sähköpostiviesti.)

Nykyiset Kirjastopolun sisällöt ja tavoitteet on kirjattu ylös koulun ja kirjaston vuotuisen yhteistyöpalaverin asettamassa työryhmässä vuonna 2003. Sisällöt ja tavoitteet tarkistetaan syksyisin koulun ja kirjaston yhteistyön seurantakokouksessa, jonka kirjasto kutsuu kokoon. Kokoukseen osallistuvat kirjaston edustajien lisäksi kaikki Mikkelin koulut. Lukudiplomit ovat osa lukuharrastuksen ylläpitämistä Mikkelin kirjastoon vievällä Kulttuuripolulla. Ne on laadittu yhteistyössä opettajien kanssa ja kirjasto päivittää diplomit tarpeen mukaan kokoelmien mukaiseksi. (Sapman 21.9.2010, sähköpostiviesti.)

Susanna Latvalan mielestä tärkeimmiksi tekijöiksi polun rakentamisessa nousevat aikataulutus ja tiedottaminen. Hänen mukaansa kaikki toimii paremmin, kun muutoksista ja tapahtumista tiedotetaan ajoissa. Varsinkin koulujen ollessa kyseessä aikataulutuskysymykset nousevat merkittävään asemaan, sillä kaikilla kouluilla on erilaiset aikataulut toisiinsa nähden, koska lukujärjestykset muuttuvat ja päivärytmit ovat erilaiset. Lisäksi koulumaailma ei pysty reagoimaan muutoksiin tarpeeksi nopeasti lyhyellä aikavälillä. (Latvala, sähköpostiviesti 9.9.2010.) Pirjo Sapmanin mielestä tärkeintä on käyntien suunnitelmallisuus ja opetussuunnitelmaan sidonnaisuus. Suunnitelmallisuus auttaa opettajia sitoutumaan kirjastonkäytön säännölliseen ja suunnitelmalliseen opetukseen. Pääasiana Sapman pitää kuitenkin sitä, että oppilaat saavat tutustua kirjastoon ja sen palvelutarjontaan. (Sapman 21.9.2010, sähköpostiviesti.)

5.2 Kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmat kirjastonkäytön opetuksesta

Suomessa toteutetaan Kulttuuripolun Kirjastopolkujen lisäksi myös samantapaista, koulun ja kirjaston yhdessä määrittelemää yhteistyötä erillisen sopimuksen perusteella. Kuten jo luvun (5) alussa mainitsin, otin kohderyhmä- ja sisältövertailuun mukaan kolme ensimmäistä määriteltyä yhteistyömallia: 1) Kirjastopolut, 2) opetussuunnitelmasidonnaiset koulun ja kirjaston yhteistyösopimukset kirjastonkäytön opetuksesta sekä 3) kirjaston, koulun ja päiväkodin yhteistyösuunnitelmat. Tässä kappaleessa kerron tarkemmin kakkos- ja kolmostyyppin kohderyhmäerotteluista. Lisäksi kerron opetussuunnitelmasidonnaisesta kirjastonkäytön opetuksesta esimerkin kautta. Oulu

soveltui esimerkkitapaukseksi alueellisesta näkökulmasta: Kajaani kuuluu Oulun lääniin ja täten oli luontevinta perehtyä lähimpään esimerkkitapaukseen. Tiedot Oulun Kirjastoreitistä on saatu sähköpostikysymysten avulla ja niihin vastasi Oulun kaupunginkirjaston lasten- ja nuorten kirjastopalveluiden palvelupäällikkö Mervi Vaara. Kysymykset on lueteltu luvussa 5.1.

Internet-sivuja tutkimalla löysin yhteensä 14 kirjastoa, jotka kertoivat toteuttavansa koulun kanssa yhteistyössä laaditun, opetussuunnitelmasidonnaisen kirjastonkäytön opetuksen suunnitelman sisältäviä tavoitteita ja sisältöjä. Taulukkoon 2 on koottu kohderyhmäjaottelua koskevaa tietoa opetussuunnitelmasidonnaista kirjastonkäytön opetusta antavista kirjastoista. Oulun kohdalla lukio kohdalle merkitty rasti on suluissa, koska kohderyhmän sisältöjä ollaan vasta määrittelemässä (Vaara 27.9.2010, sähköpostiviesti).

Taulukosta nousee esille muutamia eroavaisuuksia verrattaessa aikaisemmin käsiteltyihin Kirjastopolkuihin. 1) Kuusi kirjastoa mainitsee kohderyhmäkseen lukiolaiset tai muut toisen asteen opiskelijat ja 2) yhdeksän kirjastoa tarjoaa sisältöjä päiväkodeille tai esikoululaisille. Kohderyhmistä eniten merkintöjä on toisen, kolmannen, neljännen, viidennen ja seitsemännen luokan kohdalla. Vähiten mainintoja on kahdeksaluokkalaisten kohdalla.

TAULUKKO 2. Opetussuunnitelmasidonnaiset kirjastonkäytön opetuksen suunnitelmat

kaupunki	esikoulu/ päiväkoti	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	7. luokka	8. luokka	9. luokka	lukio/ 2. asteen koulu
Hollola	x				x			x			x
Jyväskylä	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Nurmijärvi			x			x					
Oulainen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Oulu		x	x	x	x	x	x	x	x	x	(x)
Raahe		x		x		x		x			
Salo		x	x	x	x	x	x				
Seinäjoki	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tampere	x		x	x	x			x		x	
Tervo	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Tornio		x	x	x	x	x					
Valkeakoski	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vhti	x		x		x			x			x
Ylivieska	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	

Taulukon 3 mukaiseen kohderyhmäjaotteluun otin mukaan kirjastot, jotka mainitsivat selvästi Internet-sivuillaan toteuttavansa jonkinlaista yhteistyösuunnitelmaa. Kirjastojen kotisivuilla ei ollut mainintaa suunnitelman opetussuunnitelmasidonnaisuudesta. Oletan, että osa kolmostyyppin kir-

jastoista kuuluisi kuitenkin kakkostyyppin eli opetussuunnitelmasidonnaista yhteistyötä toteuttavien kirjastojen joukkoon. Perustelen tätä sillä, että sisällöt ja kohderyhmäjaottelut antoivat joidenkin kirjastojen kohdalla vahvan mielikuvan opetussuunnitelmasidonnaisuudesta, mutta tiedon puuttuessa heidän sivuiltaan, luokittelin kirjastot kolmosjaottelun alle. Verrattaessa edelliseen taulukkoon 2, voidaan huomata tiettyjä vastaavuuksia kohderyhmäjaottelussa. Kuten toisen tyyppin kirjastot, myös kolmostyyppin kirjastot tarjoavat sisältöjä 1) päiväkodeille tai esikoululaisille ja 2) luokiolaisille tai muille toisen asteen opiskelijoille. Eniten sisältöjä tarjotaan ensimmäisen, kolmannen, neljännen, viidennen ja seitsemännen luokan oppilaille. Tämän lisäksi esikoululaiset on otettu huomioon neljän eri kirjaston ja koulun yhteistyösuunnitelmissa.

TAULUKKO 3. Kirjaston, koulun ja päiväkodin yhteistyösuunnitelmat

kaupunki	esikoulu/ päiväkoti	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka	7. luokka	8. luokka	9. luokka	lukio/ 2. asteen koulu
Helsinki		x		x		x	x	x	x		
Hämeenlinna	(x)	x			x			x		x	x
Kempele	x	x	x	x	x	x	x	x			x
Lieksa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Nousiainen											
Pieksämäki			x		x						
Ranua	x	x		x		x		x		x	

Oulun kaupunginkirjaston Kirjastoreitti

Tässä kappaleessa käsitellään opetussuunnitelmasidonnaista kirjastonkäytön opetuksen suunnitelmaa toteuttavaa kirjastoa esimerkkitapauksen näkökulmasta. Kuten luvun 5.2 alussa kerroin, valitsin esimerkkitapauksen alueellisen merkityksensä takia. Jos tarkastellaan taulukossa 2 esiteltyjä kohderyhmäjaottelua, Oulun kaupunginkirjaston kouluyhteistyömalli edustaa myös hyvin tyyppinsä mukaista kirjastoa ja soveltuu esimerkiksi myös siltä osin.

Kirjastoreitti aloitettiin Oulussa vuonna 2008 ja sen kohderyhmään kuuluvat peruskoululaiset. Kirjastoreitti ei ole koskaan ollut projekti, vaan on Mikkelin tapaan eräänlainen brändi jo pitkään jatkuneelle kouluyhteistyölle. Kirjasto halusi kirjastonkäytön opetuksesta suunnitelmallisempaa, koska vuoteen 2008 asti luokkien ohjatut kirjastokäynnit olivat kiinni opettajan aktiivisuudesta tuoda luokat kirjastoon. Oulussa peruskoulun 9. luokalta on päässyt lapsia, jotka eivät ole käyneet kertaakaan ohjatulla kirjastokäynnillä. Yleisen kirjaston ja koulun välisestä suunnitelmallisesta

ta yhteistyöstä on keskustelu jo 2000-luvun alkupuolella, kun Oulussa lähdettiin toteuttamaan Tietoyhteiskunnan koulukirjasto -projektia. Kirjaston puolesta yhteistyökuvioiden selvittäminen olisi voinut alkaa aikaisemminkin, mutta koulupuolella Kirjastoreitin tapaiseen suunnitelmalliseen toimintaan oltiin valmiita vasta koulukirjastoprojektin kehittyttyä eteenpäin. (Vaara 27.9.2010, sähköpostiviesti.)

”Kirjastoreitti – kirjasto tutuksi jokaiselle Oulun koululaiselle”-slogan kertoo selvimmin sen, mistä Kirjastoreitissä on perimmiltään kysymys. Kirjastoreitti takaa, että jokainen oululainen oppilas tutustuu peruskoulun aikana ohjatusti kirjastoon, osallistuu kirjaston antamaan kirjavinkkaukseen ja tiedonhaun opetukseen. Sisältöjä miettineessä työryhmässä on ollut mukana kirjastonhoitajien lisäksi myös opettajia. (Vaara 27.9.2010, sähköpostiviesti.) Oulussa 1.–2. luokkalaiset käyvät tutustumassa ohjatusti lähikirjastoonsa, jossa heille opetetaan perusasioita kirjastonkäytöstä. 3. luokan oppilaat käyvät kirjaston tarjoamalla vinkkaustunnilla, jossa annetaan eri aiheisiin perustuvia lukuvinkkejä ja viritellään ikäryhmän lukuhaluja. Viidesluokkalaiset osallistuvat Intro-verkkokirjaston opetukseen ja seitsemäsluokkalaisille opetetaan Intron lisäksi myös tiedonhakua artikkeliviitetietokannasta. (Kirjastoreitti, hakupäivä 17.10.2010.) Vaara kertoo, että he haluaisivat ottaa sisältöihin mukaan vielä vinkkauksen yläkoululaisille, mutta tämä tarkoittaisi n. 60 luokan ohjattua kirjastokäyntiä. Kirjasto aloittaa todennäköisesti yläkoululaisten vinkkaukset parin vuoden sisällä. Tällä hetkellä Oulussa edelleen kehitetään ja päivitetään viidennen ja seitsemännen luokan tiedonhaun opetuksen sisältöjä vastaamaan paremmin nykyisiä tarpeita. Tällä viitataan yhä lisääntyvään tarpeeseen opettaa Internet-tiedonhakua yläkoululaisia nuoremmille oppilaille. Vaara toteaa vanhojen opetussisältöjen keskittyneen liikaa Intro-verkkokirjaston opetukseen. (Vaara 27.9.2010, sähköpostiviesti.)

Oulussa kirjastoverkko jakaantuu kouluverkon nelijaon mukaisesti neljään osaan: pohjoiseen, itäiseen, eteläiseen ja läntiseen. Tällä pyritään siihen, että jokaisen alueen kirjastot hoitavat oman alueensa koulut ja jokaiselle koululle on nimetty oma lähikirjasto. Vaaran mukaan jako on toiminut hyvin. Kaikessa suunnittelussa ensiarvoisen tärkeää on hänen mukaansa pitää mielessä juuri henkilöstöresurssit, sillä kirjaston päätehtävänä on ensisijaisesti vastata kokoelmatyöstä ja asiakaspalvelusta. Ylijäävä osuus antaa vapauksia toteuttaa Kirjastoreitin kaltaista yhteistyötä. Suunnittelutyötä tehdään myös Oulussa usean eri työryhmän kautta, joten Kirjastoreittiä ja sen sisältöjä pystytään kehittämään ja ajan tasaistamaan tarpeen mukaan. Kysymykseen hankkeen vaikutavuudesta lasten- ja nuorten kirjastonkäyttöön, Vaara toteaa arvioimisen olevan vaikeaa, mutta

toteaa samalla Kirjastoreitin ainakin lisännen lasten- ja nuorten kirjastonkäyttöä. Tulevaisuudessa Oulussa tähyillään kohti lukiolaisia, sillä suunnitelmissa on toteuttaa samanlainen järjestelmä myös lukiolaisille. (Vaara 27.9.2010, sähköpostiviesti.)

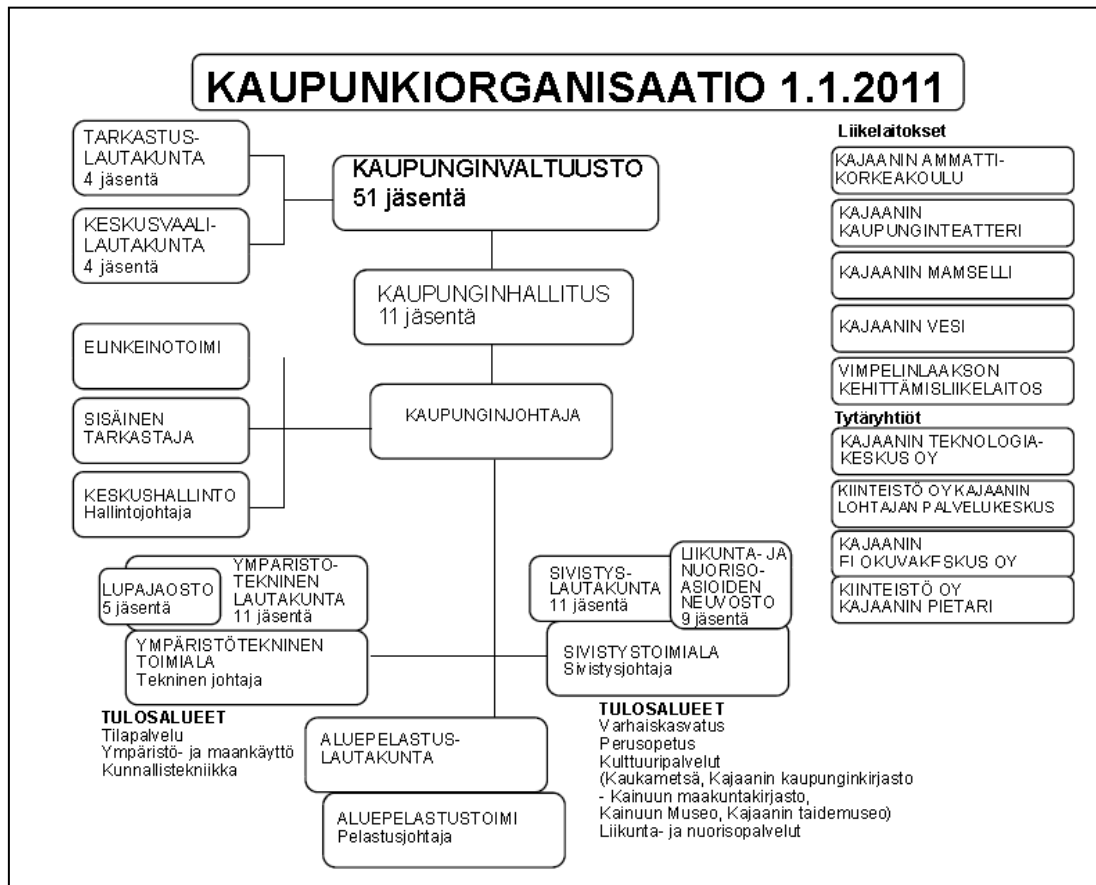
6 KAJAANIN KAUPUNGINKIRJASTON TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Kajaanin kulttuuripalveluiden Kulttuuripolku–hanke on varsin uusi. Se on ollut käynnissä vuodesta 2008, jolloin yhdeksännen luokan oppilaat tutustutettiin kulttuurilaitoksiin VIP9-passin avulla. Lukuvuonna 2009–2010 vuorossa olivat kahdeksannen luokan oppilaat, jotka tutustuivat Kainuun museoon sekä Kajaanin taidemuseon toimintaan. Vuoden 2010–2011 ohjelmaan kuului seitsemännen luokan oppilaiden tutustuttaminen Kajaanin kaupunginkirjastoon Kulttuuripolku-työryhmän ehdotuksen mukaisesti. Lukuvuonna 2011–2012 Kulttuuripolku vie kuudesluokkalaiset teatteriin. Polulle johdatetaan uusi ryhmä joka vuosi ja perusopetuksen tulosalueen johtajan Kajaanin kaupungin tulevaisuuden näkymissä Kulttuuripolku olisi osa kajaanilaisten elämää synty-mästä peruskoulun viimeiseen luokkaan asti (Kajaanin kaupunki 2010c, 19). Kulttuuripolku on Kajaanin kaupungin sivistystoimen keino löytää yhteistyötapoja ja antaa kaupungin lapsille ja nuorille käsitys kaupungin monipuolisesta kulttuuritarjonnasta. Jatkossa olisi tärkeää, että eri kulttuurilaitosten yhteistyötä pitäisi kyetä tiivistämään. Erilaisten yhteistyömallien tutkiminen on tältä osin erittäin tärkeää paitsi koulujen myös kulttuurilaitosten näkökulmasta. Tässä kappalees-sa kerrotaan kirjaston toimintaympäristöstä ja sen erityisvaatimuksista. Lisäksi käydään läpi pe-rustietoja Kajaanin perusopetuksesta ja varhaiskasvatuksesta sekä tällä hetkellä Kulttuuripolulle sisältöä tuottavista kulttuurilaitoksista.

6.1 Perustietoa toimintaympäristöstä

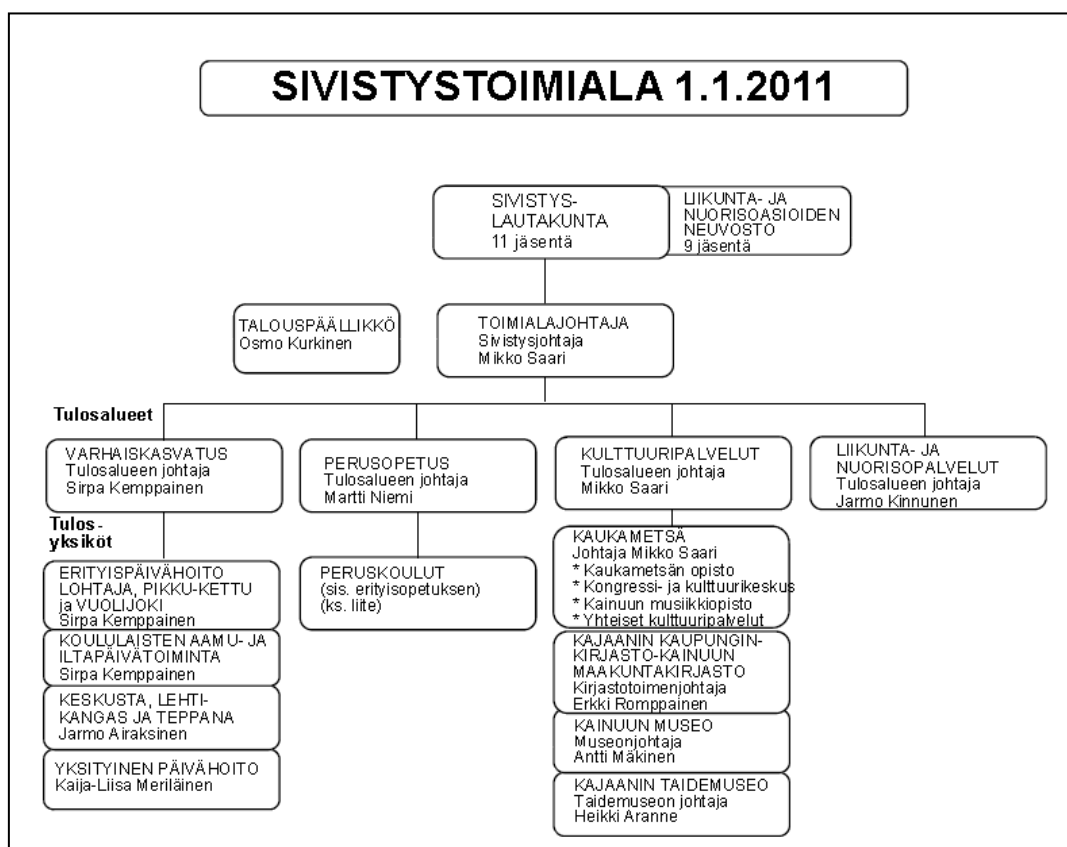
Kaupunki on perustettu Pietari Brahen toimesta vuonna 1651 ja on Kainuun alueen maakunta-keskus (Kajaanin kaupunki 2010g, hakupäivä 7.2.2011). Kajaanissa asuu viimeisimmän tilasto-tiedon mukaan 38 139 asukasta (Kajaanin kaupunki 2010d, hakupäivä 7.2.2011). Aukkaista 0 – 14-vuotiaita on 16,7 % ja yli 65-vuotiaita 16,9 %. 15–64-vuotiaat muodostavat suurimman ryhmän noin 66,4 % Kajaanin asukasmäärästä. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita, yli 15-vuotiaita oli 25,8 % ja vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneita 66,9 % väestöstä. Eläkkeellä olevien osuus väestöstä on 24,0 %. (Tilastokeskus 2011, hakupäivä 7.1.2011.) Viimeisin tieto Kajaanin työttömyysasteesta on helmikuulta 2011, jonka mukaan työttömyysaste on 12,3 % (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2011, 2). Suurin osa työpaikoista on keskittynyt palveluihin (74,9 %), jalostukseen liittyvien työpaikkojen osuus työpaikoista on 21,1 % ja alkutuotannon osuus on 3,2 %. (Tilastokeskus 2011, hakupäivä 7.1.2011.)

Kuviosta 2 selviävät tarkemmat tiedot Kajaanin kaupunkiorganisaation rakenteesta. Huomionarvoinen seikka on, että Kajaanin kaupunginteatteri on sijoitettu kaupungin liikelaitoksiin. Kajaanin kulttuurilaitoksiin palataan luvussa 6.1.2.

KUVIO 2. Kajaanin kaupunkiorganisaatio (Kajaanin kaupunki 2010e, hakupäivä 28.2.2010.)

Kajaanin sivistystoimialan toiminta on selitetty tarkemmin alla olevassa kuviossa 3.

KUVIO 3. Kajaanin sivistystoimiala (Kajaanin kaupunki 2010f, hakupäivä 12.7.2010.)

6.2 Kajaanin kaupunginkirjasto – Kainuun maakuntakirjasto

Kajaanin kaupunginkirjaston palveluvalikoima on kattava ja sen rooliin kuuluvat olennaisena osana maakuntakirjaston tehtävät. Kirjastolla on viisi toimipistettä: pääkirjasto, Lehtikankaan, Kuurnan, Lohtajan lähikirjastot ja Otanmäen kirjasto sekä kirjastoauto Kippe (Kajaanin kaupunki 2010b, hakupäivä 20.6.2010). Kirjasto on panostanut kirjastoautotoimintaansa, sillä Kajaani on pinta-alaltaan varsin suuri ja asukkaita asuu paljon myös haja-asutusalueilla. Kajaanin kaupunki toteuttaa talouden tasapainottamisohjelmaa, joka koskee myös Kuurnan lähikirjaston lakkauttamista. Kuurnan lähikirjasto oli noin vuoden ajan lakkauttamisuhan alla. Lopulta päätös kirjaston lakkauttamisesta tehtiin 30.9.2010. Lähikirjasto suljettiin vuoden 2011 alussa. Kirjaston palvelut

on korvattu uusilla kirjastoautoreiteillä, jotta alueen asukkaille voidaan taata lakisääteiset kirjastopalvelut. (Kajaanin kaupunki 2009, 11–12.)

Kajaanin kaupunginkirjastossa työskentelee tällä hetkellä 35 henkilöä sekä yksi työllistämisvaroin palkattu tilapäinen työntekijä. Korkeakoulutettujen osuus koko henkilöstöstä on 20 % (Alaraasakka 21.2.2011, sähköpostiviesti). Verrattaessa vuoden 2010 alussa tulleeeseen kirjastoasetuksen muutokseen korkeasti koulutettujen prosentuaalisesta osuudesta kirjastoissa, jonka mukaan kunnankirjastojen koko henkilökunnasta 45 %:lla tulisi olla korkeakoulutus, voidaan havaita, että kirjasto ei yllä vielä tällä hetkellä valtiotasolla tehtyyn tavoitteeseen. Kirjastoille on tosin annettu kuuden vuoden siirtymäaika, jonka aikana korkeasti koulutettujen määrää voidaan nostaa. (Valtioneuvoston asetus kirjastoasetuksen 4 §:n muuttamisesta, 1157/2009).

Kajaanin kaupunginkirjastossa on huomattu, että vain harvat luokat käyttävät mahdollisuuden tutustuttaa oppilaat kirjaston toimintaan ja sen kokoelmiin. Varsinkin yläkoululaisille järjestetyt ohjatut kirjastokäynnit ovat määrällisesti pienentyneet vuosien saatossa. Pääkirjastolla nuorille suunnattuja ohjattuja kirjastokäyntejä ei ole juurikaan tehty. Lasten- ja nuorten ohjatut kirjastokäynnit ja lainaus ovat olleet tasaisessa laskussa jo monen vuoden ajan. Ilmiö ei ole vain Kajaanin ongelma. Vilho Hirvi toteaa, että jo 1970- ja 1980-luvuilta asti koulut ovat käyttäneet oppilaitaan tutustumassa yleiseen kirjastoon. Ongelmana on kuitenkin ollut vain tiettyjen opettajien kiinnostus käyttää oppilaitaan kirjastokäynneillä. (Hirvi 1999, 7.) Päätelmänä voisi olla, että kirjaston ja koulun yhteistyö ei ole kaikkineen ollut tarpeeksi suunnitelmallista ja rakentavaa, jotta toiminta olisi ollut toimivaa ja pitkäjänteistä.

Verkostoituminen on noussut vuosi vuodelta tärkeämpään asemaan kirjastoalalla. Kajaanin kaupunginkirjasto tekee muun muassa seutuyhteistyötä Kainuun alueen kirjastojen kanssa. Kainet-seutuyhteistyökirjastoja ovat Ristijärvi, Suomussalmi, Hyrynsalmi, Kuhmo, Puolanka ja Paltamo. Kainuun alueelta ainoastaan Sotkamo ja Vaala eivät kuulu seutuyhteistyörinkiin. (Kainet–Kainuun verkkokirjasto, hakupäivä 29.2.2011.) Kaukolainaus tuo asiakkaiden ulottuville sekä näiden kahden edellä mainitun kirjaston että kaikki Suomen kirjastojen kokoelmat. Kirjastotoimenjohtaja Erkki Romppaisen kesällä 2010 kanssa käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että kaupungin kulttuurilaitoksien odotetaan tekevän yhä enemmän yhteistyötä. Esimerkkinä uudenlaisista yhteistyömuotojen etsimisestä mainittakoon Kajaanin taidemuseon vuosittainen näyttely kirjaston näyttelytilassa. Vuonna 2006 tehdyssä Kainuun yleisten kirjastojen yhteistyöselvityksessä on määritelty

tavoitteet maakunnalliselle yhteistyölle. Tavoitteiksi määriteltiin 1) pienten kuntien yhteiset kirjastoautot, 2) yhteinen kirjastojärjestelmä vuoteen 2008 mennessä sekä 3) yhteinen kirjasto vuoteen 2012 mennessä. Tiivistetyn yhteistyön toivotaan erityisesti poistavan toiminnoissa olevia päällekkäisyyksiä esim. hankintojen kohdalla ja antavan mahdollisuuden toteuttaa laajempia kehittämiss Hankkeita. Mahdollisina haasteina suunnitelmassa on nähty suunnittelun ja toteutuksen läpivienti sekä hallinnon erkaantuminen (Kajaanin kaupunki 2010c, 20–21.)

Uudenlaista suuntausta kirjaston toiminnassa edustavat kulttuurilaitosten yhteistyökokeilujen lisäksi koko ajan monipuolistuvat verkkopalvelut ja Kajaanin kaupungin nuorisopoliittinen ohjelma, johon kirjasto on määritellyt omat nuorisopoliittiset tavoitteensa.

Kirjasto tarjoaa lapsille ja nuorille aineistoa ja välineitä tiedonhankintaan ja elämyksiin. Yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa kirjasto opastaa tiedonhallintataitoihin. Kirjasto toimii kohtauspaikkana ja järjestää tapahtumia.

Tavoite:

Kajaanin kaupunginkirjasto - Kainuun maakuntakirjaston tavoitteena on osana Kainuun ja Suomen kirjastoverkkoa edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen.

Toimenpiteet:

- Peruskoulujen oppilaiden tiedonhankinta- ja hallintataitoja edistetään suunnitelmallisesti.
- lapsia ja nuoria innostetaan kirjallisuuden pariin kirjallisuudesta tiedottamalla ja vuorovai-
kutteisilla verkkopalveluilla lisäämällä.
- kirjastoautotoiminnalla varmistetaan myös haja-asutusalueiden lapsille ja nuorille yhtäläi-
set mahdollisuudet kirjastopalveluihin.

(kirjastotoimenjohtaja Romppainen 28.5.2010, sähköpostiviesti.)

Kirjasto on pyrkinyt vaikuttamaan investoinneilla muun muassa nuorten asiakkaiden viihtyvyyteen sekä palvelun toiminnallisuuteen. Esimerkiksi vuonna 2010 kirjastossa tehtiin palvelutiskiremontti ja lasten- ja nuortenosastolle sekä musiikkiosastolle hankittiin lainausautomaatit.

6.3 Kulttuuripolulle sisältöä tuottavat kulttuurilaitokset

Kainuun museolla on takanaan pitkä ja värikäs historia. Museoyhdistys perustettiin vuonna 1930. Museon näyttelytilana oli talvisotaan asti Kajaanin seminaarin kellari ja sodan jälkeen museon näyttelytila siirtyivät Keskuskoulun tiloista. Kainuun museo kunnallistettiin 1970-luvulla, jonka seurauksena kokoelmat, kirjasto ja henkilökunta siirtyivät kaupungin alaisuuteen. Nykyään museo

sijaitsee Kajaanin rautatieaseman läheisyydessä, Asemakatu 4:ssä, ja sen johtajana toimii Antti Mäkinen. Museolla on oma kirjasto, jonka aineisto on luetteloitu kaupunginkirjaston tietokantaan ja teoksia voi täten hakea Kainet-verkkokirjaston kautta. Aineisto koostuu Suomen historiasta ja museoiden tuottamista julkaisuista. Museon kokoelmat muodostuvat kolmesta pääosasta 1) esinekokoelmasta, 2) valokuvakokoelmasta sekä 3) arkistokokoelmasta. Esimerkiksi valokuvakokoelma käsittää yli 315 000 kuvatallennetta. (Kainuun museo 2009, hakupäivä 3.3.2011.) Kulttuuripolku vie peruskoulun kahdeksaluokkalaiset Kajaanin taidemuseon lisäksi myös Kainuun museoon.

Kajaanin taidemuseo aloitti toimintansa Eino Pitkäsen suunnittelemassa, vanhassa poliisitalossa vuonna 1993 ja se sijaitsee kaupungin keskustassa Raatihuoneen torin välittömässä läheisyydessä. Museota on johtanut jo vuodesta 1997 Heikki Aranne. Kajaanin taidemuseon kotisivujen mukaan taidekokoelmien rakentaminen aloitettiin 1980-luvun alussa. Kokoelmissa on noin 760 teosta ja suurin osa teoksista sijoittuu 1980–90-luvulle. Kokoelmia kartutetaan paitsi omien hankintojen myös yksityisten lahjoitusten myötä. (Kajaanin taidemuseo 2011, hakupäivä 7.2.2011.) Kuten kappaleen 6.1.1 loppupuolella mainittiin, taidemuseo ja kaupunginkirjasto alkoivat tehdä enemmän yhteistyötä vuonna 2009. Tämä tarkoittaa vuotuisen kesänäyttelyn kokoamista kirjaston yläkerran näyttelytilaan. Näyttely koostuu taidemuseon kokoelmista. Kulttuuripolku on vienyt peruskoulun kahdeksaluokkalaiset Kajaanin taidemuseoon ja edellä käsiteltyyn Kainuun museoon lukuvuodesta 2009–2010 alkaen.

Kajaanin kaupunginteatteri – Oulun läänin alueteatteri on osa Kajaanin kaupunkiorganisaatiota, mutta se eriytettiin omaksi liikelaitokseksi vuonna 2008 ja oli ensimmäinen liikelaitokseksi eriytetty teatteri koko Suomessa. (Kajaanin kaupunginteatteri 2011a, hakupäivä 7.2.2011). Teatteri on valtakunnan mittakaavassa keskisuuri ja ohjelmistoon valmistuu joka vuosi noin viisi ensi-iltaa, joista noin kaksi on alueteatterin ohjelmistoon tarkoitettuja esityksiä. (Kajaanin kaupunginteatteri 2011b, hakupäivä 7.2.2011.) Teatterinjohtajana on toiminut vuodesta 2009 Miko Jaakkola. Kajaanin kaupungin Kulttuuripolku–hanke johtaa kirjaston ja museoiden lisäksi myös teatteriin. Alustavasti teatterin kohderyhmäksi on kaavailtu peruskoulun kuudennen luokan oppilaita ja heidät tuodaan näillä näkymin Kulttuuripolulle lukuvuonna 2011–2012.

6.4 Perus- ja esiopetus Kajaanissa

Kouluja on Kajaanissa tällä hetkellä 14 ja kunnallisia päiväkotia yhteensä 15⁴. (OSA 2: liite 1.) Perusopetuksen tulosalueen johtajana toimii Martti Niemi ja varhaiskasvatuksen tulosalueen johtajana Sirpa Kemppainen (kuvio 3). Taantuma ja taloudellinen kehitys ovat pakottaneet kaupungin supistamaan muiden palvelujen ohella myös perusopetuksesta. Tämä on näkynyt joidenkin koulujen lakkauttamisena. Lakkauttamiset taas ovat osa suurempaa talouden tasapainottamisohjelmaa, jota Kajaanin kaupunki on noudattanut jo parin viime vuoden ajan. Ohjelman ohessa on tehty kouluverkkoselvitys, jossa pohditaan kouluverkon tulevaisuuden näkymiä ja etsitään kestäviä ratkaisumallivaihtoehtoja koulujen yhdistämistarpeeseen. (Kajaanin kaupunki 2010a, 2–3.) Kajaanin kaupungin tulevaisuuden visioissa on kolmen koulun aluekoulumalli, jolla saadaan sekä yhtenäistettyä kouluverkkoa että syntymään säästöjä. Mallissa on otettu huomioon myös mahdollisuus yhdistää esimerkiksi kirjaston tilat koulurakennuksen yhteyteen Lehtikankaan alueella. (Kajaanin kaupunki 2010a, 32–34.) Kajaanissa tullaan varmasti näkemään lisää suuria muutoksia varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen saralla. On jännittävää nähdä, miten tilanne kehittyy, sillä on muistettava kouluverkkoselvityksen vision tähyävän kolmen aluekoulun mallin osalta vuoteen 2020 asti. Kirjastorakennuksen liittäminen osaksi koulurakennusta toisi varmasti etuja juuri Lehtikankaan alueen oppilaiden Kirjastopolku-projektin aikana laaditun kirjastonkäytön suunnitelman kokonaisvaltaisempaan opetukseen.

---

⁴ Kajaanin kaupunki. 2011. Sivistystoimiala. Hakupäivä 29.2.2011, <http://www.kajaani.fi/Palvelut2/Sivistystoimiala/>.

7 KIRJASTOPOLKU–PROJEKTIN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Projektin suunnittelu aloitettiin toukokuussa 2010, jolloin pidettiin koulun ja kirjaston yhteinen suunnitelupalaveri. Tuolloin keskityttiin keskustelemaan lähinnä Kulttuuripolun Kirjastopolusta, mutta esiteltiin myös eri vaihtoehtoja koko Kirjastopolun kohderyhmäjaotteluista. Lisäksi perustettiin Kirjastopolku–työryhmä, johon kuuluivat: Soile Luukkonen (Lohtajan koulu), Soile Niiranen (Kajaanin lyseo), Raija Romppanen (Teppanan koulu), Paula Alaraasakka (lasten- ja nuorten-osaston johtaja) ja Marja Kettunen (projektityöntekijä). (Kettunen 2010a, 1.) Kirjastopolku–työryhmä kokoontui projektin aikana yhteensä neljä kertaa. Palaverissa käytiin läpi muun muassa ikäryhmäjaottelua, resursseja ja opetussuunnitelmasisältöjä koskevia asioita. Kirjastopolku–työryhmän lisäksi nähtiin hyväksi perustaa henkilöstötiimi, jotta saataisiin rakennettua luonteva keskusteluyhteys eri toimipisteiden välille. Henkilöstötiimiin kuuluvat Paula Alaraasakka (pääkirjasto, lasten- ja nuortenosaston johtaja), Sinikka Kontio (Lehtikankaan lähikirjasto, vastaava kirjastovirkailija), Eija Huhtanen (Otanmäen lähikirjasto, vastaava kirjastovirkailija) sekä Jaana Mäkiäho-Ronkainen (Lohtajan lähikirjasto, vastaava kirjastovirkailija). Ydintiimin lisäksi henkilöstötiimin palaverissa on yleensä mukana myös työntekijä pääkirjaston neuvonnasta.

7.1 Esiselvitykset ja projektin käynnistäminen

Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolku oli laaja projekti, jossa oli kaksi päätavoitetta a) Kulttuuripolun Kirjastopolun suunnittelu ja toteutus peruskoulun seitsemäsluokkalaisille ja b) tavoitteellisen kirjastonkäytön opetuksen suunnitelman tekeminen. Osatavoitteita olivat ikäryhmäkohtaisten sisältöjen laatiminen, yhteistyökuvioiden selvittäminen, tiedotusmateriaalien tuottaminen sekä verkkosivun tekeminen seitsemännen luokan Kulttuuripolun Kirjastopolulle.

Ennen varsinaista sisältösuunnittelua tehtiin esiselvitystyötä Kajaanin kaupunginkirjaston eri toimipisteiden toteuttamasta kirjastonkäytön opetuksen laajuudesta sekä toimintatavoista. Esiselvityksen perusteella saatiin selville, että kaikki toimipisteet olivat käyttäneet toisiinsa nähden eri keinoja kirjastonkäytön opetuksessa, mutta lähtökohdat ja päämäärät olivat kaikilla olleet samat. Kaikissa keskusteluissa tuli ilmi toive toiminnan yhdenmukaistamisesta ja kirjastonkäytön opetusta työssään tekevien keskinäisen vuorovaikutuksen lisäämisestä. Lisäksi toivottiin, että suunni-

telmaa laatiessa otettaisiin huomioon resurssit, ja että suunnitelman yhteyteen voisi liittää jonkinlaisen valmiin materiaalipaketin. (Kettunen 2010b, 4-5)

Projektin aikataulutusta vaati eri työvaiheiden osittain päällekkäistä toteutusta ja systemaattista työskentelytapaa. Aikataulun laadinnassa pyrittiin ottamaan huomioon myös mahdolliset viivytykset. (Liite 2.) Tästä huolimatta seitsemäsluokkalaisten Kulttuuripolun Kirjastopolun käyttöönotto viivästyi noin kolmella viikolla alkuperäisestä käyttöönottoaikataulusta. Tähän vaikutti toisen testauksen pitäminen sekä koulujen syyslomaviikko. Kutsujen ja esitteen lähettäminen kouluille viivästyi noin puoli viikkoa aiotusta kuvankäsittelyohjelman tallennusformaatin yhteensopivuusongelman takia. Viivytyksistä huolimatta seitsemäsluokkalaisten Kulttuuripolun Kirjastopolku saatiin otettua käyttöön ennen projektin loppua. (Liite 3.) Ensimmäiset Kulttuuripolun Kirjastopolku käynnit varattiinkin välittömästi esitteen ja kutsujen saavutettua koulut.

7.2 Pääkohtien, kohderyhmien ja sisältöjen määrittely

Yhdeksi suureksi haasteeksi nousi lukemaan innostamisen ja tiedonhaun opetuksen välisen tasapainon määrittely. Tasapainoa näiden kahden pääteeman ympärille lähdettiin hakemaan opetussuunnitelmassa määritellyistä kohdista sekä ottamalla huomioon Kirjastopolku-työryhmän opettajajäsenten huomiot. Todettiin lukemaan innostamisen olevan tärkeää varsinkin lukemaan opettelevien kohdalla, mutta toivottiin otettavan huomioon myös nuorille suunnattu kirjavinkkaus.

Toisena suurena haasteena oli kohderyhmien määrittely. Vertailemalla suunnitelmallista kirjastonkäytön opetusta antavien kirjastojen kohderyhmämäärittelyjä päädyttiin tekemään kolme eri arviota. Niistä ensimmäinen on tehty Turun Kirjastopolun kohderyhmäjaottelun mukaisesti niin, että Kirjastopolulle suuntaavat pääsääntöisesti toisen, neljännen ja seitsemännen luokan oppilaat. Toisessa vaihtoehdossa jaottelu eroaa ensimmäisestä vaihtoehdosta siten, että siinä huomioidaan myös yhdeksännen luokan oppilaat. Neljän ryhmän jaottelu vastaa eniten kirjaston, koulun ja päiväkodin yhteistyösopimuksien joukosta Hämeenlinnan mallia (taulukko 3) tai suurinta osaa opetussuunnitelmasidonnaisia kirjastonkäytön opetuksen kohderyhmäjaottelumalleja (taulukko 2). Kolmas kohderyhmäjaotteluvaihtoehto poikkeaa kahdesta edellisestä eniten. Siinä Kirjastopolulle tuotaisiin toisen, kolmannen, viidennen, seitsemännen ja yhdeksännen luokan oppilaat. Työryhmän sisällä keskusteltiin paljon jaotteluista, varsinkin kolmannen, neljännen, viidennen ja yhdeksännen luokan kohdalla. Viiden kohderyhmän jaottelun suurimmaksi esteeksi kirjaston puolelta

nousivat resurssikysymykset. Kaikesta huolimatta yhteistyösuunnitelmaan päätettiin kirjata sisältö myös yhdeksäsluokkaisille, sillä varauksella että resurssikysymykset pystyttäisiin ratkaisemaan jossakin vaiheessa.

Kajaanin kaupunginkirjastopolun kohderyhmiksi valittiin pitkällisten keskustelujen tuloksena viiden pääkohderyhmän malli, joka alkaa toisen luokan oppilaista. Suunnitelmassa otetaan kantaa myös esikoululaisten kirjastonkäytön opetukseen ja päiväkodeille on määritelty lähin yhteistyökirjasto. Tärkeintä heidän kohdallaan on, että kirjastonkäytön opetus on leikin avulla toteutettua ja että ohjattu kirjastokäynti ei ole sisällön toteutuksen kannalta välttämätöntä. Toisen luokan kohderyhmävalinnan perusteena oli muun muassa se, että toisen luokan oppilaat osaavat jo lukea ja ovat oppineet koulussa kuuntelemaan opettajaansa, joten heidät nähtiin ensimmäisen luokan oppilaita parempana kohderyhmänä. Sisältöpainotus toisen luokan oppilaiden kohdalla kohdistuu kirjavinkkaukseen ja kaunokirjallisuuteen. Lisäksi heidän kanssaan käydään läpi kirjastonkäytön perusasioita kuten lainaamista ja palauttamista.

Alkuperäisen idean mukaan toisena kohderyhmänä olisivat olleet neljäsluokkalaiset, mutta keskustelujen pohjalta kohderyhmäksi päätettiin valita kolmasluokkalaiset. Tarkoituksena oli, että heti kolmantena kouluvuonna uudelleen tehty kirjastovierailu auttaisi sitouttamaan oppilaita kirjaston aktiivikäyttäjiksi jo lapsesta. Kolmasluokkalaisten sisältö koostuu opettajan valinnan mukaan joko aakkostuksesta tai luokituksesta, Kirjastot.fi:n tuottaman Okariinon⁵ esittelystä sekä kirjavinkkauksesta aihevinkkauksen muodossa. Aihevinkkauksella tarkoitetaan tässä sitä, että kirjat jaotellaan ja laitetaan esille aiheen mukaisiin ryhmiin, esimerkiksi fantasiakirjallisuus, kauhukirjallisuus, lemmikkielämistä kertovat kirjat jne. Kirjastovierailua vetävä kirjastonhoitaja tai kirjastovirkailija esittelee esilläolevat aineistot lyhyesti, jonka jälkeen oppilaat saavat tutustua aineistoihin itsenäisesti.

Kolmanneksi kohderyhmäksi valikoituivat viidesluokkalaiset. Heidän kohdallaan keskusteltiin pitkään kirjavinkkauksen ja tiedonhallintataitojen opetuksen tasapainosta. Lopulta tultiin siihen tulokseen, että kehittyäkseen informaatiolukutaitoiseksi kansalaiseksi tiedonhakutaitoja tulisi alkaa opettaa hyvissä ajoin. Näin ollen viidesluokkalaisten kirjastovierailun sisältö koostuu tiedonhakutaitojen alkeiden opettelusta. Tätä varten tehtiin valmiiksi sekä esimerkkitehtäviä kirjastossa

---

⁵ www.okariino.fi

annettavan tiedonhaun opetuksen tueksi että tiedonhaun itsenäinen kertaustehtävä, joka annetaan Kirjastopolku-käynnin päätyttyä opettajalle. Opettaja päättää, käyttääkö hän tehtävää kertausten apuna vai ei. Kirjavinkkauksen ja tiedonhaun perusteiden välistä suhdetta parannettiin kirjaamalla suunnitelmaan myös aihevinkkauksen mahdollisuus.

Seitsemäsluokkalaisten määrittivät Kirjastopolun kohderyhmäksi Kulttuuripolku-hankkeen suunnitelmien mukaisesti. Pääasiallisten sisältöjen määrittely oli varsin helppoa, koska opettajien toiveita Kulttuuripolun Kirjastopolun sisällöstä oli selvitetty jo ennen projektin aloittamista. Vaikeinta oli kolmen eri teeman sisällyttäminen 45 minuutin mittaiseen ohjattuun kirjastovierailuun. Tällä hetkellä seitsemäsluokkalaisten Kulttuuripolun Kirjastopolun sisältö kostuu 1) Kainet-verkkokirjaston lyhyestä kertauksesta sekä ikäryhmälle sopivien kirjallisuusaiheisten linkkivinkkien esittelystä, 2) pääkirjaston eri osastojen esittelystä sekä 3) aihevinkkauksesta lasten- ja nuorten osastolla. Jatkossa sisältö voi muuttua siten, että ensimmäinen osuus poistuu. Tällöin vierailulla jää enemmän aikaa osastojen esittelyyn ja aihevinkkaukseen.

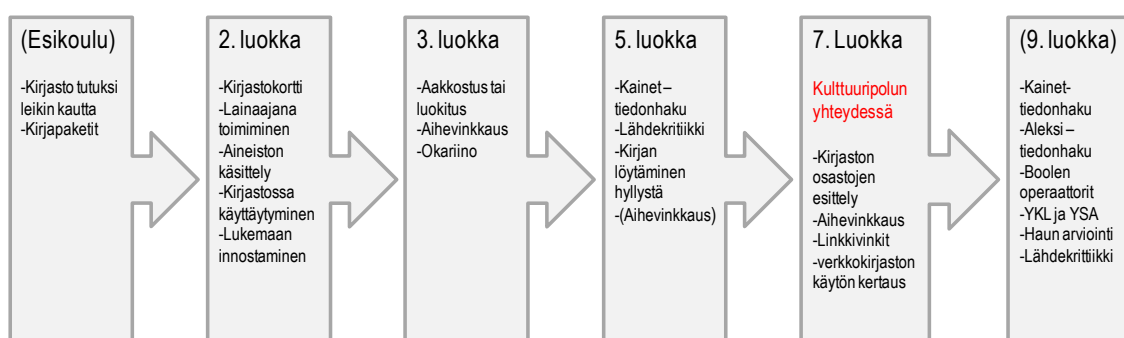
Seitsemäsluokkalaisten kohdalla kaunokirjallisuuden osuus korostuu ja tiedonhallintataitojen osuus on pienempi. Kohderyhmälle on laadittu helpohko Kainet-verkkokirjastoon liittyvä itsenäinen kertaustehtävä, jonka opettaja voi viidennen luokan kertaustehtävän tavoin teettää oppilailla halutessaan. Lisäksi oppilaille jaetaan vierailulla lista esitellyistä linkkivinkeistä, jotta he voivat tutustua niihin halutessaan myös myöhemmin. Nuorille suositeltavien linkkivinkkien valinnassa on käytetty perusteluna linkin kiinnostavuutta, soveltuvuutta sekä informaatioarvoa. Eroavaisuutena aikaisempiin kohderyhmiin, suunnitelmassa suositellaan, että seitsemäsluokkalaisten tulisivat Kirjastopolku-käynnille pääkirjastoon. Tämä koettiin tärkeänä pääasiassa siitä syystä, että seitsemäsluokkalaisten ollessa tällä hetkellä viimeinen Kirjastopolulle tuleva ryhmä, olisi jatkoopinnoissa menestymisen kannalta tärkeää tutustua pääkirjaston tarjontaan.

Viidentenä ja viimeisenä kohderyhmänä Kirjastopolulle valittiin yhdeksäsluokkalaisten. Heidän kohdallaan sisällöt painottuvat tietokirjallisuuteen ja tiedonhakutaitojen syventämiseen. Kaikki osapuolet olivat yhtä mieltä siitä, että yhdeksäsluokkalaisten tulisi opettaa järjestelmällisesti ja monipuolisesti tiedonhankintaan liittyviä asioita. Yhdeksäsluokkalaisten sisällössä on otettu tiedonhakemisen tekniikoiden lisäksi huomioon myös lähdekritiikin näkökulma ja hakutuloksen arviointi. Ainoa negatiivinen puoli on, että yhdeksäsluokkalaisten Kirjastopolun laaja-alainen toteuttaminen ei onnistu kirjaston tämän hetkisin resursseilla. Heille suunniteltu Kirjastopolkuisältö on

kuitenkin kirjattu suunnitelmaan tulevaisuuden varalle, kun tilanne paranee. Muiden kohderyhmien tavoin, myös yhdeksäsluokkaisille on laadittu esimerkkitehtäviä kirjastossa annettavan tiedonhaun opetuksen tueksi. Jatkossa heille tullaan kehittämään myös itsenäisiä kertaustehtäviä ja Aleksi-artikkeliviitetietokantaan liittyviä tiedonhakutehtäviä.

Eri kohderyhmille suunnitellut sisällöt perustuvat Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineeseen⁶ sekä esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelmaan⁷. Suunnittelussa käytettiin hyväksi vertailussa esille tullutta tietoa muualla Suomessa tehtyjen samankaltaisten hankkeiden sisällöistä. Lisäksi käytettiin ja edelleen sovellettiin Tietoyhteiskunnan koulukirjasto-hankkeessa mukana olevan Myllyojan koulun tiedonportaiden pääkohtia, Espoon kaupunginkirjaston tiedonhallintataitojen ja kirjastonkäytön opetussuunnitelmaa (Frantsi 2005, 44–46) sekä Koulukirjastohoidon oppaassa esiteltyjä tiedonhankinnan tavoitteita (Sinko 2005, 23–24). Tärkeimpinä lähtökohtina kaikessa suunnittelussa olivat kuitenkin edellä mainitut Kajaanin kaupungin opetussuunnitelmat sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien toiveet ja näkemykset siitä, mitä Kirjastopolku voisi tarjota kullekin luokka-asteelle.

Kirjastopolun kohderyhmät sekä niille tarjottavat sisältöraamit päätettiin yhteistyössä Kirjastopolku-työryhmän ja -henkilökuntatiimin kesken. Kirjastopolun rakenne ja ikäryhmäkohtaiset sisällöt on selitetty pääpiirteittäin Kuvion 4 avulla. Sisällöistä kerrottiin hieman kohderyhmämäärittelyn yhteydessä, mutta tarkemmat tiedot niistä on luettavissa opinnäytetyön toisesta osasta (OSA 2).

KUVIO 4 Kajaanin kaupunginkirjaston Kirjastopolku 2010 - 2011

⁶ Kajaanin kaupunki. 2008. Perusopetuksen opetussuunnitelma 2008. Tekijän hallussa.

⁷ Kajaanin kaupunki. 2009. Kajaanin esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelma. Tekijän hallussa.

Mukaan otettaviin sisältöihin valittiin vain sellaisia malleja, jotka voidaan toteuttaa kirjaston omista tiloissa ja suhteellisen vähäisellä valmistelumäärällä. Opettajat olivat toivoneet muun muassa lukudiplomilistojen, lukupiirien ja vinkkauksen mukaan ottamista. Lasten ja nuorten lukuharrastusta yritetään edistää ja ylläpitää sekä koulussa että kirjastossa. Erilaisia keinoja tähän ovat esimerkiksi kirjavinkkaus, aihevinkkaus, kirjailijavierailut, lukudiplomilistat ja lasten ja nuorten itsensä kirjoittamat kirja-arvostelut. Kirjastopolku-projektissa oli alusta asti selvää, että lukuharrastuneisuuden edistäminen ja ylläpitäminen on yksi tärkeimmistä päämääristä. Lukudiplomilistojen kohdalla päädyttiin suositteluun Netlibriksen⁸ käyttöä. Tulevaisuudessa on kuitenkin tarkoitus laatia myös oma, kainuulaista näkökulmaa korostava lukudiplomilista kirjaston ja koulun yhteistyönä. Pääsyynä tähän on se, että osa opettajista käyttää mielellään Netlibristä, mutta osa haluaisi, että Kajaaniin laadittaisiin myös oma lista.

Opettajien ehdottamat lukupiirit todettiin liian työläiksi sen hetkisillä resursseilla, vaikkakin todettiin niiden olevan hyvä tapa aktivoida lapsia ja nuoria kirjastonkäyttäjiksi sekä pitää yllä heidän lukuharrastuneisuuttaan. Brehm-Heeger muistuttaa, että kirjaston järjestämät lukupiirit voisivat toimia paremmin heti koulun jälkeen kouluilla toteutettuina (Brehm-Heeger 2008, 192). Kynnys lukupiiriin osallistumiseen madaltuisi näin huomattavasti verrattuna tilanteeseen, jossa nuori tai lapsi tulisi koulun jälkeen kirjastoon. Samaan hengenvetoon todettakoon, että kun ajatuksena on tarjota kirjaston palveluja mahdollisimman suurelle joukolle lapsia ja nuoria, olisi lukupiiri ajateltu palvelemaan vain tietyn, hyvin suppean joukon tarpeita.

7.4 Kirjastonkäytön opetuksen materiaalipankki ja tiedotusmateriaalit

Tärkeänä osana kirjastokäyntejä ovat erilaiset oppimistehtävät. Oppimistehtävä ei ole sama asia kuin koulutehtävä, vaan sen tarkoituksena on auttaa oppilasta oppimaan uutta ja todella osallistumaan Kulttuuripolulle tuotettaviin sisältöihin. Oppimistehtävät ovat erittäin hyvä koulun ja kirjaston yhteistyömuoto, jossa päämäärä on kummallakin toimijalla sama, mutta keinot sen toteuttamiseen erilaiset. Oppimistehtävä voisi olla kirjaston ja koulun yhteinen ponnistus, jolloin molemmat näkökulmat otettaisiin huomioon paremmin. (Jääskeläinen 1999, 22.) Suunnitelma Kajaanin kaupungin perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kirjastonkäytön opetuksesta sisältää sekä kirjastossa tehtäviä oppimistehtäviä että Kirjastopolku-käyntiin liittyviä itsenäisiä kertaustehtäviä.

---

⁸ www.netlibris.net

Itsenäiset kertaustehtävät liittyvät sekä kirjastonkäyttöön että tiedonhakuun verkkokirjasto Kainetista.

Osa tehtävistä myös testattiin projektin aikana. Tehtävät koottiin suunnitelman liitteiksi eräänlaiseksi tehtäväpankiksi. Tehtävien joukossa on sekä itsenäisiä kertaustehtäviä että kirjastossa tehtäviä harjoituksia, jotka liittyvät sekä asiasanoituksen että luokituksen oppimiseen. Kumpakaan teemaa tehdään tutuksi vaiheittain esikoulusta aina peruskoulun yhdeksänteen luokkaan asti. Tehtävät toimivat kirjastonkäytönopetuksen apuvälineenä, mutta eivät poista koulussa annettavan kirjastonkäytön opetuksen merkitystä, vaan ainoastaan vahvistavat ja tukevat oppilaan oppimista. Osa materiaalipankkiin kootuista tehtävistä on kerätty esimerkiksi Internet-hauilla, mutta osa on suunniteltu itse. Tärkein peruste jo olemassa olevien tehtäväkuvausten mukaan ottamiseen oli, että joko kaikki tai joku Kajaanin lähikirjastoista oli käyttänyt kyseistä tehtävää kirjastonkäytön opetuksen apuvälineenä. Materiaalipankin ideana oli tuoda myös toisten hyväksi toteamat toteutustavat kaikkien ulottuville ja tästä syystä mukaan valikoitui myös valmiita, muissa Suomen kirjastoissa kehitettyjä tehtävämalleja.

Eräs oppimistehtävän näkökulma on kirjastoluokituksen ja asiasanoituksen avaaminen oppilaille. Pirkko Lindberg ja Marjaana Valtakorpi ovat kuitenkin käytännön työssään kirjastossa huomanneet edellä mainittujen kokonaisuuksien olevan koululaisille vaikeita oppia (Lindberg & Valtakorpi 1999, 28). Kirjastoluokituksen ja asiasanoituksen muistelu voisi olla täten paikallaan lähes jokaisella Kirjastopolun kirjastokäynnillä. Ilman asiasanoituksen ja luokituksen perusymmärtämystä oppilaalla voi jäädä saamatta tiedonhaun kannalta tärkeitä tiedonlähteitä. Matkalla kohti elinikäistä oppimista ja informaatiolukutaitoa näistä kahdesta osa-alueesta muodostuu tärkeitä päämääriä, jotka olisi tärkeää hallita hyvin. Aalto kertoo artikkelissaan oppilaiden etsivän tekemilleen töille sopivan kirjastoluokan ja myös asiasanoittavan työnsä (Aalto 2004, 150). Asiasanoitus ja luokitus voisi sopia esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisten ohjelmaan. Nyt tehdyssä kirjastonkäytön opetuksen suunnitelmassa on otettu huomioon myös yhdeksäsluokkalaisten tavoitteet ja sisältö. Ikävä kyllä kirjastolla ei kuitenkaan tällä hetkellä ole resursseja ottaa käyttöön heille suunniteltua ohjelmaa täysimääräisenä. Poikkeuksena on Otanmäen lähikirjasto, jossa on jo parin vuoden ajan annettu tiedonhaun opetusta myös yhdeksäsluokkalaisille. Materiaalipankkiin tehtiin kaikesta huolimatta esimerkkitiedonhakutehtäviä yhdeksäsluokkalaisille. Tällä haluttiin ottaa huomioon sekä Otanmäen lähikirjaston erikoisasema että tulevaisuudessa mahdollisesti esiin tuleva tarve valmiiksi laadituista tehtävistä.

Projektin yhtenä osatavoitteena oli laatia erilaisia tiedotusmateriaaleja informoimaan sidosryhmiä Kirjastopolusta. Tärkeimmäksi tavoitteeksi määriteltiin esitteen ja verkkomateriaalin tekeminen Kulttuuripolun Kirjastopolkuun liittyen. Tämä on loogista, sillä seitsemäsluokkalaisten Kirjastopolku oli ainoa, joka ehdittiin testata kolme kuukautta kestäneen projektin aikana ja näin ollen heille oli pystytty osoittamaan tarkasti ohjatun kirjastokäynnin sisältö. Lähes kaikki esitteessä olevat kuvat otettiin esitettä varten. Esitteen sisäpuolen kuvabannerissa olevat kirjastoautoa ja yleisnäkymää kirjastosaliin kuvaavat kuvat ovat sihteerin Leila Pietilän ottamia. Värimaailmana käytetty viininpunainen esiintyy kirjastorakennuksessa monien eri yksityiskohtien kuten kattopalkkien, kaiteiden ja kirjahyllyjen reunusten kautta. Värivalinnalla haettiin yhtenäisyyttä esitteen ja kirjaston välille. Esitteen tekemiseen käytettiin apuna kuvankäsittelyohjelma Corel Paint Shop Pro:ta. (liite 6; liite 7.) Kulttuuripolun Kirjastopolun valmistuttua lähetettiin kutsut Hauholan koululle, Kajaanin lyseolle, Keskuskoululle sekä Otanmäen koululle. Otanmäen kutsu eroaa muista siinä, että heille tarjottiin mahdollisuutta kirjaston järjestämään kuljetukseen pitkän välimatkan vuoksi.

Kirjaston verkkosivuille tehtiin erillinen välilehti Kirjastopolulle. Tällä hetkellä se sisältää lähes samat tiedot kuin esite. Verkkosivun sisältöä mietittäessä haluttiin lisätä sivuille pdf-formaatissa oleva kirjastokorttihakemus sekä kokeilla sähköisen ajanvarauksen toimimista Kulttuuripolun Kirjastopolun yhteydessä. Tulostettavan kirjastokorttihakemuksen puolesta puhui se, että yllättävän moni nuori ei omista kirjastokorttia, mikä tekee lainaamisen kirjastovierailun yhteydessä mahdottomaksi. Sähköisen ajanvarauslomakkeen haluttiin madaltavan kynnystä Kirjastopolukäynnin varaamiseen. Projektin aikana etsittiin lapsille ja nuorille soveltuvia linkkivinkkejä kirjallisuudesta, tiedonhausta ja elokuvista. Linkkivinkit on koottu myös Kirjastopolun verkkosivun yhteyteen, jotta opettajat voivat halutessaan palata niihin myös kirjastovierailun jälkeen. Esite ja kutsut löytyvät opinnäytetyön ensimmäisen osan liitteistä (liitteet 4 – 7). Linkkivinkit löytyvät opinnäytetyön toisen osan liitteistä (OSA 2: liite 2).

7.5 Testaus

Seitsemäsluokkalaisten Kulttuuripolun Kirjastopolku ehdittiin testata kahdesti. Testaus oli tärkeää sisällön ja polun keston määrittämiseksi. Molemmilla kerroilla aikaa sisältöjen läpikäymiseen oli noin 45 minuuttia ja testauksia oli mahdollisuuksien mukaan seuraamassa myös kirjastonkäytön opetusta työssään antavia työntekijöitä. Testien jälkeen opettajaa pyydettiin keskustelemaan oppilaidensa kanssa ja antamaan palautetta onnistumisesta. Ensimmäisen testauksen jälkeen

saatu palaute pakotti miettimään painotuksia uudelleen ja siksi toinen testi oli välttämätön. Toisesta testistä saatu palaute oli huomattavasti parempaa verrattuna ensimmäiseen ja auttoi laatimaan selkeän esitysrungon.

Kulttuuripolun Kirjastopolun sisällön lisäksi ehdittiin testata myös joitakin tehtäviä kuten Aakkostustehtävä (OSA 2: liite 9) sekä Kaunokirjallisuuden tiedonhakutehtävä 7. luokan oppilaille (OSA 2: liite 13). Ensimmäistä tehtävää testattiin pääkirjaston lisäksi Otanmäen ja Lohtajan lähikirjastoissa. Testauksista saatujen kokemusten turvin tehtävät päätettiin sisällyttää mukaan materiaallipakettiin.

7.6 Projektin päättäminen ja palaute

Projekti päätettiin 26.11.2010 ja se esiteltiin henkilökunnalle Kajaanin kaupunginkirjaston Elias-salissa 30.11.2010. Projektista laadittiin kirjastolle erillinen projektikansio, josta selviää tarkasti koko projektin elinkaari. Laaditut tehtävät ja suunnitelma tallennettiin kirjaston Intraan, josta se on kaikkien kirjaston toimipisteiden helposti saatavilla.

Suunnitelmasta ja Kulttuuripolun Kirjastopolusta tähän mennessä saatu palaute on ollut erittäin hyvää. Valmis suunnitelma on paitsi kirjaston henkilökunnan myös koulujen ja päiväkotien vapaasti saatavilla. Kirjaston henkilökunta on muun muassa kertonut suunnitelman helpottavan kouluyhteistyön tekemistä nyt määriteltyjen tavoitteiden ja sisältöjen takia. Kirjastopolkutyöryhmässä todettiin suunnitelman olevan konkreettinen työväline, joka helpottaa myös opettajien työtä. Seitsemäsluokkalaisten Kirjastopolun sisältö vaatii vielä hienosäätöä, mutta sen on pääasiallisesti todettu palvelevan kohderyhmäänsä hyvin. Mahdolliset korjaukset koskevat Kainet-verkkokirjaston kertaosiota, joka on osin koettu turhana. Oppilailta saatu palaute kokonaisuudessaan antaa kuitenkin ymmärtää, että verkkokirjastonkäytön opetuskin koetaan tarpeelliseksi. Tulevaisuudessa viidennen luokan oppilaille pidettävän Kainet-verkkokirjaston opetuksen toivotaan poistavan Kainet-osuuden kertaustarpeen seitsemäsluokkalaisilta. Kysymys lieneekin lähinnä lopullisen tasapainon löytämisestä tarjottavan ja toivotun sisällön välillä.

Ohjatun kirjastovierailun päätteeksi toivottiin jäävän aina sen verran aikaa, että lapsille jäisi aikaa myös omatoimiseen hyllyjen tutkimiseen, aineiston selailuun ja lainaamiseen. Tärkeintä tuolloin on se, että kirjastoammattilainen on seuraamassa ja tukemassa, jos oppilas kaipaa apua. Eräs

vierailulle luokkansa tuonut opettaja kertoikin, että moni oppilas tuntee avuttomuutta kirjan valinnan edessä ja oli iloinen, kun aihevinkkauksen päätteeksi eräs poika innostui valtavasti aikuisten sarjakuvista, jotka perustuivat erääseen tunnettuun kirjaan. Toisaalta aineiston lainaamista ei pidetty tärkeimpänä kriteerinä, vaan sitä että oppilaat kiinnostuivat kirjaston kokoelmista. Esimerkkinä tästä eräs opettaja oli iloinen nähdessään tyttöjen tutustuvan Kirjastopolku-käynnin päätteeksi nuortenlehtivalikoimaan. Kirjastopolku on siis jo nyt ollut apuna lasten ja nuorten lukemaan innostamisessa.

8 POHDINTA JA KEHITYSEHDOTUKSET

Pohdin opinnäytetyöni alussa kirjaston merkitystä kulttuurilaitoksena sekä sivistyksen edistäjänä ja ylläpitäjänä. Opinnäytetyöni pääsiallisen tuotoksen, Suunnitelma Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kirjastonkäytön opetuksesta, on tarkoitus vastata tähän haasteeseen sekä lasten ja nuorten lukemisharrastuksen ylläpitämisen ja edistämisen näkökulmasta että sivistyksen ja tietoyhteiskunnassa tarvittavien taitojen tasavertaisen kehittämisen näkökulmasta.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja projektiluonteensa vuoksi laadulliset menetelmät toimivat sen toteuttamiseen parhaiten. Sisällönanalyysin avulla tehdyt tyypittely ja sisällönerittely soveltuivat hyvin opinnäytetyön tutkimukselliseen osaan. Koska Kirjastopolku on vain tavallaan tuotemerkki kirjastonkäytön suunnitelmalliselle opetukselle, halusin myös tietää kuinka mittavaa yhteistyössä koulujen kanssa tehty suunnitelmallinen kirjastonkäytön opetus Suomessa ylipäättään on. Luontevin tapa oli tutkia kohderyhmä- ja sisältötietoja kunnan- ja kaupunginkirjastojen Internet-sivuilta. Tämän tuloksena päädyin tyypittelemään kirjastot kuuteen eri ryhmään sekä kategorisoimaan kohderyhmä- ja sisältötietoja. Sisällönanalyysin lisäksi käytin hyväkseni myös asiantuntijalausuntoja. Kysyin muutamia kysymyksiä sähköpostin välityksellä viidestä Kulttuuripolun Kirjastopolkuja toteuttavasta kirjastosta. Lisäksi kävin projektin alussa jokaisessa Kajaanin kaupunginkirjaston lähikirjaston toimipisteessä ottamassa selvää kirjastonkäytön opetusta antavien työntekijöiden näkemyksistä kouluyhteistyön edellytyksistä, hyväksi havaituista toimintatavoista ja toiveista projektin sisältöjen suhteen. Kaikki edelliset menetelmät antoivat opinnäytetyölleni lisää arvoa ja tärkeää informaatiota suunnitelmallisesta kirjastonkäytön opetuksesta ja sisällöstä Kajaanin Kirjastopolun toteutuksen aikana.

Mielestäni onnistuin toteuttamaan sekä projektille että opinnäytteelle asetetut tavoitteet. Kaikki edellä mainitsemani menetelmät vahvistivat näkemyksiäni esimerkiksi siitä, mitä sisältöjä millekin luokka-asteelle tulisi ottaa mukaan ja millaista oheismateriaalia Kirjastopolun oheen pitäisi tuottaa. Tiedonkeruumenetelmänä käytetty kirjastojen kotisivujen tutkiminen ja niiltä löytyvän olennaisen tiedon kategorisointi oli haastavaa. Taulukointi toi toki paljon esiin kategorisoimatonta tietoa, mutta koin varsinkin kirjastojen tyypittelyn ja sisältöerittelyn tekemisen erittäin hitaaksi ja vaikeaksi tavaksi saada tietoa selville. Vaikeaksi sisältöerittelyn ja kirjastotyypittelyn teki se, että jouduin toisinaan käyttämään myös omaa harkintaani sen suhteen mitä kokonaisuuksia otan mukaan tai

siinä, mikä kirjasto kuuluisi mihin tyyppiin. Tämä johtuu pääosin siitä, että kirjastoilla ei useimmiten ollut mitään selkeää ja yhtenäistä tapaa tuoda esille tietoa yhteistyöstä. Epäilen, että esimerkiksi osa kolmostyyppin tapauksista kuuluisi oikeasti toisena mainittuun jaotteluun. Toisaalta uskon vakaasti, että taulukointini antaa hyvän yleiskuvan yhteistyössä toteutetun kirjastonkäytön ope-
tuksen sisällöistä.

Aloitin opinnäytetyön viitekehyksen kirjoittamisen kesällä ja siitä oli paljon hyötyä aloittaessani projektissa syyskuun alussa. Teoriaosan perusteluihin käytetyt lähteet ovat suurimmaksi osaksi painettuja. Lähteitä on mielestäni tarpeeksi, joskin olisin voinut etsiä lisää englanninkielisiä lähteitä. Ylipäättään suoraan aiheeseeni liittyviä julkaisuja löytyi vain kaksi, joista toinen oli lyhyt artikkeli lehdessä, jota oli todella vaivalloista saada käyttöön ja toinen Viivi Raunolan tekemä opinnäytetyö (2005), jossa oli käsitelty lasten mielipiteitä Turun Kirjastopolusta. Aihe ei siis ollut helpoin toteutettava lähdemateriaalin ollessa hajanaista ja materiaalmäärän kasvaessa joiltakin osin mielestäni ehkä kohtuuttoman suureksi. Jälkimmäisellä viittaan kirjastojen suunnitelmallisen yhteistyön selvittämiseen. Toisaalta projektin aihe korreloi suoraan opinnäytetyön laajuuden kanssa. Aiheen rajaaminen nykyisestä olisi tarkoittanut sitä, että olisin joutunut karsimaan käytetystä aineistosta. Se ei ollut mielestäni missään vaiheessa järkevä vaihtoehto, vaikka rajaaminen olisikin tuonut huomattavasti helpotusta työmäärään.

Tein kevään ja kesän aikana myös joitakin orientoivia tiedonhakuja Kulttuuripoluista, mutta varsinaiset tiedonhauk toteutin ensimmäisen kerran projektin alussa. Tiedonhakujen toistaminen ja tietojen tarkistaminen oli välttämätöntä helmikuun 2011 aikana, sillä suurin osa kesän ja syksyn aikana keräämistäni tiedoista tuhoutui rikkoutuneen muistitikun mukana. Suurin osa projektin aikana tuotetuista dokumenteista, lukuun ottamatta projektin työpäiväkirjaa ja edellä mainittua tiedonhakujen perusteella tehtyjä taulukointeja, oli tallennettu useaan muuhun paikkaan, enkä siis joutunut tekemään kaikkea uudelleen alusta. Koin tiedonhakujen tekemisen uudelleen silti erittäin työläänä ja turhauttavanakin. Lohduttavinta asiassa lienee se, että ainakin tiedonhauissa selville saadut asiat ovat melko tuoreita opinnäytetyön valmistumisajankohtaan nähden. Varmuuskopi-
oinnin tärkeyttä ei korosteta mielestäni yhtään liikaa, ja laiska suhtautumiseni jokapäiväiseen varmuuskopion siirtämiseen samasta tiedostosta turvalliseen paikkaan koitui tässä tapauksessa katkeraksi kohtalokseni.

Liekki Lehtisalo summaa oppimisen prosessin merkitystä seuraavasti: ”oppimisessa, kasvatuksessa ja ihmisen kasvussa on useimmiten merkityksellisempää itse tapahtumisen ketju kuin yksittäiset tulokset tai tuotokset” (Lehtisalo 2003, 91). Lauseessa piilee ehdottomasti totuuden siemen ainakin omalla kohdallani. Opinnäytetyö on ollut prosessina hyvin opettavainen ja alusta alkaen kaiken tekemisen fokuksena oli työn kunnialla loppuun saattaminen. Työn edetessä en ole voinut välttyä oppimasta ja omaksumasta paljon uutta. Nyt kun työ on viimeistä pistettä vaille valmis, voin sanoa prosessin itsessään olleen ammatillisen kasvun kannalta merkityksellisempää kuin valmiin opinnäytetyön. Työelämälähtöisen projektin suunnittelu, valmistelu, toteutus ja raportointi ovat antaneet minulle todella hyvät lähtökohdat oman ammattitaitoni kehittämiseen. Koen projektissa työskentelyn myös kehittäneen arvokkaita työelämätaitoja, kuten tiimityöskentely- ja keskustelutaitoja.

Eskola ja Suoranta toteavat, että tutkijan pitäisi olla kiinnostunut aiheesta, josta hän tekee tutkimusta. Toisaalta taas aiheen tulisi olla myös jonkin verran vieras, sillä liian läheinen aihe voi tuoda tutkimukseen liian subjektiivisen näkemyksen. (Eskola & Suoranta 1999, 34 – 35.) Omalla kohdallani molemmat kriteerit täyttyivät täydellisesti. Olen pitänyt itseäni onnekkana saadessani olla selvittämässä ja tekemässä tätä työtä. Samalla tietoni lasten- ja nuorten kirjastotyöstä ja varsinkin koulujen käytännöistä kirjastonkäytön opetuksesta ovat olleet minulle melko kaukaisia asioita. Projektin myötä olen oppinut paljon koulujen sekä kirjaston käytännöistä ja lähtökohdista opettaa lapsille ja nuorille kirjastonkäyttöä. Tutkimuksen alkaessa koin objektiivisuutta vähentävänä tekijänä omat ennakkokäsitykseni kirjastosta kulttuurilaitoksena. Olenkin joutunut vähän väliä miettimään omien ennakkokäsitysten vaikutusta tehtyyn työhön. Välillä ajatuksien sijoittaminen ns. ”laatikon ulkopuolelle” on ollut melko hankalaa. Oman ajattelumallin kyseenalaistaminen ja suunnittelun perustaminen tutkittuun tietoon ja hyväksi koettuihin käytäntöihin auttoivat kuitenkin projektin työstämisessä valtavasti.

Itseäni jäi erityisesti harmittamaan tekemäni kirjastoyhteistyön selvityksen pinnallisuus, mutta koska työni päällimmäinen tarkoitus oli rakentaa Kirjastopolku Kajaaniin, minun oli luovuttava ideasta selvittää laajemmin Kirjastopolun kaltaisten ja koulun ja kirjaston opetussuunnitelmaan perustuvien yhteistyösuunnitelmien nykytila ja keskittyä enemmän työn paikallisuuteen. Projekti olikin haastava viimeiseksi työksi koulutaipaleellani. Kirjastopolun kaltaisen projektin läpivienti vaatii kykyä luovia ja rakentaa kestävä suhdeverkosto kaikkiin projektin osapuoliin. Parantamisen varaa jäi, ja huomasin, että esimerkiksi tehokas tiedottaminen antaa paremmat edellytykset on-

nistumiselle. Projektityöskentely vaatii tekijältään päättäväisyyttä, motivaatiota ja taitoa suunnitella ja tehdä eri työvaiheita päällekkäin. Tämän projektin myötä opin paljon projektityöskentelystä ja koen saaneeni hyvät eväät tulevaisuuden varalle. Projekti oli sekä hieno tilaisuus oppia alan ammattilaisilta että testata koulussa opittuja asioita. Projektihallinnan käsikirjoissa puhutaan usein siitä, kuinka projektit jäävät usein vaille päättämistä ja tuloksetkin saattavat jäädä saavuttamatta. Omasta mielestäni Kirjastopolun rakentaminen Kajaaniin onnistui kuitenkin erittäin hyvin, sillä saavutimme lähes kaikki projektille asetetut tavoitteet. Kuten kappaleessa 6.2 mainitsin, aikataulu heitti jonkin verran suunnitellusta, mutta vaikutti lopulta todella vähän tai ei ollenkaan projektin viimeistelyyn ja päättämisaikatauluun. Onnistumiseen vaikuttivat valtavasti muun muassa henkilökunnan ja työryhmien innostuneisuus projektia kohtaan.

Teoksessa Johdatus laadulliseen tutkimukseen (1999) puhutaan siitä, että laadullisen tutkimuksen tekijä joutuu koko ajan arvioimaan tutkimusaineistonsa kattavuutta ja tutkimuksen luotettavuutta. Itse jouduin pohtimaan paljon opinnäytetyön teoriaosan laajuutta ja sitä kuinka kattavasta osasta pitäisi tulla. Ongelmaksi muodostui se, ettei Kulttuuripolun tai Kirjastopolun kaltaisista hankkeista ole juurikaan tehty tutkimuksia, joten käyttämäni lähdemateriaali on ollut hyvin monimuotoista. Vieraskieliset tutkimukset ja lähteet koin välillä hieman epärelevantteina, sillä joihinkin lähteisiin tutustuttuani koin, etten saanut niistä mitään irti aiheeni ollessa varsin paikallinen. Kirjallisten lähteiden hajanaisuus ja niukkuus kompensoituivat Internet-hauilla saatujen tietojen laajuudella. Käytin kirjastojen sivuilta saamieni tietojen taulukointiin ja havainnointiin suhteetoman paljon aikaa verrattuna siihen, kuinka paljon saadusta informaatiosta oikeastaan käytin hyväkseni. Kuten aikaisemmin jo totesin, taulukointeja varten keräämäni aineisto on mielestäni jopa liian kattava, kun ottaa huomioon, että opinnäytetyöni on toiminnallinen.

Tyhjentävyysasteikolla voisi sanoa, ettei opinnäytetyöni kerro koko totuutta Suomen Kirjastopoluista tai suunnitelmallisesta kirjastonkäytön opetuksesta. Opinnäytetyön edetessä jouduin huomaamaan, että edellä mainitusta olisi voinut tehdä oman tutkimuksensa. Oman tutkimukseni puitteissa oli ollut varsin merkityksetöntä antaa niistä täysin tyhjentävää vastausta. Tarkoituksenihan oli lähinnä kartoittaa sitä, olivatko projektit samankaltaisia ja jos olivat, millä tavalla voisin käyttää tietoa tästä hyödykseni. Sähköpostiviestein esitetyt tarkentavat kysymykset Kirjastopolkua toteutaviin kaupunginkirjastoihin antoivat mielestäni opinnäytetyölle ja projektille merkittävän tuen. En usko, että työstäni olisi tullut näinkään kattava ilman kysymyksiin vastanneiden, ystävällisten kirjastonhoitajien apua. Ehkä eniten minua jäi harmittamaan se, etten saanut vastauksia kaikista

kirjastoista, joihin kysymyksiä laitoin. Edes muistutusviestit eivät saaneet heitä vastaamaan kysymyksiini. Ehkäpä mahdollisessa jatkotutkimuksessa otettaisiin huomioon myös nämä kirjastot ja käytettäisiin jotain muuta metodia, esimerkiksi haastattelua, jotta kaikki olennainen ja kiinnostava tieto saataisiin päivänvaloon.

Lukiessani lähdekirjallisuutta vastaan tuli useasti viittauksia varhaiskasvatukseen liittyvistä kysymyksistä. Mitä useammin lapsi kävisi Kirjastopolulla, sitä paremmin hänellä todennäköisesti jäisi myös kirjasto mieleen. Koska opinnäytetyön tunti- ja työmäärä rajoittivat sisältöjen suunnittelua, jäi sisältöjen suunnittelu varhaiskasvatuksen osalta vain lähinnä sisältöehdotuksen asteelle. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa teoksessa⁹ oli viitattu kirjallisuuden vaikuttavuuteen juuri lukemaan tai kirjaimia opettelevan lapsen elämään. Kirjastopolku voisi tämän ryhmän osalta liittyä enemmän juuri kirjallisuuteen: satutunteihin, vinkkaukseen ja kuvakirjoihin sekä niiden sisältöihin. Lapset voisivat myös piirtää kuvan kirjastosta, jolloin vierailu jäisi heille mieleen. Piirustuksista voisi sitten tehdä näyttelyn lastenosastolle. Paras paikka tutustua kirjastoon on tässä tapauksessa lähikirjasto tai sitten kirjastonhoitaja voisi jalkautua päiväkoteihin. Tällä hetkellä Kirjastopolku projektin oheen tehty suunnitelma kattaa kyllä varhaiskasvatukselle laaditut tavoitteet ja sisällöt, mutta ei vaadi konkreettista käyntiä kirjastossa. Jatkossa olisi hyvä selvittää päiväkodin ja kirjaston yhteistyömahdollisuuksia laajemmin. Toisaalta laajempi yhteistyö vaatisi todennäköisesti myös lisää resursseja, joita kirjastolla ei tällä hetkellä ole.

Kajaaniin laaditussa kirjastonkäytön opetuksen suunnitelmassa tuotiin esille mahdollisuus järjestää Kirjastopolun teemapäivä kerran vuodessa esimerkiksi keväisin. Kuten viitekehyksessäkin todettiin, nuoret kokevat toisen nuoren suosituksen parempana kuin jonkin auktoriteettitahon esimerkiksi opettajan tai vanhemmat. Vedoten edellä mainittuun seikkaan ehdotan, että kirjasto voisi järjestää koululaisten tempauspäivänä esim. vinkkausmaratonin, jossa nuorten oma ääni olisi selvästi kuultavissa, heidän lukemansa kirjat voivat innostaa muita samanikäisiä lukemaan ja ennen kaikkea saataisiin kokemuksia uudesta tavasta olla ja toimia kirjastossa. Vertaisvinkkaus ei siis veisi resursseja pois kirjastolta ja mikä parasta, toisi asiakkaat käymään kirjastossa.

Projektin aikana tuotetusta suunnitelmasta on saatu hyvää palautetta. Suunnitelma valmiine sisältöineen on koettu erittäin tärkeäksi apuvälineeksi sekä kirjaston että koulun taholta. Sen merki-

---

⁹ Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. 2009. I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.). Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 3.

tyksellisyyttä korostaa entisestään seikka, ettei tämänkaltaista suunnitelmaa ole aikaisemmin tehty Kajaanissa. Luonnollisia yhteistyömuotoja tulisikin hakea aktiivisesti ja tiimityöskentelyn avulla saatavia tehtäväideoita tulisi kokeilla rohkeasti myös käytännössä. Kirjastopolukäynnit tulisikin mielestäni tilastoida jokaisessa kirjaston toimipisteessä, ja nyt avattu keskusteluyhteys opettajiin pitää yllä, jotta mahdollisiin muutostarpeisiin voidaan myös jatkossa reagoida ajoissa.

Oma mielipiteeni on, että kirjastolla tulisi olla tietty henkilö, joka toimisi sekä yhteyshenkilönä kulttuurilaitoksiin, kouluihin ja muuhun Kulttuuripolku-organisaatioon päin että projektin kehittäjänä. Isoimman osan työstä haukkaa sisältöjen suunnittelu, päivitys, sähköiseen muotoon saattaminen sekä yhteistyön ylläpitäminen ja kehittäminen. Jotta Kirjastopolusta tulisi luonnollinen osa kirjaston ja koulun välistä yhteistyötä, toimintaa tulisi kehittää ja ylläpitää tehokkaasti koko ajan. Osana tätä näen Kirjastopolun verkkomateriaalin ja tiedotusmateriaalien edelleen kehittämisen. Verkkomateriaalien ja tehtäväsisältöjen edelleen kehittäminen yhteistyössä koulun kanssa vastaisi myös hyvin Opetus- ja kulttuuriministeriön (2009) viimeisintä linjausta lasten ja nuorten tiedonhallintataitojen ja kouluyhteistyön edelleen kehittämisestä. Henkilökuntatiimin perustaminen oli oikea askel kohti toimivampaa yhteistyötä eri toimipisteiden välillä. Lisäksi tämä lisää kirjastovie-railuja käytännön työssään toteuttavien ihmisten mahdollisuutta vaikuttaa Kirjastopolulla tarjottaviin sisältöihin.

Seitsemäsluokkalaisten Kulttuuripolun Kirjastopolku kehitettiin lähtökohtaisesti sille idealle, että yläkoululaisten olisi hyvä käydä tutustumassa pääkirjastoon. Jatkossa heidän kohdallaan voisi tarkastella myös mahdollisuutta, jossa Hauholan koulun oppilaat tutustuisivat lähikirjastoonsa. Heidän kohdallaan ylitsepääsemättömäksi esteeksi kun voivat muodostua kuljetukseen liittyvät ongelmat, vaikka periaatteessa Kirjastopolku-käynti pääkirjastoon on vain kerran koko peruskoulun aikana. Jatkossa olisikin hyvä pohtia vielä lisää sitä, onko parempi, että yläkoululaiset käyvät pääkirjastolla Kirjastopolku-käynnillä vai että he ylipäättään käyvät tutustumassa kirjastoon, vaikka se sitten olisi lähikirjasto?

Tehdessäni tiedonhakua yleisten kirjastojen kirjastoyhteistyön selvittämiseksi, pohdin useaan otteeseen sitä, että aiheesta pitäisi tehdä tarkempi tutkimus. Osa kirjastoista on laittanut ohjelmasisällöt melko tarkkaan myös Internet-sivuilleen, mutta joidenkin kirjastojen toiminnasta ei löydy pahimmassa tapauksessa muuta tietoa kuin yhteystiedot ja aukioloajat. Koska kirjastojen kotisivujen tutkiminen ei auta tutkimuksessa alkua pidemmälle, voisi aiheesta laatia aluksi esimer-

kiksi kyselyn, jossa selvitettäisiin kuinka suunnitelmallista kirjastojen ja koulujen yhteistyö on ja miten he toteuttavat sitä. Olisi myös mielenkiintoista tietää, mitä osa-alueita mikin tarjottava ohjelma tarkalleen ottaen sisältää ja millä keinoilla sisältöjä koululaisille opetetaan. Viivi Raunola (2005) selvitti opinnäytetyössään 3.–6. luokkalaisten mielipiteitä Kirjastopolkukäynneistä Turun kaupunginkirjastossa. Olisi kiinnostavaa tietää laajemmin lasten ja nuorten ajatuksista koskien kaikkia Kulttuuripolku-hankkeita sekä ovatko heidän mielipiteensä kirjastosta ja yleensä kaupungin kulttuuritarjonnasta muuttuneet jotenkin.

LÄHTEET

Aalto, M. 2004. Riihi verkko-opiskeluympäristönä. Teoksessa E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto: ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 149 – 154.

Alameri-Sarjama, R. 2007a. Nuorten kirjahyllyt: kirjaston murtovesikokoelma. Teoksessa R. Alameri-Sarjama (toim.) Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 120 – 128.

Alameri-Sarjama, R. 2007b. Tervetuloa sitten aikuisina!: nuoret kirjaston asiakkaina. Teoksessa R. Alameri-Sarjama (toim.) Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 12 – 20.

Alaraasakka, Paula. Korkeasti koulutettujen prosentuaalinen osuus. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja: Marja Kettunen. 28.2.2011.

Anttila, A. & Rensujeff, K. 2009. Taiteen taskurahat: lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen. Taiteen Keskustoimikunta, tutkimusyksikön julkaisuja 2009: 35.

Brehm-Heeger, P. 2008. Serving urban teens. Connecticut: Libraries unlimited.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 2011. Kainuun työllisyyskatsaus, helmikuu 2011: työttömyys vähenee taas ripeästi Kainuussa. Kajaani: Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Hakupäivä 24.3.2011,
<http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/KainuunELY/Ajankohtaista/Julkaisut/Tyllisyyskatsaukset/Työllisyyskatsaukset%202011/Työllisyyskatsaus%20helmikuu%202011.pdf>.

Forsman, J. Vast: Kirjaston kulttuuripolusta. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 2.9.2010.

Forsten, M. 2007. Pelit ja pelaaminen kirjastossa. Teoksessa R. Alameri-Sarjama (toim.) Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 53–71.

Frantsi, H. 2005. Tiedonhallintaa perusopetuksessa. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu oy, 37–47.

Gaunt, J., Morgan, N., Somers, R., Soper, R. & Swain, E. 2009. Opas informaatiolukutaidon opetukseen. Keski-pohjanmaan ammattikorkeakoulu 2009: B: Ajankohtaista – Aktuellit

Grünthal, S. 2007. Kirjan matka tekijöiltä kouluun ja opettajankoulutukseen. Teoksessa T.-L. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisen ja lukemisen ehdoista 2000-luvulla. Tampere: Tampere University Press, 124–133.

Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. Lasten taidekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.

Heino, M. & Valtakorpi, H. 2004. Kirjastoammatillinen osaaminen koulukirjastossa. Teoksessa E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto: ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 35–39.

Heinonen, A. 2009. Kirjaston välineet tarjota mediakasvatusta kouluille: vinkkaus ja tiedonhaku. Teoksessa S. Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus, 137–151.

Heiskanen, I. 2003. Itseisarvoista vai hyödynnettävää? Teoksessa E. Pirnes (toim.) Kulttuurin aika: kulttuurin ja kulttuuripolitiikan merkityksestä yhteiskunnassa. Opetusministeriön julkaisuja 2003: 13. 47–50.

Herkman, J. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.

Hinkkanen, H. 2005. Kirjaston ja koulun yhteistyön muodonmuutos: kohti elämyksellisempää kirjastonkäytön opetusta? Oulun yliopisto. Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos. Pro gradu –tutkielma.

Hirvi, V. 1999. Koulujen kirjasto- ja tietopalvelujen kehittäminen osana koulun pedagogista kehittämistä. Teoksessa Luku- ja tiedonhallintataidot 2000+: koulun ja kirjaston yhteinen haaste : 4.5.1999 pidetyn valtakunnallisen seminaarin puheenvuoroja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 7–9.

Holmberg, K., Huvila, I., Kronqvist-Berg, M., Nivakoski, O. & Widén-Wulff, G. 2009. Kirjasto 2.0: muuttuva osallistumisen kulttuuri. Helsinki: BTJ Kustannus.

Humalainen, P. 2010. Koulun ja kirjaston yhteistyön kehitys, nykytila ja kehittymismahdollisuudet: tapaustutkimus Laihialta. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median laitos. Pro gradu –tutkielma. Hakupäivä 7.2.2011, <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu04359.pdf>.

Hypén, K. 2007. Romaanilainaan paluu. Teoksessa T.-L. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisen ja lukemisen ehdoista 2000-luvulla. Tampere: Tampere University Press, 91–123.

Härkönen, R-S. 1999. Mediamaiseman muutoksia. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa: opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Helsinki: Opetushallitus; BTJ Kirjastopalvelu, 35–48.

Inkinen, T. 2005. Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan. Teoksessa A. R. Lahikainen (et al.) (toim.) Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus, 9–18.

Julkunen, M-L. 1990. Lapsi ja tieto. Teoksessa L. Teinilä, L. Laulajainen, R. Rinta-Tassi, G. Spring & L. Korhonen (toim.) Lapsi, kieli ja mieli: lasten kulttuurista ja kirjastosta. Helsinki: Kirjastopalvelu, 35–44.

Jäppinen, E. 2007. Erilaisia kirjastonkäyttäjiä?: pointti on nuorten oma paikka. Teoksessa R. Alameri-Sarjama (toim.) Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 21–32.

Jääskeläinen, P. 1999. Oppimistehtävät ja tiedonhankinta. Teoksessa Luku- ja tiedonhallintataidot 2000+: koulun ja kirjaston yhteinen haaste : 4.5.1999 pidetyn valtakunnallisen seminaarin puheenvuoroja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 20–24.

Kainet –Kainuun verkkokirjasto. Hakupäivä 28.2.2011, <http://kirjasto.kainuu.fi/>.

Kainulainen, T. Kirjasto & koulut Kuopiossa. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 21.9.2010.

Kainulainen, Ti. Re(2): Kirjasto & koulut Kuopiossa. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 26.3.2011.

Kainuun museo. 2009. Hakupäivä 3.3.2011, <http://www.kajaani.fi/kainuunmuseo/>.

Kajaanin kaupunginteatteri. 2011a. Kajaanin kaupunginteatteri –liikelaitos. Hakupäivä 7.2.2011, http://www.kajaaninteatteri.fi/index.asp?pid=622&level_id=1.

Kajaanin kaupunginteatteri. 2011b. Teatterimme. Hakupäivä 7.2.2011, <http://www.kajaaninteatteri.fi/index.asp?pid=19>.

Kajaanin kaupunki, kaupungin hallitus. 2009. Kajaanin kaupungin talouden tasapainottamisohjelma 2010 – 2016. Hakupäivä 28.2.2011, http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Talouden%20tasapainottaminen/KH%20Talouden%20tasapainottamisohjelma%202010-2016.pdf.

Kajaanin kaupunki. 2010a. Kajaanilaisen perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämisohjelma vuosiksi 2010 – 2020-kouluverkkoisuus. Hakupäivä 20.6.2010, http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kouluverkkoselvitys/Kouluverkkoselvitys%2001012010.pdf.

Kajaanin kaupunki. 2010b Kajaanin kaupunginkirjasto – Kainuun maakuntakirjasto. Hakupäivä 20.6.2010, <http://www.kajaani.fi/kirjasto>.

Kajaanin kaupunki 2010c. Kajaanin kaupungin näkemys – Kainuu 2013. Hakupäivä 20.6.2010, http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Kainuu%202013/Kajaanin%20Kainuu%202013%20selvitys3.2.10.pdf.

Kajaanin kaupunki. 2010d. Kajaanin väestömuutokset 2010. Hakupäivä 7.2.2011,
<http://www.kajaani.fi/Kaupunkitieto2/Tilastotietoa/Vaesto/Kajaanin-vaestonmuutokset-2010/>.

Kajaanin kaupunki 2010e. Kaupunkiorganisaatio 1.1.2011. Hakupäivä 28.2.2010,
http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Organisaatiokaaviot/kaupunkiorganisaatio2011.pdf.

Kajaanin kaupunki 2010f. Sivistystoimiala 1.1.2011. Hakupäivä 28.2.2010,
http://www.kajaani.fi/Tiedostot/G3_tiedostot/Organisaatiokaaviot/sivistystoimiala2011.pdf.

Kajaanin kaupunki. 2010g. Yleistietoa. Hakupäivä 7.2.2011,
<http://www.kajaani.fi/Kaupunkitieto2/Yleistietoa/>.

Kajaanin taidemuseo. 2010. Hakupäivä 7.2.2011, <http://www.kajaani.fi/taidemuseo/>.

Karjalainen, R-L., Kirjastonjohtaja, Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto. 2010. Keskustelu
3.9.2010. Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto.

Karvonen, E. 1997. Kohti relationaalista tietokäsitystä. Teoksessa K. Stachon (toim.) Näkökulmia
tietoyhteiskuntaan. Tampere: Gaudeamus, 171–204.

Kettunen, M. 2010a. Muistio 1/2010. Suunnittelupalaveri 27.5.2010. Tekijän hallussa.

Kettunen, M. 2010b. Raportti: kirjastonhoitajien ja –virkailijoiden kanssa käydyt keskustelut 7.9.,
8.9. ja 24.9.2010. Tekijän hallussa.

Kirjastolaki 4.12.1998/904. Hakupäivä 29.8.2010,
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980904>.

Kirjastopoliittinen ohjelma 2001 – 2004: työryhmän muistio. Opetusministeriö. Kulttuuri-, liikunta-
ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja 2001: 2.

Kirjastostrategia 2010: tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka. 2003. Helsinki: Opetusministe-
riö. Opetusministeriön julkaisuja 2003: 1.

Kirstinä, L. 2001. Odysseus tekstien merellä: lukemisen muodonmuutokset Jukolasta nyky-Suomeen. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu : lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi, 15–22.

Koistinen, J. 2007. Kotimaisen kaunokirjallisuuden juhlavuodet. Teoksessa T-L. Hypén (toim.) Kirjan matka tekijöiltä lukijoille: puheenvuoroja kotimaisen kaunokirjallisuuden luomisen ja lukemisen ehdoista 2000-luvulla. Tampere: Tampere University Press, 45–64.

Kontio, S., vastaava kirjastovirkailija, Kajaanin kaupunginkirjasto. 2010. Keskustelu 8.9.2010. Lehtikankaan lähikirjasto.

Koskela, L. & Lankinen, P. 2003. Opas kaunokirjallisuuden lukemiseen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas : 197.

Koski, M. 2008. Kirjavinkkejä yläkoululaisille. Helsinki: BTJ Kustannus.

Koulukirjasto. 2010. Koulukirjastomme. Hakupäivä 22.9.2010, <http://www.edu.ouka.fi/koulut/sivu1.cfm?ots=1&h1=266>.

Kurtti-Matero, E. 2004. Projektisuunnitelma ja toiminnan organisointi. Teoksessa E. Kurtti-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto: ossaakko nää aatella?. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 27–32.

Köykkä, V. 1992. Koululaiset kirjastossa: kirjastonkäytön opetuksesta yleisissä kirjastoissa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma.

Lappalainen, U. 2003. Jaetaan osaamista ja vastuuta: koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 117–128.

Latvala, S. Kulttuuripolku Mikkelissä. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 9.9.2010.

Lauhikari, S. & Alin, T. 2002. Kirjasto tutuksi: kirjastokäynnin toteutus. Teoksessa E. Ainali (toim.) Kirja kantaa: tarina tukee. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 61–74.

Lehtisalo, L. 2003. Tieto, oppiminen, sivistys: avauksia ihmisen vuosisataan. Helsinki: WSOY.

Lehtonen, H. 1998. Lukemalla avaraamaan maailmaan. Jyväskylä: Atena.

Lindberg, P. & Valtakorpi, M. 1999. Saman katon alla: yleinen kirjasto koulukirjastona. Teoksessa Luku- ja tiedonhallintataidot 2000+ : koulun ja kirjaston yhteinen haaste: 4.5.1999 pidetyn valtakunnallisen seminaarin puheenvuoroja. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 25–28.

Lovio, M. 1999. Saatteeksi. Teoksessa Luku- ja tiedonhallintataidot 2000+: koulun ja kirjaston yhteinen haaste. 4.5.1999 pidetyn valtakunnallisen seminaarin puheenvuoroja. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 3–4.

Mäkelä, M-L. 2001. Kirjavinkkareilta klassikkoihin: luku- ja kirjasto- ja yhteistyöstä. Teoksessa T. Korolainen (toim.) Kirjaseikkailu: lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi, 23–38.

Mäkinen-Laitila, S. 2009. Mediakasvatus ammattikorkeakoulujen kirjastoalan opetuksessa. Teoksessa S. Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus, 115–134.

Niiniluoto, I. 1989. Informaatio, tieto ja yhteiskunta: filosofinen käsitteanalyysi. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Oulun koulukirjasto. 2008. Ehdotus Oulun kaupungin perusopetuksen tiedonportaisiin (1.–9. – luokat). Hakupäivä 22.9.2010,
http://www.edu.ouka.fi/koulut/tiedostot_62/pdf/Ehdotus%20Oulun%20kaupungin%20perusopetuksen%20tiedonportaisiin1%20%281.%20%E2%80%93%209.%20%E2%80%93%20luokat%29.pdf.

Opetusministeriö. 2006. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus: opetusministeriön toimenpideohjelma 2006 – 2010. Hakupäivä 29.8.2010,
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm_18_opm6.pdf?lang=fi.

Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015: Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet.

Hakupäivä 2.3.2011,

<http://www.okm.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm32.pdf?lang=fi>.

Oulun kaupunginkirjasto. 2010. Kirjastoreitti: kirjasto tutuksi jokaiselle Oulun koululaiselle. Haku-

päivä 17.10.2010, <http://www.ouka.fi/kirjasto/lapset/kirjastoreitti2.pdf#zoom=100>.

Peltonen, M. VL: Kysymys opiskelijalta: Kirjastopolusta (KULPS?). Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 7.9.2010.

Peltonen, M. VS: VS: muutama jatkokysymys Kirjastopolusta. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 24.3.2011.

Peltonen, M. 2007. Mitä tarkoittaa KVG?: nuoret, kirjasto ja tiedonhallintataidot. Teoksessa R. Alameri-Sarjama (toim.) Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 129–148.

Pervala, T. 2007. Mennäänks koneille?: nuorten tietokoneenkäyttö kirjastossa. Teoksessa R. Alameri-Sarjama (toim.) Nuorten kirjastotyön käsikirja. Helsinki: BTJ Kustannus, 80–104.

Pietikäinen, S. 2003. Kulttuurin aika. Teoksessa E. Pirnes (toim.) Kulttuurin aika: kulttuurin ja kulttuuripolitiikan merkityksestä yhteiskunnassa. Opetusministeriön julkaisuja 2003: 13. 77–80.

Puolakka, H., Heino, M. & Kurttila-Matero, E. 2004. Kaupunginkirjasto ja koulut yhteistyöhön. Teoksessa E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto: ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 155–161.

Raunola, V. 2005. Alakoululaisten tiedonhaun opetus ja kokemuksia Kulttuuripolkukäynneiltä Turun kaupunginkirjastosta. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Rissanen, K. 1998. Joustavat oppimisympäristöt. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Acta: 91/1998.

Romppainen, E. Nuorisopoliittinenohjelma. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja: Marja Kettunen.
28.5.2010.

Saarinen, P. & Korkiakangas, M. 2009. Lukemaan vai tietokoneelle?: nuorten lukemisharrastuksen muuttuminen 1960-luvulta 2000-luvulle. Jyväskylä: BTJ Kustannus.

Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa S. Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ Kustannus, 9–26.

Sapman, P. VS: VS: Mikkelin kirjastopolusta. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen.
21.9.2010.

Sarjala, J. 1999. Koulukirjastot tietoyhteiskunnassa. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa: opas uuteen koulu- ja oppilaitoskirjastoon. Helsinki: Opetushallitus & BTJ Kirjastopalvelu, 9–12.

Sarmavuori, K. 1998. Tie kiinnostukseen: lukemisen ja kirjallisuuden opetuksen aktivointimenetelmät. 2. painos. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu oy.

Setälä, P. 2003. Eurooppalainen Suomi. Teoksessa E. Pirnes (toim.) Kulttuurin aika: kulttuurin ja kulttuuripolitiikan merkityksestä yhteiskunnassa. Opetusministeriön julkaisuja 2003: 13. 13–16.

Sinko, P. 2005. Koulukirjaston pedagoginen perusta. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu oy, 19–36.

Sivistyksen avaimet: opetus ja kulttuuri matkalla vuoteen 2010. 2002. O. Luukkainen (toim.). Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Stachon, K. 1997. Tietoyhteiskunta on nuori yhteiskunta. Teoksessa K. Stachon (toim.) Näkökulmia tietoyhteiskuntaan. Tampere: Gaudeamus, 7 – 21.

Suomen Unesco –toimikunta. 2001. Unescon yleisten kirjastojen julistus : Unescon koulukirjasto-julistus. Hakupäivä 22.9.2010,
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kansainvaelliset_asiat/kansainvaelliset_jaerjestoet/unesco/sopimukset/Liitteet/unescon_kirjastojulistukset.pdf.

Tilastokeskus. 2011. Tietoa kunnittain: Kajaani. Hakupäivä 7.1.2011,
<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/205.html>.

Tuominen, K. 1997. Children, Libraries and Information Technology: Results of User Need Analyses. Helsinki: The Association of Finnish Local and Regional Authorities.

Vaara, M. VS: Kysymyksiä Kirjastoreitistä. Sähköpostiviesti: vastaanottaja Marja Kettunen. 27.9.2010.

Wicks, J. 1995. Patterns of Reading among Teenage Boys: the Reading Habits and Book Preferences of 13 – 15-year-old Boys. New Library World. 96 (1112), 10 – 16. Hakupäivä 1.2.2011,
<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0307-4803&volume=96&issue=5&articleid=859913&show=html>.

Young adult library services association & Jones, P. 2002. New Directions for Library Service to Young Adults. Chicago: American Library Association.

Ziarnik, N. R. 2003. School & Public Libraries: Developing the Natural Alliance. Chicago: American Library Association.

**SISÄLTÖERITTELY KIRJASTOJEN KOTISIVUILLA
OLEVISTA SUUNNITELMALLISEN KIRJASTONKÄYTÖN
OPETUKSEN SISÄLLÖISTÄ**

LIITE 1

	Espoo	Hyvinkää	Kopio	Mikkeli	Turku	Helsinki	Jyväskylä	Nurmijärvi	Oulainen	Oulu	Raase	Salo	Seinäjoki	Tampere	Tervo	Tornio	Valkeakoski	Vhti	Yleiska	Hämeenlinna	Helsinki	Kempele	Lieska	Noussainen	Pielisjärvi	Ranua	muutettu yhteensä/kt
Opastettu käynti																											
kirjastonkäytön opetus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	26
-lainaus		x				x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x		x		16
-palautus		x				x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x				14
hyllyjärjestys; luokitus	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x					17
kirjastossa käyttäytyminen		x						x								x	x	x	x	x	x						8
kirjastokortti	x				x			x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x		x		17
oppimistehtävät				x				x	x	x	x	x				x	x	x	x	x		x		x			12
aineiston käsittely		x		x				x	x	x		x				x	x	x	x		x	x	x			x	14
kirjan rakenne		x									x	x				x						x					5
satuhetki			x								x					x											3
kirjaston esittely; osastoesitys		x	x			x		x			x					x	x	x	x	x		x	x	x			13
Lukemisen edistäminen																											
lukudiplomi	x		x	x		x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	20
kirjavinkkaus	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x		x		x	22
kirjapaketti; teemapaketit				x		x						x				x	x										5
aiheviikkokaus						x		x													x						3
lukupiiri: nuoret/lapset		x																									1
Tiedonhallintataidot																											
tiedonhauun opetus	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	23
-kirjaston aineistotietokanta	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x		x		21
-muut tietokannat; Arto, Aleksi ym.		x			x		x	x				x				x	x	x	x	x	x	x				x	14
-Internet tiedonhaku	x	x			x				x	x	x	x	x			x	x		x	x	x	x	x				15
hakuteokset		x		x		x					x					x	x				x						7
asiasanoitus		x						x				x	x			x	x	x	x		x	x					10
luokitus		x				x	x	x		x	x	x	x			x	x	x	x		x	x	x				14
Boolean operaattorit		x										x				x											3
lähdekritiikki	x	x			x			x			x	x	x			x	x	x		x	x				x		14
lähdemerkinnät		x		x				x				x	x			x					x	x					8
tekijänoikeus		x						x				x									x	x					5
mindmap; muu suunnittelu					x																x	x					3
oppimistehtävät	x				x	x		x						x		x	x			x	x	x	x				11
esitelmän teko; projektit		x			x			x			x	x				x	x	x	x	x	x	x					11
sisällön tuottaminen verkkoon																				x							1
Netti ketti												x				x											2
tietoturva		x										x															2
Sisällöt Internet-sivuilla																											
kirjallisuuden aiheuettelot		x				x	x		x				x			x		x					x				8
kirjavinkit; lukuvinkit		x	x			x	x		x			x	x							x	x					x	10
kirja-arvostelut; muut tekstit												x	x					x			x						3
linkkivinkit		x	x			x	x	x		x	x	x				x	x	x	x	x	x	x	x			x	18
tiedonhakuoppaat		x				x	x					x										x					5
oppimateriaalit	x	x	x			x	x				x	x	x			x				x	x	x					12
ohjeet oppilaille		x						x				x						x		x	x	x					6
ohjeet opettajille		x	x						x			x					x	x	x	x	x	x					10
ajanvarauslomake									x				x							x						x	4

VIIKKO 36	VIIKKO 37	VIIKKO 38	VIIKKO 39	VIIKKO 40	VIIKKO 41	VIIKKO 42	VIIKKO 43	VIIKKO 44	VIIKKO 45	VIIKKO 46	VIIKKO 47	VIIKKO 48
projekti suunnitelma, aloituspalaverit												
7. luokan sisällön kehittäminen												
				henkilöstölle tiedottaminen	testaus							
		testaussuunnitelma			korjaukset 7. luokan sisältöön							
				4. luokan sisällön kehittäminen								
					1. luokan sisällön kehittäminen							
					Esikoululaisten sisällön kehittäminen							
								korjaukset sisältöihin				
					tiedotusmateriaalien tuottaminen			henkilöstölle tiedottaminen				
Käyttöönottosuunnitelma (resurssien kartoittaminen, yhteistyökuviot ja aikataulut)												
											Projektin päättäminen	

VIKKO 36	VIKKO 37	VIKKO 38	VIKKO 39	VIKKO 40	VIKKO 41	VIKKO 42	VIKKO 43	VIKKO 44	VIKKO 45	VIKKO 46	VIKKO 47	VIKKO 48
projektisuunnitelma, aloituspalaverit												
Kulttuuripolun Kirjastopolun kehittäminen 7. luokalle												
			henkilöstölle tiedottaminen	7. luokka testaus								
				korjaukset 7. luokan sisältöön	henkilöstölle tiedottaminen	7. luokka 2. testaus	Korjaukset 7. luokan sisältöön ja Kulttuuripolun Kirjastopolun käyttöönotto					
Kirjastopolun ryhmien määrittely, sisältöjen kehittäminen ja tehtävien testaus												
			Tiedotusmateriaalien tuottaminen									
Käyttöönottosuunnitelma (raportointi, resurssien kartoittaminen, yhteistyökuviot ja aikataulut)												
												Lopputilaisuus
												Projektin päättäminen

KUTSU

Hyvä äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja

*Kajaanin kaupungin Kulttuuripolku -hankkeen mukaisesti
seitsemäsluokkalaiset tutustutetaan ohjatusti tästä vuodesta alkaen
kirjastoon. Tutustumiskäynnin sisältö ja tavoitteet noudattelevat
kirjastonkäytön suunnitelmaa, joka perustuu Kajaanin kaupungin
perusopetuksen opetussuunnitelmaan.*

*Kajaanin kaupunginkirjasto kutsuu nyt kaikkia seitsemäsluokkalaisia
osallistumaan opettajansa johdolla Kulttuuripolun Kirjastopolulle. Katso
tarkemmat tiedot ja varausohjeet ohessa olevasta Kirjastopolun esitteestä.*

Sydämellisesti tervetuloa!

Ystävällisin terveisin

KAJAANIN KAUPUNGINKIRJASTO – KAINUUN MAAKUNTAKIRJASTO

KUTSU

Hyvä Otanmäen koulun äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja

Kajaanin kaupungin Kulttuuripolku -hankkeen mukaisesti seitsemäsluokkalaiset tutustutetaan tästä vuodesta alkaen ohjatusti kirjastoon. Tutustumiskäynnin sisältö ja tavoitteet noudattelevat kirjastonkäytön suunnitelmaa, joka perustuu Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaan.

Kajaanin kaupunginkirjasto kutsuu nyt kaikkia seitsemäsluokkalaisia osallistumaan opettajansa johdolla Kulttuuripolun Kirjastopolulle. Järjestämme tarvittaessa bussikuljetuksen projektirahoituksen puitteissa Kirjastopolulle tänä lukuvuonna (2010 – 2011) suuntaaville Otanmäen koulun 7. luokan oppilaille. Lisätietoja Kirjastopolusta saat ottamalla yhteyttä lasten- ja nuortenosaston johtaja Paula Alaraasakkaan puh. _____, sähköposti _____

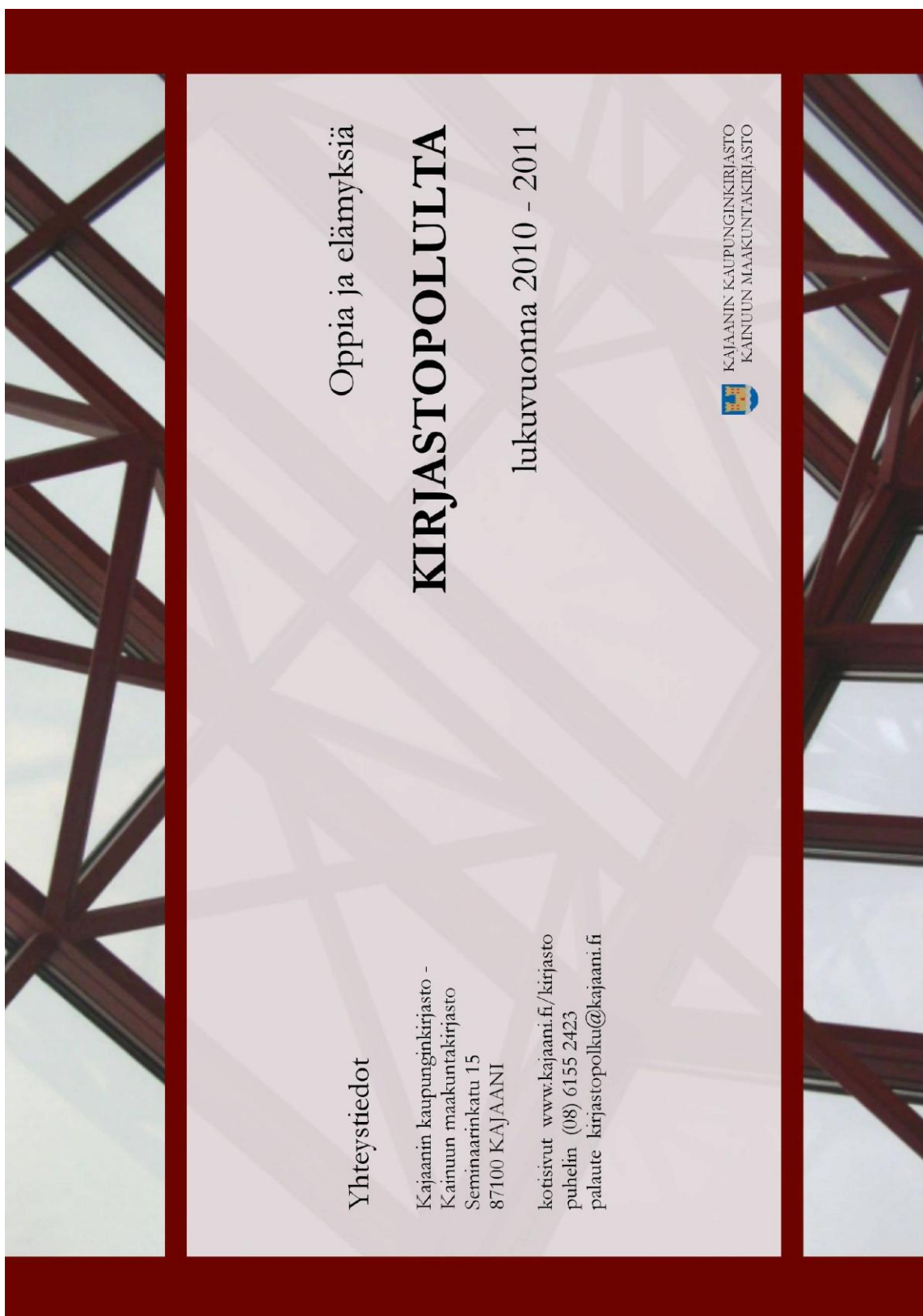
Sydämellisesti tervetuloa!

Ystävällisin terveisin

ERKKI ROMPPAINEN

KIRJASTOTOIMENJOHTAJA

KAJAANIN KAUPUNGINKIRJASTO – KAINUUN MAAKUNTAKIRJASTO

TERVETULO A KIRJASTOPOLULLE!

Kajaanin kaupungin kulttuurilaitosten Kulttuuripolku johtaa peruskoulun seitsemäluokkalaisten kirjastoon lukuvuonna 2010 - 2011. Kaikkien 7. luokkien yhteistyökirjastona toimii pääkirjasto.

Seitsemäluokkalaisten ohjelma

- o Käinet -verkkokirjasto ja linkkivinkit
- o opastettu kierros kirjastossa
- o kirjallisuuden aihevinkkaus

Ohjelman kesto on 45 minuuttia.

Varaa aika Kirjastopolulle

Soita ja neuvottele aika
puhelin (08) 6155 2423

tai täytä varauslomake kotisivuillamme
www.kajaani.fi/kirjasto

Varaus tulisi tehdä vähintään viikkoa ennen suunniteltua vierailuajanakohtaa. Aikaa varatessasi ilmoita yhteystietosi, mistä koulusta olette tulossa ja millainen ryhmä on kyseessä. Kannattaa myös miettiä etukäteen vaihtoehtoinen päivämäärä halutulle vierailuajanokohdalle.

Suositusryhmäko ko käynnillä on n. 20 oppilasta.

Nähdään Kirjastopolulla!

OSA 2

SUUNNITELMA KAJAANIN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSEN JA PERUSOPETUKSEN KIRJASTONKÄYTÖN OPETUKSESTA

Kajaanin kaupunginkirjasto
Kainuun maakuntakirjasto
18.11.2010

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
1 VARHAISKASVATUS	5
1.1 Kirjastonkäytön tavoitteet	5
1.2 Ohjattu kirjastokäynti esikoulussa	6
2 VUOSILUOKAT 1 – 2	7
2.1 Kirjastonkäytön tavoitteet	7
2.2 Ohjattu kirjastokäynti 2. luokalla	7
3 VUOSILUOKAT 3 – 4	8
3.1 Kirjastonkäytön tavoitteet	8
3.2 Ohjattu kirjastokäynti 3. luokalla	9
4 VUOSILUOKAT 5 – 6	10
4.1 Kirjastonkäytön tavoitteet	10
4.2 Ohjattu kirjastokäynti 5. luokalla	11
5 VUOSILUOKKA 7	12
5.1 Kirjastonkäytön tavoitteet	12
5.2 Ohjattu kirjastokäynti 7. luokalla Kulttuuripolun Kirjastopolulla	12
6 VUOSILUOKAT 8 – 9	13
6.1 Kirjastonkäytön tavoitteet	13
6.2 Ohjattu kirjastokäynti 9. luokalla	14
LÄHTEET	15
LIITTEET	16

1 JOHDANTO

Tämä kirjaston ja koulun vastuualueita selventävä suunnitelma sisältöineen on tuotettu Kirjastopolku-projektin yhteydessä syksyn 2010 aikana. Suunnitelman päätavoitteena on näyttää kirjasto sekä elämyksellisenä että sivistyksellisenä paikkana. Tavoitteissa ja sisällöissä on otettu huomioon paitsi perusopetuksen opetussuunnitelma myös opettajien toiveet. Tiedonhallintataitojen opetuksen kohdalla on tarkasteltu äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoissa mainittuja tiedonhallintataitoihin liittyviä asioita, Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman ikäryhmäkohtaisia tavoitteita ja sisältöjä sekä Oulun Tietoyhteiskunnan koulukirjasto-projektissakin käytettyä Tiedonportaat -mallia. Lisäksi on tutkittu ja käytetty apuna Espoon ja Oulun kaupunkien kirjaston ja koulun välistä kirjastonkäytön opetussuunnitelmaa. Kirjastonkäytön tavoitteet ja sisällöt on laadittu yhteistyössä Kirjastopolku-työryhmän sekä kirjaston Kirjastopolku henkilöstötiimin kanssa. Yhdessä laaditun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kaikki luokka-asteet kattavan suunnitelman tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten kirjastonkäyttöä, parantaa kirjastonkäyttöön ja tiedonhankintaan liittyviä taitoja sekä innostaa lapsia ja nuoria lukemaan ja tätä kautta lisätä heidän kirjallisuuden tuntemustaan.

Suunnitelman mukaan kaikille ikäryhmille varhaiskasvatuksesta peruskoulun yhdeksäsluokkalaisiin on määritelty kirjastonkäytön tavoitteet sekä opetuksen sisällöt. Tällä hetkellä ohjatusti ja järjestelmällisesti kirjastoon tutustuvat ainoastaan seitsemännen luokan oppilaat Kulttuuripolun Kirjastopolun merkeissä. Projektin aikana kartoitettiin kuitenkin mahdollisuus tarjota ohjattu kirjastokäynti myös muille luokka-asteille. Selvitystyön tuloksena päädyttiin malliin, jossa **tietyn ikäryhmän kattava ohjattu kirjastokäynti voidaan tarjota toisen, kolmannen ja viidennen luokan oppilaille sekä seitsemännen luokan oppilaille Kulttuuripolun yhteydessä**. Kirjasto on laatinut tavoitteet ja sisällöt myös esikoululaisille sekä peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaille, mutta ohjattujen kirjastokäyntien järjestäminen edellä mainituille ikäryhmille ei toistaiseksi sisälly suunnitelmaan.

Liitteisiin on koottu kirjaston laatimia kirjastonkäytön ja tiedonhaun itsenäiseen opiskeluun liittyviä ikäryhmäkohtaisia tehtäviä oikeine vastauksineen. Lisäksi kirjaston puolesta toivotaan, että opettajat valmistaisivat oppilaat kirjastokäynnille edellisellä oppitunnilla esimerkiksi keskustelemalla kirjastosta ja pyytämällä ottamaan mukaan kirjastokortin, jotta oppilaalla on mahdollisuus myös

lainata kirjoja käydessään kirjastossa. Pyydetään myös kertaamaan kirjastokäynnillä läpikäytyjä asioita seuraavan tunnin alussa. Opettajat voivat halutessaan käyttää kertauksen apuna kirjaston laatimia itsenäisiä kertaustehtäviä (liitteet 5, 8, 12, 13).

Kirjastopolun puitteissa pyritään järjestämään vuosittain teemapäivä, jolloin järjestetään osallistuvaa ohjelmaa Kirjastopolun kohderyhmille. Lisäksi annetaan 7.–9. luokkalaisille mahdollisuus tuoda pääkirjaston nuortenosastolle esille omia luovia teoksia kuten runoja, sarjakuvia, kirja-arvosteluja tai muita samantyyppisiä teoksia.

Suunnitelman tavoitteet ja sisällöt on hyvä päivittää syksyisin ennen koulun alkua Kirjastopolkutyöryhmän ja kirjaston henkilökuntatiimin välisissä palavereissa vuoden aikana saadun palautteen pohjalta. Itsenäiset tehtävät päivitetään tarpeen vaatiessa. Suunnitelman loppuun on koottu yhteistyöluettelo, linkkivinkit sekä ikäryhmäkohtaiset kertaustehtävät. (Liitteet 1–14).

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksen yleisen kasvatuksen ja oppimisen tavoitteena on muun muassa kehittää lapsen minäkuva ja tutustuttaa lapsi erilaisiin taidemuotoihin ja kulttuuriin. Oppimisympäristö voi olla päiväkodin lisäksi myös lähiympäristön kulttuurilaitos. Oppiminen tapahtuu leikin ja toiminnan kautta opettajan johdolla, vuorovaikutteisesti tai itsenäisesti. Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman äidinkielen ja kirjallisuuden tavoitteiksi alkuopetuksessa on määritelty seuraavia asioita: tutustuu kieleen leikkien, loruillen ja riimitellen, kiinnostuu suullisen ja kirjoitetun kielen havainnoinnista ja tutkimisesta, rohkaistuu ilmaisemaan itseään erilaisissa tilanteissa, totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta sekä saa elämyksiä, kokemuksia ja mielikuvia kirjallisuudesta. Esiopetuksen sekä 1. ja 2. vuosiluokan kirjallisuuden sisältö koostuu seuraavista asioista: satuklassikoihin tutustuminen, ikätasoiseen kirjallisuuteen tutustuminen sekä kuunnellen että itse lukien ja sitä arvioiden, lastenrunous, kirjastoon tutustuminen ja lainaajana toimiminen sekä tutustuminen kirjallisuuteen myös videoina, elokuvana, kuunnelmina, teatterina sekä digitaalisessa muodossa. (Kajaanin kaupunki 2009, 5, 12–13.)

2.1 Kirjastonkäytön tavoitteet

Tärkeintä esikoululaisten kirjastonkäytön opettelussa on elämyksellisyys. Herätellään lasten kiinnostusta kirjastoa ja sen kokoelmia kohtaan. Kirjastonkäytön opetus tapahtuu leikin avulla, asioista keskustelemalla ja kirjoja lukemalla/selaamalla. Jos käynti lähikirjastossa ei ole mahdollinen, suositellaan, että lapset tutustutetaan leikin avulla lainaajana toimimiseen, kirjastossa käyttäytymiseen ja aineiston käsittelyyn päiväkodissa. Yhteistyökumppanit on määritelty taulukossa (liite 1). Päiväkodeille tarjotaan mahdollisuutta tilata kirjastosta lainaan kirjapaketteja. Mahdollisella kirjastokäynnillä tutustutaan lastenosaston toimintaan ja ikäryhmälle sopiviin aineistoihin. Kirjasto on laatinut ikäryhmälle erilaisia tehtäviä, joita voi tehdä sekä koulussa että päiväkodissa. (Liite 3, 4 ja 5.) Leikkiä voi leikkiä sekä kirjastossa että päiväkodissa. Kuten johdannossa todettiin, esikoululaisten ohjatut kirjastokäynnit eivät toistaiseksi kuulu suunnitelmaan.

2.2 Ohjattu kirjastokäynti esikoulussa

- lastenosastoon tutustuminen
- kirjaston tarjonnan esittely
- käyttäytyminen kirjastossa
- lainatun aineiston käsittely
- kuvakirjoihin ja satuihin tutustuminen kirjastokäynnillä tai kirjapakettien avulla

3 VUOSILUOKAT 1–2

Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmassa 1.–2. luokkalaisten äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen tavoitteista todetaan seuraavaa:

Vuosiluokkien 1-2 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskeinen tehtävä on jatkaa jo kotona, varhaiskasvatuksessa, erityisesti esiopetuksessa, alkanutta kielen oppimista. Opetuksen tulee olla kokonaisvaltaista, kaikki kielen osa-alueet kattavaa oppilaan arkeen liittyvää suullista ja kirjallista kommunikaatiota, joka tukee oppilaan yksilöllistä kielenoppimista. Opetuksessa on otettava huomioon, että oppilaat voivat olla oppimisprosessissaan hyvin eri vaiheissa. (Kajaanin kaupunki 2008, 25.)

Äidinkielen ja kirjallisuuden keskeisiksi sisältötavoitteiksi lukemisen ja kirjallisuuden osalta mainitaan seuraavat asiat: satuklassikoihin tutustuminen, ikätasoiseen lastenkirjallisuuteen tutustuminen sekä kuunnellen että itse lukien ja sitä arvioiden, lastenrunous, kirjastoon tutustuminen ja lainaajana toimiminen, tutustuminen kirjallisuuteen myös videoina, elokuvana, kuunnelmina, teatterina sekä digitaalisessa muodossa. (sama, 29)

3.1 Kirjastonkäytön tavoitteet

Tärkeintä on herättää kiinnostus kirjastoa ja kirjallisuutta kohtaan sekä oppia käyttämään kirjaston palveluja perustasolla. Oppilas tutustuu lähikirjastonsa lasten- ja nuortenosastoon (liite 1) opettajansa johdolla. Tavoitteena 1.–2. luokilla on, että oppilas oppii käyttämään kirjastoa ja ymmärtää miten lainattua aineistoa tulisi käsitellä. Hän oppii etsimään teoksia hyllystä kirjailijan nimellä sekä valitsemaan ja lainaamaan itselleen sopivaa luettavaa. Ikäryhmälle soveltuvat tehtävät löytyvät suunnitelman lopusta (liite 3, 4, 6 ja 7).

3.2 Ohjattu kirjastokäynti 2. luokalla

- kirjastokortin hankkiminen
- lainaaminen ja palautus
- kirjaston aineiston kohtelu ja käyttäytyminen kirjastossa
- sadut, runot, lorut ja helppolukuiset kirjat osana kirjastokäyntiä

4 VUOSILUOKAT 3–4

Vuosiluokkien 3-5 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskeinen tehtävä on äidinkielen perustaitojen oppiminen. Opetuksen tavoitteena on sujuvan luku- ja kirjoitustekniikan oppiminen, luetun ymmärtämisen syventäminen ja tiedonhankintataitojen kartuttaminen. Oppilasta ohjataan kuuntelemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan erityyppisiä tekstejä. Kirjallisuuden lukemisella ja monipuolisella kirjoittamisella on näinä vuosina itseisarvoa, mutta niillä tuetaan myös oppilaan lukutaidon, ilmaisuvarojen, mielikuvituksen ja luovuuden kehittymistä. Oppilasta harjaannutetaan myös oman lukukokemuksen jakamiseen ja käsittelemiseen. (Kajaanin kaupunki 2008, 30.)

Opetussuunnitelman mukaan 3. luokalla lukeminen ja kirjallisuus kohdistuvat seuraaviin osa-alueisiin: sadut, näytelmät, runot, sarjakuvat eläytyen ja ilmaisten, sujuvan lukutaidon vahvistaminen silmäilevän lukutaidon suuntaan, eläytyvä lukeminen, luetun tekstin ja juonen ymmärtäminen, tutustuminen kirjallisuuteen myös videoina, elokuvina, kuunnelmina ja teatterina. 4. luokkalaiset käyvät läpi seuraavia asioita: juonikaavion tekeminen ja juonesta kertominen, päähenkilön esitleminen, ajatuskartan tekeminen, kirjasta kirjoittaminen, sarjakirjojen lukeminen, vuoropuhelujen lukeminen ja käyttäminen keskusteluissa, tutustuminen kirjallisuuteen myös videoina, elokuvana, kuunnelmana ja teatterina. (sama, 34)

Tiedonhankinta- ja mediataidoissa kirjaston osuudesta mainitaan, että 3. luokkalaisten tulisi osata lainata kirjoja kirjastosta. 3. luokalla harjoitellaan myös tietokoneen, sähköpostin ja tekstinkäsittelyohjelman käyttöä sekä pohditaan Internetiä tiedon lähteenä. Heidän tavoitteenaan on oppia ymmärtämään lukemansa, ja tutustua sanomalehteen, televisioon, radioon ja puhelimeen viestintävälineenä. 4. luokkalaisten Tiedonhankinta ja mediataitojen tavoitteiksi määritellään seuraavia asioita: sujuva ja ymmärtävä lukeminen, luetut tekstit tiedonlähteenä, kirjastosta tietokirjojen etsiminen, tietokoneen käyttöä harjoitellaan tiedonlähteenä ja viestintävälineenä, tietokirjojen käyttöä tietolähteenä harjoitellaan, sanomalehtiä käytetään tiedonlähteenä. (sama, 35.)

4.1 Kirjastonkäytön tavoitteet

Tavoitteena on oppia miten kirjaston aineisto löytyy hyllystä. Tätä opetellaan tekemällä esimerkiksi 1) aakkostukseen liittyviä hakutehtäviä tai 2) opitaan löytämään tietokirjoja eri aiheista. Vierailulle tulevalla ryhmälle vinkataan ikäryhmälle sopivaa kirjallisuutta sekä lapsille suunnattu kirjallisuus.

lisuuteen ja mediakasvatukseen liittyvä Internet-sivusto Okariino, jotta kiinnostus kirjallisuutta ja lukemista kohtaan pysyisi yllä. Alla mainittu aihevinkkaus poikkeaa kirjavinkkauksesta jonkin verran. Aihevinkkauksella tarkoitetaan kirjojen esillepanoa aiheen mukaisiin ryhmiin esimerkiksi fantasiakirjallisuus, satukirjat, kirjojen sarjakuvaversioita jne. 3. luokkalaiset tutustuvat lähikirjastonsa lasten- ja nuortenosastoon (liite 1). Ikäryhmälle laaditut tehtävät (liite 8, 9 ja 10) sekä lapsille ja nuorille sopivat linkkivinkit (liite 2) löytyvät suunnitelman lopusta.

4.2 Ohjattu kirjastokäynti 3. luokalla

- aakkostus- tai luokitustehtävät
- aihevinkkaus osana kirjastokäyntiä
- Okariino

5 VUOSILUOKAT 5–6

5.–6. vuosiluokkien tavoitteissa on otettu huomioon Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelman lisäksi myös Myllyojan koulun tiedonportaat sekä Espoon kaupungin tiedonhallintataitojen ja kirjastonkäytön opetussuunnitelma. Tiedonportaissa ja Espoon kaupungin laatimassa suunnitelmassa tiedonhallintataitojen opettelu korostuu kaunokirjallisuuden tuntemusta enemmän. (Kallio, Hovinmäki & Kukkohovi-Jämsä 2004, 183; Frantsi 2005, 46.) Opetussuunnitelmassa 5. vuosiluokan tavoitteet on lueteltu 3. ja 4. vuosiluokan yhteydessä (ks. kappale 4). kuudennen vuosiluokan tavoitteet äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa ovat yhteneväiset 7–9 vuosiluokien kanssa:

Vuosiluokilla 6-9 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen ydintehtävä on laajentaa oppilaan tekstitaitoja lähipiirissä tarvittavista taidoista kohti yleiskielen ja oppilaalle uusien tekstilajien vaatimuksia. Pyrkimys on, että oppilas tulee entistä tietoisemmaksi tavoitteistaan ja itsestään kielenkäyttäjänä. Hän kehittyy tekstien erittelijänä ja kriittisenä tulkitsijana ja pystyy tuottamaan erityyppisissä viestintätilanteissa tarvitsemiaan tekstejä. Opetuksen tehtävänä on kannustaa oppilasta lukemaan ja arvioimaan kirjallisuutta, myös erilaisia median tekstejä. Opetus ohjaa oppilasta hankkimaan yleissivistävää tietoa kirjallisuudesta ja innostaa häntä tutkimaan kieltä. (Kajaanin kaupunki 2008, 37.)

5.1 Kirjastonkäytön tavoitteet

Yhteistyössä koulun kanssa jatketaan tiedonhallintataitoihin perehdyttämistä. Oppilas tutustuu lähikirjastonsa lasten- ja nuortenosastoon (liite 1). Oppilas oppii luokituksen perusteet ja osaa tehdä yksin ja yhdessä yksinkertaisia tiedonhakuja kirjaston verkkotietokannasta. Lisäksi hän ymmärtää perusasioita lähdekritiikistä. Jos ajallisesti on mahdollista, järjestetään ohjatun käynnin päätteeksi aihevinkkausta. (Aihevinkkauksella tarkoitetaan sitä, että kirjat jaotellaan ja laitetaan esille aiheen mukaisiin ryhmiin, esimerkiksi fantasiakirjallisuus, kauhukirjallisuus, lemmikkielämistä kertovia kirjoja jne.) Näillä tavoitteilla pyritään luomaan pohja tiedonhallintataitojen järjestelmälliselle ja tasavertaiselle kehitykselle sekä pitämään yllä kiinnostusta kirjastoa, kirjallisuutta ja lukemista kohtaan. Kirjaston laatimat linkkivinkkilista (liite 2) sekä tehtävät (liite 10, 11 ja 12) löytyvät suunnitelman lopusta.

5.2 Ohjattu kirjastokäynti 5. luokalla

- Kainet-verkkokirjaston käytön alkeet
- perusasioita lähdekritiikistä
- kirjan löytäminen hyllystä
- opitun asian kertaaminen itsenäisten tiedonhakutehtävien avulla
- aihevinkkaus, jos jää aikaa

6 VUOSILUOKKA 7

Opetussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa kyseisen vuosiluokan kohdalta on kerrottu kappaleessa 5.

6.1 Kirjastonkäytön tavoitteet

Oppilas osallistuu seitsemännen luokan aikana Kajaanin Kulttuuripolun Kirjastopolulle (liite 1). Hän oppii käyttämään yleisen kirjaston sekä mahdollisen oman koulukirjastonsa palveluja aktiivisesti ja omaehtoisesti. Tavoitteiden tarkoitus on auttaa nuorta valitsemaan itselleen sopivaa lukemista ja kannustaa kehittämään tiedonhakutaitoja myös itsenäisesti. Ikäryhmälle laadittu itsenäinen kertaustehtävä (liite 13) sekä lapsille ja nuorille soveltuvat linkkivinkit (liite 2) löytyvät suunnitelman lopusta.

6.2 Ohjattu kirjastokäynti 7. luokalla Kulttuuripolun Kirjastopolulla

- aihevinkkaus osana kirjastokäyntiä
- itselle sopivan kirjallisuuden valitseminen ja lainaaminen
- linkkivinkkaus
- yleisen kirjaston palveluiden monipuolinen käyttö
- Kainet-verkkokirjaston hakuominaisuuksien kertaaminen

7 VUOSILUOKAT 8–9

Kuten edellä, Kajaanin kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmassa määritellyt laajemmat päätavoitteet äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa kyseisen vuosiluokan kohdalla on kerrottu kappaleessa 5.

Lukemista ja kirjallisuutta koskeva osuus opetussuunnitelmassa tähtää 8. vuosiluokan kohdalla seuraavien asioiden opetteluun: luetun ymmärtämisen ja kriittisen lukutavan harjoittelua asiateksien ja kaunokirjallisuuden avulla, novelleja, runoja, kirjallisuuden käsitteiden hallinta, kirjallisuuden lajityypit (nuortenromaani, salapoliisiromaani, kauhu-, fantasia- ja tieteiskirjallisuus) ja niitä edustavia kirjailijoita ja teoksia, maailmankirjallisuutta, kirjallisuusarvostelu, runot, tuottaminen ja niihin liittyvää käsitteistöä. Opetussuunnitelman mukaan 9. luokkalaiset harjoittelevat lukemisen ja kirjallisuuden saralla seuraavia asioita: kirjallisen yleissivistyksen pohjan luominen (tietoa keskeisistä kotimaisista kirjailijoista ja tutustumista heidän teoksiinsa), Kalevala ja kansanrunous, Suomen kirjallisuuden päävaiheet, kirjallisuuden peruskäsitteiden syventäminen, kirja-analyysi, laajempi kirjallinen esitys kirjailijasta tai kirjallisuudenlajista sekä näytelmän lukeminen. (Kajaanin kaupunki 2008, 41.)

8. luokalla tiedonhankinta- ja mediataidoissa korostetaan lähdemerkintöjen harjoittelua, kuvan ja graafisten kuvioiden lukemista, käydään läpi mainosta ja televisio- ja elokuvakerronnan peruskäsitteitä. 9. luokalla oppijan tavoitteiksi mainitaan seuraavat asiat: tiedonhankinta omaa kirjallista tai suullista esitystä varten erityyppisistä lähteistä (erityisesti Internet ja kirjastot), lähteiden merkitseminen ja lähdekritiikki. (sama, 43.)

7.1 Kirjastonkäytön tavoitteet

Yhdeksäsluokkalaisten tiedonhallintataitoihin liittyvät taitovaatimukset ovat luonnollisesti korkeimmat koko peruskoulussa. Tämän ikäryhmän kohdalla tie kohti informaatiolukutaitoa pitäisi olla jo hyvin pohjustettu, jotta menestymisen mahdollisuudet jatko-opinnoissa paranisivat. Oppilaan tulisi osata 9. luokan loputtua hakea tietoa monipuolisesti eri lähteistä ja arvioida tuloksia suhteessa tiedontarpeeseensa. Tämän lisäksi oppilas osaa valita itselleen sopivaa lukemista. Hän tunnistaa sekä maailmankirjallisuuden, kansallisen ja alueellisen kirjallisuuden historian klas-

sikkoteoksia sekä tärkeimpiä kirjailijoita. Hän osaa käyttää kirjastoa ja sen aineistoja monipuolisesti ja vastuullisesti sekä koulu- että vapaa-ajalla. Yhdeksännen vuosiluokan yhteistyökirjastot on määritellyt liitteenä olevassa taulukossa (liite 1). Kirjasto on laatinut 9. luokkalaisille esimerkkitiedonhakutehtäviä, joita voi käyttää Kainet-tiedonhaunopetuksen apuna (liite 14). Suunnitelman liitteitä tullaan jatkossa täydentämään 9. luokkalaisille suunnatuilla, Aleksi artikkeliviitetietokantaan liittyvillä tiedonhakutehtävillä. Kuten johdannossa jo todettiin, yhdeksäsluokkalaisten ohjatut kirjastokäynnit eivät toistaiseksi sisälly suunnitelmaan.

7.2 Ohjattu kirjastokäynti 9. luokalla

- Boolean operaattorien, asiasanastojen ja yleisten kirjastojen luokituksen käyttö
- Kainet-verkkokirjasto ja Aleksi-artikkeliviitetietokanta
- hakutuloksen arviointi ja lähdekritiikki

LÄHTEET

Aittokallio, S-L. & Jakkula, J. 2009. Kirjastonkäytön opetussuunnitelma esi- ja perusopetusikäisille Lumijoen kirjastossa. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Alin, T., Lauhikari, S. & Santaholma, K. 2002. Työkalupakki. Teoksessa E. Ainali (toim.) Kirja kantaa – tarina tukee. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 115–146.

Frantsi, H. 2005. Tiedonhallintaa perusopetuksessa. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 37–47.

Kajaanin kaupunki. 2008. Perusopetuksen opetussuunnitelma 2008. Tekijän hallussa.

Kajaanin kaupunki. 2009. Kajaanin esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelma. Tekijän hallussa.

Kallio, M., Hovinmäki, E. & Kukkohovi-Jämsä, S. 2004. Liite 5. Myllyojan koulun tiedonportaat. Teoksessa E. Kurttila-Matero (toim.) Tietoyhteiskunnan koulukirjasto – Ossaakko nää aatella? Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 183–185.

Kokkolan kaupunginkirjasto – maakuntakirjasto. 2010. Miten löydän kirjan? Aakkostustehtävä. Hakupäivä 23.11.2010, <http://lib.kokkola.fi/lastenkirjasto/aakkostustehtava.htm>.

Oulun koulukirjasto. 2008. Ehdotus Oulun kaupungin perusopetuksen tiedonportaita (1. – 9. – luokat). Hakupäivä 16.11.2010, [http://www.edu.ouka.fi/koulut/tiedostot_62/pdf/Ehdotus%20Oulun%20kaupungin%20perusopetus%20tiedonportaita%20\(1.%20%E2%80%93%209.%20%E2%80%93%20luokat\).pdf](http://www.edu.ouka.fi/koulut/tiedostot_62/pdf/Ehdotus%20Oulun%20kaupungin%20perusopetus%20tiedonportaita%20(1.%20%E2%80%93%209.%20%E2%80%93%20luokat).pdf).

Tampereen kaupunginkirjasto – Pirkanmaan maakuntakirjasto. 2001. Kirjastokäynti, 2. luokka. Hakupäivä 10.11.2010, <http://www.tampere.fi/kirjasto/lapset/harj2lk.htm>.

LIITTEET

Liite 1 : Yhteistyötaulukko

Liite 2: Linkkivinkit

Liite 3: Mitä kirjastossa tehdään?

Liite 4: Kirjajumppa

Liite 5: Kirjastoleikki

Liite 6: Siraat kirjat

Liite 7: Kirjastonkäytön säännöt

Liite 8: Aakkostuksen itsenäinen kertaustehtävä 3. – 4. luokan oppilaille

Liite 9: Aakkostustehtävä

Liite 10: Tiedonpuu –luokitustehtävä

Liite 11: Kainet –tiedonhakutehtäviä 5. – 6. luokan oppilaille

Liite 12: Tiedonhaun itsenäinen kertaustehtävä 5. – 6. luokan oppilaille

Liite 13: Kaunokirjallisuuden itsenäinen kertaustehtävä 7. luokan oppilaille

Liite 14: Kainet –tiedonhakutehtäviä 9. luokan oppilaille

PÄIVÄKODIN, KOULUN JA KIRJASTON YHTEISTYÖ

Taulukkoon on määritelty päiväkodin tai koulun yhteistyökirjasto. Huomaa erityismenettely 7. luokan kohdalla!

VARHAISKASVATUS

PÄIVÄKOTI	KIRJASTO
Huuhkajavaaran päiväkoti	Lohtajan lähikirjasto
Kuurnan päiväkoti	Pääkirjasto/Kirjastoauto
Kätönlahden päiväkoti	Pääkirjasto/Kirjastoauto
Lohtajan päiväkoti	Lohtajan lähikirjasto
Mäntylän päiväkoti	Lehtikankaan lähikirjasto
Nakertajan päiväkoti	Pääkirjasto/Kirjastoauto
Otanmäen päiväkoti	Otanmäen kirjasto
Pikku-Ketun päiväkoti	Lohtajan lähikirjasto
Purolan päiväkoti	Pääkirjasto
Päiväkoti Hoijakka	Lehtikankaan lähikirjasto
Päiväkoti Karuselli	Pääkirjasto/Kirjastoauto
Päiväkoti Menninkäinen	Lohtajan lähikirjasto
Ratamon päiväkoti	Lehtikankaan lähikirjasto
Tapiolan päiväkoti	Pääkirjasto
Vanamon päiväkoti	Pääkirjasto

VUOSILUOKAT 1 – 6

KOULU	KIRJASTO
Hauholan koulu (6. luokka)	Lehtikankaan lähikirjasto
Jormuan koulu	Pääkirjasto/Kirjastoauto
Keskuskoulu	Pääkirjasto
Kuluntalahden koulu	Pääkirjasto/Kirjastoauto

Kätönlahden koulu	Pääkirjasto/Kirjastoauto
Lohtajan koulu	Lohtajan lähikirjasto
Nakertajan koulu	Pääkirjasto
Normaalikoulu	Pääkirjasto
Otanmäen koulu	Otanmäen kirjasto
Pietari Brahen koulu	Lehtikankaan lähikirjasto
Teppanan koulu	Pääkirjasto
Vuolijoen koulu	Otanmäen kirjasto/Kirjastoauto

VUOSILUOKAT 7 – 9

7. luokalla kirjastokäynti suuntautuu Kulttuuripolun Kirjastopolun merkeissä pääkirjastolle. Toisena mainittu kirjasto on koulun lähikirjasto.

KOULU	KIRJASTOPOLKU	LÄHIKIRJASTO
Hauholan koulu	Pääkirjasto	Lehtikankaan lähikirjasto
Kajaanin lyseo	Pääkirjasto	Pääkirjasto
Keskuskoulu	Pääkirjasto	Pääkirjasto
Otanmäen koulu	Pääkirjasto	Otanmäen kirjasto

ELOKUVALINKKEJÄ

Kansallisen audiovisuaalisen arkiston sekä Valtion elokuvatarkastamon tietokanta sisältää lyhyitä tietoja elokuvista ja niiden tekijöistä sekä tietenkin näyttelijöistä.

www.elonet.fi

Kaikki elokuvista ja niiden tekijöistä Internet movie databasesessa. Sivustolle on kirjoitettu paljon arvosteluja myös suomenkielisistä elokuvista. HOX! Sivusto on englanninkielinen.

www.imdb.com

Julkaise omia lyhytelokuvia Pixoffissa! Julkaisemista varten pitää luoda käyttäjätunnus. Muista myös ottaa huomioon tekijänoikeudet lisätessäsi musiikkia elokuvaasi. Pixoffin käyttäminen on ilmaista!

www.pixoff.net

Suomen elokuvasäätiön sivuilta löydät helposti esimerkiksi elokuvaan liittyviä tilastoja sekä tietoja siitä, mitä elokuvia on tällä hetkellä tuotannossa. Halutessasi tietoa tuotannossa olevista elokuvista, klikkaa vasemmalla valikossa kohtaa elokuvat.

www.ses.fi

KIRJALLISUUSLINKKEJÄ

Kirjastot.fi:n sivustolle on koottu paljon hyviä kirjallisuusaiheisia linkkejä. Tähän kannattaa tutustua, jos etsit esim. kirja-arvosteluja, kirjavinkkejä tai tietoa kirjailijoista ja kirjallisuuspalkinnoista.

<http://www.kirjastot.fi/fi-FI/kirjallisuus>

Etkö löydä mieleistä lukemista? Kirjavinkit -sivustolle on koottu yli 1000 kirjavinkkiä ja lisää tulee koko ajan. Kirjavinkkejä löytyy sekä tieto- että kaunokirjoista, kotimaisista että ulkomaisista teoksista.

www.kirjavinkit.fi

Kvaak.fi on sarjakuviin keskittynyt portaali. Sivustolla voi esim. keskustella muiden harrastajien kanssa, lukea ja arvostella sarjakuvia sekä lähettää sivustolle omia sarjakuvia julkaitavaksi.

www.kvaak.fi

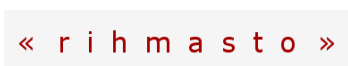
Makupaloihin on koottu tuhansia linkkejä eri aiheista. Valitse hakemistosta taiteet ja edelleen mieltymyksesi mukaan esimerkiksi kirjallisuus, sarjakuvat, elokuvat jne.:

www.makupalat.fi

Lasten oma sivusto Okariino on tarkoitettu 6 – 12-vuotiaille lapsille. Julkaise omia kirja-arvostelujasi tai lue ja kommentoi muiden tekemiä arvosteluja.

www.okariino.fi

Rihmasto on omia tekstejä kirjoittaville nuorille tarkoitettu julkaisu- ja keskustelukanava. Sivusto on kaikille avoin. Jos kirjoittaminen kiinnostaa, kannattaa tutustua tähän sivustoon!

www.rihmasto.net

Kiinnostavatko fantasia ja scifi sinua? RisingShadow-sivusto on keskittynyt scifi- ja fantasiakirjallisuuteen. Lue täältä kirja-arvosteluja, osallistu keskusteluihin tai hae tietoa kirjailijoista.

www.fi.risingshadow.net

Sivupiiri.fi on nuorille tarkoitettu sivusto. Ja mikä parasta, lähes kaikki arvostelut ovat toisten nuorten kirjoittamia! Chattaa, kirjoita omia kirja-arvosteluja, lue vinkkejä ja kokoa omaa virtuaalista kirjahyllyä Sivupiirin sivuilla.

www.sivupiiri.fi

TIEDONHAKULINKKEJÄ

Hollolan kirjasto

Hollolan kaupunginkirjasto on koonnut sivustolle hyviä vinkkejä Internet-tiedonhausta. Sivulla on paljon asiaa myös esim. lähdekritiikistä ja hakukoneiden ominaisuuksista.

http://kirjasto.hollola.fi/lapset_ja_nuoret/tiedonhaku_internetista

Muista myös Kainuun kirjastojen Kainet-verkkokirjasto, josta voit tarkistaa onko haluamasi teos paikalla. Kainetissa voit kirjauduttuasi tehdä omia virtuaalisia kirjahyllyjä, varata teoksia ja uusia lainasi. Tähän kaikkeen tarvitset ainoastaan kirjastokortin ja nelinumeroisen salanumeron. Numeron saat kirjaston asiakaspalvelusta.

<http://kirjasto.kainuu.fi/>

Hämeenlinnan kaupunginkirjaston ylläpitämällä sivuilla on hyviä ohjeita esitelmän tekijälle.

<http://kirjasto.hameenlinna.fi/kirjasto/pakki/laajath.htm>

Reitti – Esitelmän tekijän opas on Mikkelin kaupunginkirjaston nuorille tekemä käytännönläheinen opas esitelmän tekoon.

<http://nettiputtiset.internetix.fi/fi/nuoret/>

Tökkiikö tiedonhaku? Porvoon kaupunginkirjasto on koonnut sivustolle tietoa tiedonhaun suunnittelusta aina hakutuloksen arviointiin saakka.

<http://city.porvoo.fi/tiedonlahde/>

Harjoittele tiedonhakua itsenäisesti Joensuun kaupunginkirjaston tekemän sivuston pelien avulla.

<http://www.jns.fi/kirjastokuvat/uudettiedonhakuharjoitukset/index.php>

Kyseessä on eräänlainen muistilista, joka on tarkoitus olla tukena varsinkin esikoululaisten ja alaluokkien kirjastonkäytön opetuksessa. Käydään läpi kirjastoon liittyviä asioita ja pyritään samalla vuorovaikutukseen lasten kanssa. Tavoitteena on saada aikaan positiivisia mielikuvia ja herätellä kiinnostusta kirjastoa ja sen kokoelmia kohtaan. Valitse listasta omasta mielestäsi tärkeitä asioita, jotka aiot käydä läpi.

Voit käyttää keskustelun tukena seuraavaa listaa:

- ota esille muutamia tunnettuja satu- ja kuvakirjoja. Kysyä voi esim. seuraavia asioita: tunnistatko tämän hahmon (Peppi Pitkätossu, Myyrä, Nuuskamuikkunen jne.), missä Muumit asuivatkaan, muistaako joku miksi Punahilkka meni käymään mummonsa luona, missä tarinassa esiintyy Herra Tossavainen tai muistaako joku mitkä ovat Kolmen iloisen rosvon nimet. Tämä toimii myös kirjavinkkauksen keinona varhaiskasvatuksen lapsille
- Miettikää yhdessä lasten kanssa esim. seuraavia asioita:
  - o mitä kirjastokortilla voi tehdä
  - o miten kirjastossa pitää käyttäytyä
  - o miten lainattuja kirjoja tulisi kohdella (tässä voi käyttää apuna poistokirjoja)
  - o mitä kirjastovirkailija tekee
- millaisia aineistoja kirjasto tarjoaa asiakkaille lainaksi (äänikirja, kuvakirja, sadut, lehdet yms.) Myös erimuotoiset kirjat ovat kiinnostavia esim. todella isot tai pienet kirjat. Voi myös kysyä lasten mielikuvia siitä, mikä äänikirja heidän mielestään on
- jos ryhmällä on aikaa, voi heille esimerkiksi lausua kivan runon tai lorun, laulaa laulun tai kertoa vaikka lyhyen tarinan
- lopuksi lapsille voi antaa muistoksi oman kirjanmerkin tai kirjastoaiheisen piirustustehtävän. Teoksen Kirja kantaa – tarina tukee –liitteissä on valmis kirjastoaiheinen, monistettava väritustehtävä. Lapset voivat myös piirtää omien mielikuviansa pohjalta kirjastoaiheisiä kuvia, joista voi myöhemmin tehdä kirjastoon tai päiväkotiin näyttelyn

Kyseessä on lyhyt kirja-aiheinen voimistelutuokio. Tehtävä soveltuu parhaiten varhaiskasvatuksen ja 1. – 2. luokkien oppilaille. Kirjajumpan voi tehdä kirjastokäynnin yhteydessä joko aloitus- tai lopetusleikkinä. Kirjajumpan ohjeistus on mukaelma Aittokallio & Jakkulan (2009, 21) versiosta.

Kirjajumppa vaiheittain

1. aloitetaan seisoma-asennosta ja ravistellaan käsiä ja jalkoja
2. levitetään kädet eteen kirjan kansiksi
3. jokainen lapsi kertoo vuorollaan millainen kirja hän on
4. levitellään käsiä, jolloin kirjan kannet avautuvat. Kirjan avautuessa sisältä kuuluu ääntä esim. laulua, tarina, eläimen karjuntaa, auton ääntä jne.
5. suljetaan kirjan kannet
6. kirjoja esittävät lapset etsivät nyt paikan lattialta. Kirja ei voi kuitenkaan olla mahallaan, sillä sen selkä tulee kipeäksi
7. Mietitään yhdessä mitkä asiat ovat kirjan vihollisia. Levitetään kädet eteen kirjan kansiksi. Leikinvetäjä voi kertoa olevansa esimerkiksi sadepisara, lemmikkieläin, tuli, suklaakakku, kirjanmerkki jne. Jos asia on kirjan kannalta tuhoisa, kirja perääntyy kaksi askelta taaksepäin.
8. Järjestetään lopuksi kirjat takaisin ”hyllyyn” (jonoon tai riviin) aakkosjärjestykseen lapsen nimen mukaan

Tähän leikkiin tarvitaan innokkaita lainaajia/palauttajia, kirjastontäti ja erilaisia lainattavia asioita. Leikkiä ei voi leikkiä oikein tai väärin, vaan lapset saavat leikkiä kirjastoa omien mielikuviansa pohjalta. Leikin pohjustuksena voidaan käyttää esimerkiksi kirjastoiheista lorua tai kertomusta. Jokainen saa olla vuorollaan kirjastonhoitaja. Leikkiä voi leikkiä sekä päiväkodissa että mahdollisuuksien mukaan kirjastossa. Kirjastoleikin tarkoituksena on herättää mielenkiinto kirjastoa ja sen kokoelmia kohtaan, sekä opetella leikin kautta kirjaston asiakkaana toimimista. Leikki on sovellutus Aittokallion ja Jakkulan opinnäytetyössä esitellystä tehtävästä Lasersäteen taikaa (2009, 38).

Keskustellaan leikin aluksi lasten kanssa seuraavista asioista:

- miten lainataan
- miten palautetaan
- mikä on eräpäivä
- kirjastokortti
- miten aineistoja käsitellään (apuna voi käyttää poistokirjoja esim. kastuneet, koiran syömät, piirrelyt jne.)

Opetellaan vuorovaikutteisen opetushetken avulla kirjaston aineiston käsittelyä. Sairaat kirjat-leikki sopii parhaiten varhaiskasvatuksen lapsille sekä peruskoulun ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille. Kesto noin 15 – 20 minuuttia.

Lapsille esitellään huonokuntoisia ja/tai poistettuja kirjoja esimerkiksi kastuneita, repeytyneitä, haljenneita, lemmikkieläinten tuhoamia, likaisia ja piirreltyjä kirjoja. Lisäksi voi näyttää miten CD- tai DVD-levylle käy, jos sitä ei käsitellä oikein. Pohditaan mitä tuhoutuneille aineistoille on mahtanut tapahtua. Mietitään yhdessä lasten kanssa mitkä asiat ovat kirjalle vahingollisia. Lopuksi keksitään keinoja, joiden avulla kirjaston aineisto pysyisi hyvässä kunnossa. (Aittokallio & Jakkula 2009, 45.)

Materiaaleiksi voi valita monenlaisia eri materiaaleja, esimerkiksi CD- ja DVD-levyjä, kirjoja ja lehtiä. Eri materiaaleihin tutustumalla ja niistä keskustelemalla opitaan eri aineistolajien oikeaoppinen käsittely. (sama.)

Nimi ja luokka

Kerrataan kirjastonkäytön sääntöjä. Valitse sopivin vaihtoehto ympyröimällä.

1. Kirjastosta voivat lainata...
  - a) vain aikuiset
  - b) lukutaitoiset
  - c) kaikki, joilla on kirjastokortti
2. Kirjastokortti on kadonnut...
  - a) voin lainata kaverini kortilla
  - b) en saa käyttää kirjastoa enää koskaan
  - c) saan uuden kortin maksua vastaan
3. Kirjastosta lainaaminen on...
  - a) tosi kallista
  - b) ilmaista
4. Kirjojen laina-aika on...
  - a) yhden viikon
  - b) ikuisuuden
  - c) neljä viikkoa
5. Kirjaston kirjat on järjestetty...
  - a) aakkosiin ja luokkiin
  - b) ihan miten sattuu
  - c) supersalaisen koodin mukaan
6. Lainassa oleva kirja pitää...
  - a) antaa koiralle syötäväksi
  - b) jättää ulos rankkasateeseen
  - c) pitää poissa sateesta ja koiran hampaista
7. Et löydä haluamaasi kirjaa. Sinun pitää...
  - a) luovuttaa
  - b) kysyä apua kirjastonhoitajalta
  - c) kilauttaa kaverille

VASTAUKSET : KIRJASTONKÄYTÖN SÄÄNNÖT

1c, 2c, 3b, 4c, 5a, 6c, 7b

(Tampereen kaupunginkirjasto 2001, Hakupäivä 10.11.2010.)

3. – 4. LUOKAN OPPILAILLE

Kirjat ovat menneet sekaisin. Tehtävänäsi on järjestää ne uudelleen aakkosiin. Kirjoita vastaukset erilliselle paperille tai vihkoosi.

1) Laita seuraavat teokset aakkosjärjestykseen:

1. Angela Sommer-Bodenburg : Pikku-vampyyrin syntymäpäivät
2. Jari Mäkipää: Etsiväkerho Hurrikaanin käsikirja
3. Tove Jansson : Muumipappa ja meri
4. Roald Dahl : Jali ja suklaatehdas
5. Sinikka Nopola: Risto Räppääjä ja viimeinen tötterö

2) Laita seuraavat teokset aakkosjärjestykseen:

1. Markku Hotakainen: Tildan tähdet: lasten oma avaruuskirja
2. Mauri Kunnas: Viikingit tulevat
3. Stella Gurney: Prinsessan käsikirja
4. Geneviève de Becker: Eläinmaailman ennätyksiä
5. Philip Dixon: Ritarit ja linnat

3) Laita seuraavat teokset aakkosjärjestykseen:

1. Tittamari Marttinen: Hurja hamsteri
2. Tittamari Marttinen: Viivi Pusu ja pyöräyttävät pyjamabileet
3. Tittamari Marttinen: Pikku-poron päivä
4. Tittamari Marttinen: Viivi Pusu ja kaverikaruselli
5. Tittamari Marttinen: Eelis mökillä

Haastavampia tehtäviä

4) Laita seuraavat teokset järjestykseen:

1. Kiehtovat keksinnöt
2. 101 kysymystä ja vastausta lapsille
3. Tony Wolf: Suuret keksinnöt
4. Huippukeksinnöt
5. Eirik Newth: Totuuden jäljillä: luonnontieteiden historia

5) Laita seuraavat teokset järjestykseen:

1. Diana Wynne Jones: Liikkuva linna
2. Dick King-Smith: Babe
3. Torill Thorstad Hauger: Korppityttö
4. Laura Ingalls Wilder: Pieni kaupunki preerialla
5. Monica Wikström-Jokela: Ellen tähtiroolissa

6) Laita seuraavat teokset järjestykseen:

1. Jerry B. Jenkins: Kauhun hetkiä Branco Grandessa
2. C. S. Lewis: Velho ja leijona
3. Patricia C. Wrede: Lohikäärmeen retkikunta
4. A. A. Milne: Nasu tapaa möhköfantin
5. R. L. Stine: Goosebumps: Hullu tiedemies

7) Laita seuraavat teokset järjestykseen:

1. Antoine de Saint-Exupéry: Pikku prinssi
2. Michael von Haag: Egypti ja sen kansa
3. Alexander McCall: Akimbo ja norsut
4. Roy MacGregor: Siepattu kiekkosankari
5. John St. Laurent: Viimeinen leopardi

VASTAUKSET : AAKKOSTUKSEN ITSENÄINEN KERTAUSTEHTÄVÄ 3. – 4. LUOKAN OPPILAILLE

1. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Roald Dahl: Jali ja suklaatehdat
2. Tove Jansson: Muumipappa ja meri
3. Jari Mäkipää: Etsiväkerho Hurrikaanin käsikirja
4. Sinikka Nopola: Risto Räppääjä ja viimeinen tötterö
5. Angela Sommer-Bodenburg: Pikku-vampyyrin syntymäpäivät

2. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Geneviève de Becker: Eläinmaailman ennätyksiä
2. Philip Dixon: Ritarit ja linnat
3. Stella Gurney: Prinsessan käsikirja
4. Markku Hotakainen: Tildan tähdet: lasten oma avaruuskirja
5. Mauri Kunnas: Viikingit tulevat

3. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Tittamari Marttinen: Eelis mökillä
2. Tittamari Marttinen: Hurja hamsteri
3. Tittamari Marttinen: Pikku-poron päivä
4. Tittamari Marttinen: Viivi Pusu ja kaverikaruselli
5. Tittamari Marttinen: Viivi Pusu ja pyörryttävät pyjamabileet

HAASTAVAMMAT TEHTÄVÄT

4. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Huippukeksinnöt
2. Kiehtovat keksinnöt
3. Eirik Newth: Totuuden jäljillä: luonnontieteiden historia
4. Tony Wolf: Suuret keksinnöt
5. 101 kysymystä ja vastausta lapsille

5. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Torill Thorstad Hauger: Korppityttö
2. Diana Wynne Jones: Liikkuva linna
3. Dick King-Smith: Babe
4. Monica Wikström-Jokela: Ellen tähtirolissa
5. Laura Ingalls Wilder: Pieni kaupunki preerialla

6. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Jerry B. Jenkins: Kauhun hetkiä Branco Grandessa
2. C. S. Lewis: Velho ja leijona
3. A. A. Milne: Nasu tapaa möhköfantin
4. R. L. Stine: Goosebumps: Hullu tiedemies
5. Patricia C. Wrede: Lohikäärmeen retkikunta

7. OIKEAT VASTAUKSET:

1. Michael von Haag: Egypti ja sen kansa
2. Roy MacGregor: Siepattu kiekkosankari
3. Alexander McCall: Akimbo ja norsut
4. Antoine de Saint-Exupéry: Pikku prinssi
5. John St. Laurent: Viimeinen leopardi

(Kokkolan kaupunginkirjasto – maakuntakirjasto. Hakupäivä 23.11.2010.)

Tämä tehtävä on laadittu aakkostuksen opetteluun kirjastokäynnin yhteydessä ja vaatii melko paljon valmistelutyötä, mutta on todella antoisa ja opettavainen oppilaiden kannalta. Tavoitteena on oppia aakkostukseen, kirjan löytämiseen ja tarvittaessa myös luokitukseen liittyviä perusasioita. Tehtävä soveltuu parhaiten 3. – 4. luokkalaisille. Luokitukseen liitettäessä tehtävä soveltuu parhaiten 4. – 6. luokkalaisille. Tulosta tehtävää aakkoslaput sekä kirjankansikortit. Molemmat löytyvät X-asemalta seuraavan polun takaa: X-asema → Sipake → Kirjasto → Kirjastopolku → Oheismateriaalit → Tehtävät → 3&4Luokka. Kirjankansikorttipohja on muokattava ja voit halutessasi ajan tasaistaa ja muunnella kirjankansikortteja skannaamalla kuvan kirjasta ja lisäämällä kirjan valmiiseen pohjaan.

Esivalmistelu

Tulosta aakkoslaput ja sijoita ne kaunokirjallisuuden hyllyissä jokaisen kirjaimen alkamiskohtaan. Kannattaa tulostaa laput värikkäälle paperille, jotta aakkoset erottuvat hyvin kirjojen selistä. Muovitettuna kirjainlaput säilyvät pidempään käytössä, eikä lappuja tarvitse tulostaa aina uudelleen. Tulosta vielä kirjankansikortit. Jos otat mukaan helppolukuisia tai satuja, tulosta ne eriväriselle paperille, jotta lapset oppivat hahmottamaan missä kyseessä olevat kirjat sijaitsevat. Muovita laput tarvittaessa. Ennen tulostamista kannattaa tarkistaa ovatko korteissa olevat kirjat paikalla. Siirrä kirjat tarvittaessa Origon kautta varaushyllyssä-tilaan.

Tehtävän tekeminen

Puhutaan lasten kanssa siitä miten kirjan löytää hyllystä ja mitä kirjan selässä oleva lappunen (signum) tarkoittaa. Jaa lapset kahden hengen ryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle kirjankansikortti. Ryhmät etsivät kirjat hyllystä. Pidä lisäkortteja mukana, koska lapset pitävät tästä tehtävästä ja opittuaan metodin, haluavat etsiä kirjoja lisää. Sopiva määrä kortteja on noin 3 – 4 korttia per ryhmä. Pyydä lapsia tuomaan löytämänsä kirja erilliselle pöydälle ja järjestämään kirjat aakkosiin. Jos olet ottanut mukaan tietokirjoja, helppolukuisia ja satuja, pyydä lapsia järjestämään kirjat myös edellä mainittujen kategorioiden alle. Auta ryhmiä tarvittaessa kirjan löytämisessä ja aakkostamisessa.

Muuta

Kirjankansikorteilla voi harjoitella käytännössä myös tietokirjallisuuden luokitusta.

Leikin avulla harjoitellaan kirjastoluokitusta käytännössä. Tavoitteena on oppia hahmottamaan kirjaston luokitus pääluokkien osalta. Leikkiin tarvitaan tiedonpuu, sinitarraa sekä luokiteltavat asiat kuvina. Lisäksi voit käyttää apuna monistetta kirjaston käyttämästä luokituksesta.

Lapset tekevät tehtävät pareittain tai 3 – 4 hengen pienryhmissä. He valitsevat tiedonpuusta sopivan oksan kuvalleen ja kiinnittävät sen siihen. Kun tehtävä on suoritettu, pohditaan yhdessä miten lapset valitsivat oksan ja mikä oikea vaihtoehto olisi ollut, jos kuva on väärässä paikassa. (Alin, Lauhikari & Santaholma 2002, 127,133; Aittokallio & Jakkula 2009, 39.)

Tiedonpuu -tehtävä sopii luokituksen orientoivaksi harjoitukseksi. Tehtävä voidaan tehdä vaativammaksi pyytämällä lapsia etsimään puun oksalle sijoitetusta aiheesta kertova kirja hyllystä esim. keittokirja, dinosauruskirja jne. Tehtävä sopii parhaiten 3. – 4. luokan oppilaille. (sama.)

Viidennen ja kuudennen luokan oppilaille tarkoitetuissa tiedonhakutehtävissä opetellaan tekemään perushakuja kirjaston aineistotietokannasta. Tarkoituksena on oppia ja harjoitella perusperiaatteita asiasanoituksesta, tekijä ja nimekehausta sekä siitä, mitä asioita teoksista tallennetaan tietokantaan. Tavoitteena on, että lapset osaisivat harjoitusten jälkeen lukea luettelokorttia ja etsiä tietoa esimerkiksi esitelmiä varten. Alla esimerkkihakutehtäviä.

1. Mitä kirjoja Tuula Kallioniemi on kirjoittanut vuonna 2010?
2. Kuka on kirjoittanut kirjan Eva ja Adam : se ainoa oikea?
3. Mistä luokasta löytyy kirja Mahtavat dinosaurukset?
4. Kuka on kirjoittanut kirjan Pätkämäen toivot pisnesmiehinä? Mihin sarjaan kirja kuuluu?
5. Mistä luokasta löydät kirjan Koululaisen maailman historia? Mitä tietoja löydät kirjan luettelokortista?
6. Montako Pikku vampyyri kirjaa Kajaanin kaupunginkirjastolla on?
7. Kuka on kirjoittanut kirjan Markus ja jalkapallon huumaa? Mistä luokasta kirja löytyy?
8. Kenen kirjoittama kirja on Prinssi Kaspian? Onko teoksesta olemassa erilaisia aineistolajeja, mitä?
9. Mistä luokasta löytyy teos Terraariotarina? Mikä on teoksen aineistolaji?
10. Milloin kirja Kissan koti on julkaistu?
11. Mistä luokasta löytyy teos Vakoilijan käsikirja?
- 12.. Mikä on uusin Kapteeni Kalsarista kertova kirja?
13. Etsi Terry Pratchettin ontuista kertova kirja? Montako osaa sarjassa on?
14. Kuka on kirjoittanut kirjan Mitä mielessä, muumio? Minkä niminen on alkuteos?
15. Etsi tietoa J. K. Rowlingista. Kuinka monta teosta löytyi? Rajaa nyt hakua kohdistamalla haku koskemaan vain lasten- ja nuortenosastoon. Montako teosta löytyi?
16. Etsi J.R.R. Tolkienin kirjoittama kirja nimeltä Silmarillion. Onko kirjastolla englanninkielistä versiota siitä? Mikä kirjan luokka on?

VASTAUKSET: Tiedonhakutehtäviä 5. ja 6. luokan oppilaille

1. Karoliina ja lentävä reppu, Konsta sydämen asialla, Valopäiden veljeskunta (lisäksi yhtenä kirjoittajana teoksessa Haudasta nousee hemmo.
2. Måns Gahrton
3. 55.4
4. Tuula Kallioniemi. Totti & Tiitus
5. 91. Luettelokortista löytyy muun muassa seuraavia tietoja: kirjan on kirjoittanut Neil Grant ja suomentanut Tarja Virtanen. Kirja on Otavan kustantama ja se on julkaistu vuonna 2002. Teoksen alkunimi on Oxford children's history of the world.
6. 20 kappaletta
7. Klaus Hagerup, 84.2
8. C. S. Lewis. On. Kirja, nuotti, CD-levy, kasetti ja DVD-levy.
9. 58.13. Videokasetti ja DVD-levy.
10. 2008
11. 79.8
12. Kapteeni Kalsari ja violetin vessan väen vinha vahinko (2007)
13. Kolme osaa: Suuri ajomatka, Louhoksen valtiat ja Yläilmoissa.
14. R. L. Stine. Who's your mummy?
15. Ensimmäinen haku: 12 kappaletta, Toinen haku: 4 kappaletta.
16. On myös englanninkielinen versio. Englanninkielisen version luokka on 84.5

5. – 6. LUOKAN OPPILAILLE

Nimi ja luokka:

Vastaa kysymyksiin käyttämällä Kainet-verkkokirjaston tarkennettua hakua.

1. Kenen kirjoittama kirja on Riimut? Mihin luokkaan kirja on luokitettu?

---

2. Kuka on kirjoittanut kirjan Polaris: nuorten tähtitieto? Missä Kajaanin kaupunginkirjaston toimipisteissä kirja on?

---

3. Montako käärmeistä kertovaa tietokirjaa kirjastosta löytyy? Kuinka monta niistä on lasten ja nuortenosastolla?

---

4. Etsi teos Maailman kansoja lähikuvassa. Kuinka monta osaa kirjasarjassa on? Minkä nimen on kirjan viides osa? Millä osastolla teos sijaitsee ja missä luokassa?

---

5. Mitä tietoja löydät kirjan Lasten omat synttäriläiset luettelokortista?

VASTAUKSET : Kainet –tiedonhaun itsenäinen kertaustehtävä 5. – 6. luokan oppilaille

1. Joanne Harris, 84.2.
2. Kirjan on kirjoittanut Heikki Oja. Kaikissa toimipisteissä.
3. tietokirjoja on yhteensä 33 kappaletta, joista 19 on lasten ja nuortenosastolla.
4. Kirjasarjassa on yhteensä 8 osaa. 5. osa on nimeltään Entisajan Kreikka. Sijaitsee lasten ja nuortenosastolla luokassa 91.172.
5. Kirjailijan nimi on Deanna F. Cook. Kirja on luokitettu luokkaan 68.24. Kirjassa on 32 synttärilakkkuohjetta. Kirjan on soveltanut Suomen oloihin Marita Suontausta. Kirjan ISBN-numero on 978-951-32-2483-7. Reseptit on alun perin julkaistu FamilyFun Magazine ja FamilyFun birthday cakes –teoksessa.

KAUNOKIRJALLISUUDEN TIEDONHAKUTEHTÄVÄ
7. LUOKAN OPPILAILLE

LIITE 13

Nimi ja luokka:

Vastaa seuraaviin kysymyksiin käyttämällä Kainet-verkkokirjaston tarkennettua hakua.

1. Kenen kirjoittama kirja on Tuulen varjo?
-

2. Kuka on kirjoittanut kirjan Kadotettujen kuningatar? Mikä alkuteoksen nimi on?
-

3. Montako runokirjaa Anni Sinnemäki on kirjoittanut? Kirjoita ylös kirjojen nimet.
-

4. Kenen kirjoittama kirja on Tehanu? Mihin sarjaan teos kuuluu ja monesko osa on kyseessä?
-

5. Kuinka monta kappaletta Lehtikankaan kirjastossa on kirjaa Harry Potter ja liekehtivä pikari?
-

6. Mihin luokkaan kirja Piirrä mangaa! : Shounen on luokitettu? Miltä osastolta teos löytyy?
-

VASTAUKSET : Kaunokirjallisuuden tiedonhakutehtävä 7. luokan oppilaille

1. Carlos Ruiz Zafon
2. Anne Rice. The queen of the damned.
3. kaksi. Sokeana hetkenä ja Aleksis Kiven katu: runoja.
4. Ursula Le Guin. Maameren tarinat: osa 4.
5. Neljä kappaletta.
6. 74.11, aikuisten osastolta.

Kainet-tiedonhakutehtävien tavoitteena on vahvistaa entisestään oppilaiden tiedonhakutaitoja ja antaa lisää mahdollisuuksia tiedonhakuun. Harjoituksissa kokeillaan asiasanojen yhdistämistä ja tarkennetun haun rajausmahdollisuuksia. Lisäksi muistellaan perusasioita hakemisesta, hakutuloksen arvioinnista ja tarkempien tietojen löytämisestä. Haut tehdään pienryhmissä niin, että jokainen ryhmän jäsen kokeilee vuoroin tiedon hakemista tietokannasta. Tehtävät vaativat myös VESA:n, Kaunokin ja YKL:n käyttöä.

Musiikki

1. Mistä luokasta löytyy Linkin Parkin Reanimation levy? Tarkista YKL:stä mihin luokkaan levy on luokitettu.
2. Missä sijaitsee kirja The heavy rock guitar big book? Minkä niminen kappale on kirjassa seitsemäntenä?
3. Etsi vuoden 2009 versio kappaleesta Can I play with madness. Mihin luokkaan levy on luokitettu?
4. Etsi teos B.B. King Treasures. Onko teos hyllyssä ja lainattavissa?
5. Kuinka monta karaokelevyä Kajaanin kaupunginkirjastolla on? Mikä niistä on uusin? Missä teos sijaitsee ja onko se lainattavissa?
6. Etsi nuotti kappaleeseen Don't phunk with my heart. Minkä nimisessä nuottikirjassa teos on? Monesko kappale se on nuottikirjassa ja kuka on kappaleen tekijä?
7. Miten etsisit kitaran soitonoppaita Kajaanin kaupunginkirjastosta? Tarkista asiasanat VESA:sta ja toteuta haku. Kuinka monta teosta löysit? Mikä niistä on uusin?
8. Etsi partituuri Carl Orffin teoksesta Carmina burana. Vertaile luokitusta, mitä eroa löytyneissä teoksissa on?

Kauno- ja tietokirjallisuus

1. Kenen kirjoittama kirja on Katoamispiste? Onko teos lainattavissa? Selosta lyhyesti miten varaisit teoksen Kainetin kautta.

2. Etsi Sydäntalvi niminen kirja. Tutki luettelokorttia. Mihin sarjaan teos kuuluu ja monesko osa on kyseessä? Tutki vielä asiasanoja. Kerro lyhyesti millaisesta kirjasta on mielestäsi kyse.
3. Haluaisit lukea erään Ilkka Remeksen kirjan uudelleen, mutta olet unohtanut sen nimen. Muistat kuitenkin, että teoksessa puhuttiin jotain ydinvoimasta ja että teos oli jännittävä. Etsi sopivat asiasanat Kaunokista ja toteuta haku. Montako teosta löysit ja mikä on uusin?
4. Etsi J. L. Runebergin teos Hirvenhiihtäjät. Montako eri painosta löysit? Minä vuonna vanhin niistä on painettu? Jatka tiedonhakua Internetistä. Milloin Runeberg syntyi ja kuoli ja milloin teos Hirvenhiihtäjät julkaistiin ensimmäisen kerran? Valitse hakukoneeksi jokin muu kuin Google ja tiedonlähteeksi jokin muu kuin Wikipedia.
5. Teet esitelmää Agatha Christiestä. Haluat tietää onko hänestä kirjoitettu englanninkielellä elämäkertoja tai henkilöhistorioita. Tarkista asiasanat VESA:sta ja toteuta haku. Montako teosta löysit? Kirjoita ylös vanhimman nimi. Toteuta haku uudelleen ja etsi vain suomenkielisiä teoksia. Kuinka monta löysit. Kirjoita ylös uusimman nimi. Missä suomenkielinen teos sijaitsee?
6. Kuulit ystävältäsi Skandinaavista mytologiaa koskevasta kirjasta, jonka alkuperäinen nimi oli Gudenenes fall. Etsi teos, tutki luettelokorttia ja kerro minkälaisesta teoksesta on mielestäsi kyse. Etsi teoksesta kirja-arvostelu. Käytä hakuun apuna Aleks –artikkeliviitetietokantaa. Valitse jokin lehti ja tarkista onko kirjastolla kyseistä lehteä lainattavissa. Käytä tarkistukseen Web-Origoa.
7. Naapurin täti on pyytänyt sinua etsimään kirjoja, jotka käsittelevät korteista ennustamista. Erityisesti häntä kiinnostavat Tarot-korteista kertovat kirjat. Määrittele asiasanat ja toteuta haku. Montako teosta löytyi? Mikä teoksista vastasi mielestäsi parhaiten aihetta? Perustele.

8. Kokeillaan Boolean operaattorien käyttöä asiasanakentässä sekä haun rajaamista. Haluat tietoa mopojen tai autojen historiasta. Ne eivät missään nimessä saa olla korjausoppaita. Edellä mainittujen ehtojen lisäksi haluat kirjojen olevan vain suomenkielistä tietokirjallisuutta ja niiden täytyy olla Kajaanin kaupunginkirjastosta. Hahmottele haku, tarkista hakusanat ja toteuta haku. Montako teosta löysit? Miten haku mielestäsi onnistui?

VASTAUKSET: Kainet –tiedonhakutehtäviä 9. luokan oppilaille

Musiikki

1. 78.8914 Soul. Funk. Hip hop. Rap
2. Teos on varastossa. Kappaleen nimi on The trooper.
3. 78.355, elokuva-, televisio- ja videomusiikki
4. On hyllyssä. Ei voi lainata (käsikirjastokappale).
5. 95 kappaletta.
6. Esiintyy nuottikirjassa Hits 2005. On kuudes kappale. Esittäjä on The Black Eyed Peas.
7. 193. Capone, P. Opi soittamaan kitaraa : aloittelijan opas (2010).
8. Asiasana partituurit, tekijä Orff, Carl ja nimeke Carmina burana. Teoksia pitäisi löytyä kaksi. Ero luokituksessa: 78.352 = operetit, musikaalit, musiikkinäytelmät 78.61 =piano. (Ovat musiikkiosastolla eri hyllyissä.)

Kauno- ja tietokirjallisuus

1. Katoamispisteen lainaustilanteen selvittäminen. Varauksen teko lyhyesti.
2. Sydäntalvi teos kuuluu sarjaan nimeltä Ajan pyörä ja on sen 20. osa. Teos on fantasiakirjallisuutta, jossa pääteemana on hyvän ja pahan välinen taistelu ja salaliitto. Teos on jatkokertomus. Muita asiasanoja: miekka ja magia –kirjallisuus, yliluonnolliset voimat ja taikaseineet.
3. Tarvittavat asiasanat: ydinenergia ja (jännityskirjallisuus). Kaksi tulosta, joista uudempi teos on nimeltään Pahan perimä (2007).
4. Nimen kirjainlyhenteet täytyy vaihtaa joko muotoon Johan Ludvig tai jättää kokonaan pois. Jos etunimessä on virhe esim. Ludwig, haku epäonnistuu. Haettaessa tekijähaku nimekehaku yhdistelmällä, saadaan tulokseksi yhteensä 6 eri painosta, joista vanhin on julkaistu 1876. Muita hakukoneita ovat muun muassa AltaVista, Bing ja Www.fi. Myös ai-

hehakemistot soveltuvat esim. Makupalat, Yahoo tai Linkkikirjasto. Runebergista ja Hirvenhiihtäjistä löytyy laajasti tietoa muun muassa SKS:n sivuilta.

5. Käytettävät asiasanat: Agatha Christie JA elämäkerrat TAI henkilöhistoria. Tuloksia yhteensä 6. Englanninkielellä kirjoitettuja on yhteensä 4, joista vanhimman (1984) nimi on Agatha Christie : a biography. Suomenkielisiä on yhteensä 2, joista uusin (2010) on Agatha Christien salaiset muistikirjat. Suomenkielinen teos on aikuisten osastolla luokassa 86.5.
6. Gudenes fall teoksen löytää sekä sanahauulla että nimekehauulla. Teoksen nimi on Jumalten tuho ja sen on kirjoittanut Cornelius Jakhelln. Aleksista löytyy viitteet kirja-arvosteluista. Haun voi toteuttaa monella eri tavalla. Esim. hakusanat kenttään kohdistettuna sanat Jumalten tuho tuo yhteensä 27 tulosta ja artikkelin nimi-kenttään laitettuna 18. Myös kirjailijan nimellä voi hakea asiasanakentässä. Tulokseksi saadaan kaksi viitettä. Kirja-arvostelu on ilmestynyt seuraavissa lehdissä: Parnasso, Tähtivaeltaja, Kaleva ja Karjalainen.
7. Asiasanoilla ennustaminen JA tarokki löytyy yhteensä 10 teosta, joista käytettäviä on vain 8 (lopun kaksi ovat romaaneja). Tarot ei ole asiasana, joten asiasana pitää käydä tarkistamassa VESA:sta. Perustelut parhaimmin hakua vastaavalle teokselle.
8. Hakulauseke on muotoa: mopot TAI autot JA historia EI korjausoppaat. Hakua on rajattu seuraavilla ehdoilla: Kirjastot –Kajaanin kaupunginkirjasto, luokka –tietokirjallisuus ja pääkielet –suomenkieliset teokset. Hakutuloksia saa tällä tavoin yhteensä 39 kappaletta.